

CRNA GORA

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

**AKCIONI PLAN
ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016 - 2020
ZA 2018. GODINU**

Podgorica, mart 2018. godine

CRNA GORA
MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

AKCIONI PLAN
ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016 - 2020
ZA 2018. GODINU

UVOD

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020 definisano je da će se ista realizovati kroz jednogodišnje akcione planove. Akcioni planovi se pripremaju u toku posljednjeg kvartala tekuće za narednu godinu. Godišnjim akcionim planovima se preciziraju prioritetne mjere i aktivnosti koje treba sprovesti u toj godini.

Ovim Akcionim planom se preciziraju prioritetne mjere i aktivnosti koje treba sprovesti u 2018. godini, odnosno one koje će se realizovati kontinuirano i u narednim godinama. U cilju praćenja realizovanih aktivnosti Vlada je formirala Komisiju i imenovala Nacionalnog koordinatora za praćenje sprovođenja Strategije. Komisiju sačinjavaju predstavnici institucija koje su prepoznate Strategijom i Akcionim planom kao nosioci pojedinih aktivnosti, kao i predstavnici Romskog savjeta u Crnoj Gori i romskih i egipćanskih nevladinih organizacija. Komisijom predsjedava Nacionalni koordinator.

U dijelu finansiranja sprovođenja Strategije, ovim dokumentom je definisano da će Vlada obezbjediti budžet za svaku godinu primjene Strategije iz sopstvenih izvora i iz odgovarajućih fondova međunarodne zajednice. Dio sredstava je obezbjeđen kroz budžetska sredstva Ministarstva za ljudska i manjinska prava, dok je preostali iznos sredstava planiran u okviru budžeta ostalih potrošačkih jedinica.

Akcioni plan za oblast *Stanovanje*, za 2018. godinu:

Oblast 1:	Stanovanje		
<i>Cilj 1.1:</i>	<i>Poboljšanje uslova stanovanja Roma i Egipćana</i>		
Mjera 1.1.1.	Izrada baze podataka o socijalnim stanovima i revizija pravnih osnova za korišćenje tih stanova		
Aktivnosti	1. Prikupljanje podataka, analiza propisa, 2. Izmjena propisa, 3. Izrada baze podataka		
Nosioci	Lokalna samouprava		
Partneri u realizaciji	Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Crveni krst Crne Gore, Romski savjet, NVO		
Vremenski okvir	IV kvartal 2018.		
Indikator	1. Urađena baza podataka 2. Urađena analiza pravnog okvira sa predlozima za izmjenu legislative, 3. Spisak izmijenjenih propisa		
Sredstva	Redovna aktivnost		
Mjera 1.1.2.	Izgradnja socijalnih stanova za IRL/RL		
Aktivnosti	Izgradnja socijalnih stanova u Podgorici, Nikšiću i Beranama za IRL/RL		
Nosioci	Ministarstvo rada i socijalnog staranja		
Vremenski okvir	IV kvartal 2018.		
Indikatori	Broj izgrađenih stanova. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske nacionalnosti kojima su dodijeljeni socijalni stanovi		
Sredstva	€ 11.782.322,00		Donacije NK 1.980.000, PG 6.226.622, BE 3.575.700

Akциони plan za oblast *Obrazovanje*, za 2018. godinu:

Oblast 2:		Obrazovanje		
Cilj 2.1:	Povećanje stepena upisa i smanjenje ranog napuštanja škole na svim nivoima obrazovanja			
Mjera 2.1.1.	Uvođenje i jačanje uloge Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja			
Aktivnosti	1. Standardizacija zanimanja Saradnika/ce u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja, 2.Izbor Saradnika/ca, 3. Prijem u radni odnos Saradnika/ca, 4.Obuka Saradnika/ca			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Vremenski okvir	II kvartal 2018.			
Indikator	1. Usvojen Standard zanimanja, 2. Broj izabranih Saradnika/ca, spisak škola za koje su izabrani/e, 3.Broj stalno zapošljenih Saradnika/ca, 4. Izvještaj o obuci			
Sredstva Obuka+plate	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 15,000,00	€ 15,000,00		
Mjera 2.1.2	Obezbjeđivanje besplatnih udžbenika za djecu romske i egipćanske populacije I, II i III razreda osnovne škole			
Aktivnosti	Kupovina i raspodjela udžbenika na početku svake školske godine			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo prosvjete, Zavod za udžebenike i nastavna sredstva, Romski savjet, romske i egipćanske nevladine organizacije			
Vremenski okvir	III kvartal 2018.			
Indikator	Godišnji izvještaj o broju podijeljenih kompleta udžbenika i datumu podjele.			
Sredstva	Ukupno:	Državni budžet	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 45.000,00	€ 45.000,00		
Mjera 2.1.3.	Izrada Pravilnika o kriterijumima i uslovima za dodjelu stipendija za učenike i studente romske i egipćasne			

	populacije
Aktivnosti	1. Formiranje tima za izradu Pravilnika; 2. Izrada i donošenje Pravilnika; 3. promocija i upoznavanje potencijalnih korisnika stipendija sa Pravilnikom; 4. primjena i praćenje primjene Pravilnika;
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
Partneri u realizaciji	Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Romski obrazovni fond, Romski savjet, romske i egipćanske nevladine organizacije
Vremenski okvir	III kvartal 2018.
Indikator	Izrađen i usvojen Pravilnik; Godišnji izvještaj o broju podijeljenih stipendija.
Sredstva	Redovna aktivnost

Mjera 2.1.4.	Povećanje stepena upisa romske i egipćanske djece u srednju školu, s posebnim akcentom na djevojčice			
Aktivnosti	1. Putem afirmativne akcije odrediti kvote za upis u srednje škole različitog usmjerenja, 2. Dodijeliti stipendije srednjoškolcima/kama, 3. Organizovati kampanju za upis u srednju školu, sa posebnim akcentom na djevojčice i njihove roditelje.			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Romski savjet, romske i egipćanske nevladine organizacije			
Vremenski okvir	IV kvartal 2018.			
Indikatori	1. Broj dječaka i djevojčica romske i egipćanske populacije koja su upisana u srednje škole, podaci razloženi prema polu, nazivu škole i mjestu, 2. Broj stipendija, prema polu, školi i mjestu, 3. Izvještaj o kampanji.			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 47.700,00	€ 47.700,00		
Mjera 2.1.5.	Povećanje stepena upisa pripadnika/ca romske i egipćanske populacije na visokoškolske ustanove u CG, sa posebnim akcentom na djevojke/žene.			
Aktivnosti	1. Dodijeliti stipendije studentima, 2. Obezbijediti besplatan boravak studentima/kinjama u studentskom domu			

Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Romski obrzovni fond, romske i egipćanske NVO			
Vremenski okvir	IV kvartal 2017.			
Indikator	1. Broj upisanih studenata/kinja po polu, fakultetu i mjestu studiranja, 2. Broj dodijeljenih stipendija prema polu, fakultetu i mjestu studiranja, 3. Broj studenata/kinja koji stanuju u domu, prema polu, fakultetu i mjestu studiranja			
Sredstva	€ 28.500,00			
Cilj 2.2.	<i>Povećanje stepena upisa romske i egipćanske djece u predškolske ustanove</i>			
Mjera 2.2.1.	Oslobađanje od plaćanja troškova predškolskog obrazovanja u punom obimu za djecu romske i egipćanske populacije			
Aktivnosti	Prijedlog dopune Zakona o predškolskom obrazovanju			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Partneri u realizaciji	Zavod za školstvo			
Vremenski okvir	II kvartal 2018.			
Indikator	Usvojene dopune Zakona kojima se garantuje plaćanje predškolskog obrazovanja za romsku i egipćansku djecu u punom obimu			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 3.000,00	€ 3.000,00		

Cilj 2.3:	<i>Podspješivanje školskog uspjeha romske i egipćanske djece kroz angažovanje roditelja i zajednice</i>			
Mjera 2.3.1.	Informisanje roditelja o mogućnostima upisa djece u školama u kojima se nastava izvodi na albanskom jeziku			
Aktivnosti	Štampanje i distribucija plakata i drugog informativnog materijala			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Zavod za školstvo, Romski savjet, romske i egipćanske nevladine organizacije, Crveni krst Crne Gore			
Vremenski okvir	II kvartal 2018.			

Indikator	Broj distribuiranih materijala, broj i mjesto škola obuhvaćenih mjerom, broj roditelja kojima su podijeljeni materijali.			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 1.500,00	€ 1.500,00		
Mjera 2.3.2	Organizacija zimskih i ljetnjih kampova za najbolje učenike/ce romske i egipćanske populacije VII, VIII I IX razreda			
Aktivnosti	1. Priprema kampova, 2. Izbor djece, 3. Realizacija kampova			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo prosvjete, Romski savjet, romske i egipćanske nevladine organizacije			
Vremenski okvir	III kvartal 2018.			
Indikator	Broj djece, po polu, školi, razredu i mjestu školovanja			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 10.000,00	€ 10.000,00		
Mjera 2.3.3.	Edukacija i trening roditelja			
Aktivnosti	Priprema i izvođenje radionica			
Nosioci	Centar za stručno obrazovanje			
Partneri u realizaciji	Osnovne škole, romske i egipćanske nevladine organizacije			
Vremenski okvir	II kvartal 2018.			

Indikator	Izveštaj o broju radionica, broj roditelja po polu, školi i mjestu
Sredstva	€ 300,00
Cilj 2.4:	<i>Posebne mjere usmjerene na smanjenje stepena ranog napuštanja škole</i>
Mjera 2.4.1.	"Upravljanje slučajevima"
Aktivnosti	Nastavak rada već postojećih timova koji prate djecu u riziku od ranog napuštanja škole, kao i formiranje novih timova u Opštinama sa značajnim brojem učenika romske i egipćanske populacije
Nosioci	Ministarstvo prosvjete

Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Zavod za školstvo, osnovne i srednje škole, Romske i egipćanske nevladine organizacije			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Izvještaj o aktivnostima, sa brojem djece koja su obuhvaćena mjerama, podaci o djeci po polu, uzrastu, školi i mjestu, 2. Broj djece koja su završila osnovnu, a nisu upisana u srednju školu, po polu i mjestu, 3. Broj djece koja su napustila školu, po polu, školi i mjestu			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 1.500,00	€ 1.500,00		
Mjera 2.4.2.	Obezbeđivanje prevoza za romsku i egipćansku djecu			
Aktivnosti	Izrada plana autobuskih linija i prevoz djece			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj autobuskih linija, broj djece obuhvaćene mjerom, po polu, uzrastu, školi i mjestu			
Sredstva	Ukupno	Državni budžet	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 8.000,00	€ 8.000,00		
Mjera 2.4.3.	Organizovanje tutorskih časova			

Aktivnosti	Organizovanje i realizacija tutorskih časova	
Nosioci	Romski obrazovni fond (REF)	
Partneri u realizaciji	Zavod za školstvo, nevladine organizacije	
Vremenski okvir	2018.	
Indikator	Broj tutorskih časova i broj srednjoškolaca koji su ih pohađali, prema polu, školi i mjestu	
Sredstva	Donacije/REF Sredstva iz donacija	
Mjera 2.4.4.	Organizovanje mentorske podrške	

Aktivnosti	1. Izrada individualnog plana mentorstva, 2.Organizovanje mentorske nastave			
Nosioci	Romski obrazovni fond (REF)			
Partneri u realizaciji	Zavod za školstvo, nevladine organizacije			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Izvještaji o mentorstvu, sa individualnim planovima mentorstva, broju mentora/ki I broju djece obuhvaćene mentorstvom, po polu, školi I mjestu			
Sredstva	Donacije/REF Sredstva iz donacija			
Mjera 2.4.5.	Oslobađanje od plaćanja prilikom upisa u IV razred srednje škole			
Aktivnosti	1. Identifikacija učenika/ca koji su završili III stepen i žele da nastave srednjoškolsko obrazovanje, 2. Besplatan upis na IV stepen za zainteresovane			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Vremenski okvir	2018.			
Indikatori	Broj srednjoškolaca/ki koji su oslobođeni plaćanja upisa			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 1.000,00	€ 1.000,00		
Cilj 2.5:	Podizanje svijesti o značaju obrazovanja			
Mjera 2.5.1.	Kampanja i aktivnosti na terenu za motivisanje romskih i egipćanskih roditelja da upisuju djecu u vrtić			
Aktivnosti	Realizacija kampanja u cilju podizanja svijesti o značaju ranog razvoja djeteta i uključivanju romske i egipćanske djece u predškolsko obrazovanje			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Romski savjet, Nевladine organizacije, Crveni krst Crne Gore			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Izvještaj o realizovanim kampanjama			
Sredstva	Redovna aktivnost			

Mjera 2.5.2	Kampanja za upis u osnovnu školu			
Aktivnosti	Priprema, organizacija i realizacija kampanja			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Romski savjet, Nevladine organizacije, Crveni krst Crne Gore			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Izveštaj o realizovanim kampanjama			
Sredstva	Redovna aktivnost			
Mjera 2.5.3.	Kampanja za upis u srednju školu			
Aktivnosti	Priprema, organizacija i realizacija kampanja			
Nosioci	Ministarstvo prosvjete			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Romski savjet, Nevladine organizacije			
Vremenski okvir	2018.			
Indikatori	Izveštaj o realizovanim kampanjama			
Sredstva	Redovna aktivnost			
Mjera 2.5.4.	Kampanje i aktivnosti na terenu da se motivišu romski i egipćanski roditelji da preuzmu aktivniju ulogu u obrazovanju njihove djece			
Aktivnosti	Priprema, organizacija i realizacija kampanja			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo Crne Gore, romski savjet, nevladine organizacije			
Vremenski okvir	2018.			
Indikatori	Izveštaj o realizovanim kampanjama			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 5.000,00	€ 5.000,00		
Mjera 2.5.4.	Program opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih pripadnika Roma i Egipćana			

Aktivnosti	Realizacija programa opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih			
Nosioci	Centar za stručno obrazovanje			
Partneri u realizaciji	Provajderi obrazovanja odraslih			
Vremenski okvir	2018.			
Indikatori	Broj polaznika/ca uključenih u program 80 pripadnika/ca Roma i Egipćana;			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 95,000.00	€ 95,000.00		

Akcioni plan za oblast Zdravstvena zaštita, za 2018. godinu:

Oblast 3:	Zdravstvena zaštita
<i>Cilj 3.1:</i>	<i>Povećanje stepena korišćenja dostupnosti zdravstvenoj zaštiti</i>
Mjera 3.1.1.	Uvođenje i jačanje uloge Saradnika/ce u zdravstvenoj zaštiti Roma i Egipćana
Aktivnosti	1. Izbor Saradnika/ce u zdravstvenoj zaštiti Roma i Egipćana; Prijem u radni odnos 2 Saradnika/ce.
Nosioci	Ministarstvo zdravlja
Vremenski okvir	I kvartal 2018
Indikator	Broj Saradnika u radnom odnosu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Mjera 3.1.2.	Nastaviti unapređivanje rada Saradnika/ca u cilju integracije istih u zdravstveni sistem uz prateće aktivnosti koje podrazumijevaju: saradnju sa zdravstvenim institucijama, nevladinim organizacijama, kampanje za informativno zdravlje, vakcinaciju, radionice o reproduktivnom zdravlju, odnosno sve ono što spada u opis posla Saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti zdravstva
Aktivnosti	Integracija Saradnika u javne zdravstvene ustanove
Nosioci	Ministarstvo zdravlja
Vremenski okvir	IV kvartal 2018
Indikator	1. Godišnji izvještaj o radu Saradnika/ca, po aktivnostima sa brojem osoba obuhvaćenih radom na terenu, po polu i mjestu boravka
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
<i>Cilj 3.2.</i>	<i>Preventivne akcije i terenske kampanje</i>
Mjera 3.2.1.	Vakcinacija djece, Preventivni zdravstveni pregledi trudnica
Aktivnosti	1. Vakcinacija djece, 2. Preventivni zdravstveni pregled trudnica – redovne aktivnosti
Nosioci	Institut za javno zdravlje
Partneri u realizaciji	Domovi zdravlja, Saradnici/ce za socijalnu inkluziju u oblasti zdravstvene zaštite, Crveni krst Crne Gore
Vremenski okvir	2018.
Indikator	1. Broj terenskih vakcinacija romske i egipćanske djece u naseljima, 2. Broj vakcinisane djece, po polu, uzrastu i mjestu boravka, 3. Broj trudnica romske i egipćanske populacije koje su imale preventivni pregled, po mjestu stanovanja – evidencije u zdravstvu ne vode se po bilo kojoj vrsti različitosti, jedino je u periodu postojanja Kampa Konik I i II 98%

	djece romske populacije uredno vakcinisano.
Sredstva	Redovna aktivnost
Cilj 3.3.	<i>Podizanje svijesti romske i egipćanske populacije o značaju zdravstvene zaštite</i>
Mjera 3.3.1.	1. Kampanja "Upoznaj svog/ju Saradnika/cu, 2. Kampanja o značaju reproduktivnog zdravlja, sa akcentom na Romkinje i Egipćanke
Aktivnosti	1. Priprema kampanja, 2. Sprovođenje kampanja u naseljima u kojima živi romska i egipćanska populacija, u saradnji sa nevladinim organizacijama.
Nosioci	Ministarstvo zdravlja
Partneri u realizaciji	Nevladine organizacije, Saradnici/ce, Crveni krst Crne Gore
Vremenski okvir	2018.
Indikator	Izveštaji o sprovedenim kampanjama, sa brojem učesnika/ca, prema mjestu gdje je kampanja sprovedena
Sredstva	Redovne aktivnosti – Podgorica, Bijelo Polje, Berane (radionice, predavanja i slične aktivnosti koje daju doprinos unaprjeđenju razvoja i prevencije zdravlja ove populacije).
Mjera 3.3.2.	Liječenje korisnika droga i drugih psihoaktivnih supstanci i aktivnosti za očuvanje mentalnog zdravlja pripadnika romske i egipćanske populacije
Aktivnosti	1. Kampanja za informisanje pripadnika/ca romske i egipćanske populacije o mogućnostima liječenja od bolesti zavisnosti u specijalizovanim ustanovama, kao i za sve građane i pacijente u zdravstvenom sistemu Crne Gore, putem javnog prezentovanja preko javnih servisa i štamapnih medija, kao putem web stranice Ministarstva zdravlja i javnih zdravstvenih ustanova.
Nosioci	Ministarstvo zdravlja
Partneri u realizaciji	Nevladine organizacije
Vremenski okvir	2018.
Indikator	Izveštaji o sprovedenim kampanjama, sa brojem učesnika/ca, prema mjestu gdje je kampanja sprovedena
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

Akциони plan za oblast *Zapošljavanje*, za 2018. godinu:

Oblast 4:	Zapošljavanje
<i>Cilj 4.1:</i>	<i>Porast učešća Roma i Egipćana u mjerama aktivne politike zapošljavanja</i>
Mjera 4.1.1.	Motivacija Roma i Egipćana za aktivno traženje zaposlenja i uključivanje u programe aktivne politike zapošljavanja
Aktivnosti	1. Grupno informisanje novoprijavljenih lica u prostorijama Zavoda za zapošljavanje Crne Gore; 2. Individualno savjetovanje novoprijavljenih lica u prostorijama Zavoda za zapošljavanje Crne Gore; 3. Izrada individualnih planova zapošljavanja.
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Romske i egipćanske nevladine organizacije
Vremenski okvir	2018.
Indikator	1. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su učestvovali u grupnom savjetovanju (polna, obrazovna i regionalna struktura) 2. Broj urađenih individualnih planova zapošljavanja (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura lica sa kojima su urađeni planovi zapošljavanja)
Sredstva	Budžet ZZZCG - redovna aktivnost
Mjera 4.1.2	Uvođenje zanimanja "Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana"
Aktivnost	Realizacija Pilot projekta uključivanja saradnika/ce u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja u praksi
Nosioci	Međunarodne i domaće NVO
Partneri u realizaciji	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Vremenski okvir	2018.
Indikator	Pilot program realizovan
Sredstva	Sredstva iz donacija
<i>Cilj 4.2.</i>	<i>Povećanje stepena stručne osposobljenosti Roma i Egipćana</i>

Mjera 4.2.1.	Realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih
Aktivnost 4.2.1.1.	Iniciranje izrade novih programa obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje, posebno prilagođenih potrebama romske i egipćanske populacije, uključujući stare zanate i uključivanje polaznika/ca programa, u skladu sa individualnim planovima
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Centar za stručno obrazovanje, romske i egipćanske nevladine organizacije,
Partneri u realizaciji	Unija poslodavaca; poslodavci
Vremenski okvir	2018.
Indikatori	1. Analiza potreba tržišta rada i definisanje zanimanja za koja će se u narednom periodu pripremiti programi obrazovanja za predstavnike romske i egipćanske populacije; 2. Broj sprovedenih programa 3. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su učestvovali u programima (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura).
Sredstva	Sredstva iz donacija / Budžet ZZZCG
Aktivnost 4.2.1.2.	Iniciranje razvoja stručne kvalifikacije namijenjene romskoj i egipćanskoj populaciji u oblasti "Sakupljača/ice sekundarnih sirovina"
Nosioci	Centar za stručno obrazovanje; NVO
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Vremenski okvir	2018.
Indikatori	1. Podnijeta Inicijativa za razvoj stručne kvalifikacije, 2. Usvojen standard zanimanja, standard kvalifikacije i program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije
Sredstva	Sredstva iz donacija
Aktivnost 4.2.1.3.	Realizacija programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Izvođači programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih

Vremenski okvir	2018.
Indikator	Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su učestvovali u programu obrazovanja (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura)
Sredstva	Budžet ZZZCG - 5.000,00€
Aktivnost 4.2.1.4.	Realizacija programa obrazovanja za sticanje ključnih vještina
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Izvođači programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih
Vremenski okvir	2018.
Indikator	Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su učestvovali u programu (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura)
Sredstva	Budžet ZZZCG - 5.000,00€
Aktivnost 4.2.1.5.	Realizacija programa osposobljavanja za rad kod poslodavca
Aktivnost 4.2.1.5.1.	Osposobljavanje kod poslodavca za obavljanje poslova određenih radnih mjesta u najkraćem trajanju od jednog mjeseca
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Izvođači programa – poslodavci
Vremenski okvir	2018.
Indikator	Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su uključeni u program (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura)
Sredstva	Budžet ZZZCG
Aktivnost 4.2.1.5.2.	Zapošljavanje učesnika programa u najkraćem trajanju od pet mjeseci, uz obavezu produžetka ugovora o radu na određeno vrijeme za najmanje 50% učesnika, u najkraćem trajanju od tri mjeseca
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Izvođači programa – poslodavci
Vremenski okvir	2018.

Indikator	Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su zaposleni (polna i regionalna struktura i trajanje zaposlenja)
Sredstva	Budžet ZZZCG
<i>Cilj 4.3.</i>	<i>Direktne mjere za zapošljavanje pripadnika/ca romske i egipćanske populacije</i>
Mjera 4.3.1.	Uključivanje Roma i Egipćana u program javnih radova
Aktivnosti	1. Raspisivanje javnog konkursa za izbor izvođača javnog rada 2. Odluka o izboru 3. Potpisivanje ugovora sa izvođačem 4. Izbor učesnika/ca javnog rada
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Izvođači programa javnog rada - poslodavci, nevladine organizacije, lokalna samouprava
Vremenski okvir	2018.
Indikatori	1. Izvještaj o konkursu 2. Odluka o izboru izvođača 3. Broj učesnika/ca javnog rada (polna i regionalna struktura)
Sredstva	Budžet ZZZCG - 40.000,00€
Mjera 4.3.2.	Stimulisanje zapošljavanja na sezonskim poslovima putem subvencioniranja zarade i/ili korišćenja poreskih olakšica
Aktivnost 4.3.2.1.	Obilasci (posjete) poslodavaca sa ciljem predstavljanja olakšica (subvencija) za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Privredna komora Crne Gore, Unija poslodavaca Crne Gore, Montenegro biznis alijansa, zanatske komore,
Vremenski okvir	2018.
Indikator	Broj poslodavaca koji su obuhvaćeni informisanjem (datum obilaska, mjesto)
Sredstva	Budžet ZZZCG

Aktivnost 4.3.2.2.	Priprema nezaposlenih lica i posredovanje pri zapošljavanju na sezonskim poslovima
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Privredna komora Crne Gore, Unija poslodavaca Crne Gore, Montenegro biznis alijansa, zanatske komore, poslodavci
Vremenski okvir	2018.
Indikator	Broj zaposlenih pripadnika/ca romske i egipćanske populacije (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura)
Sredstva	Budžet ZZZCG - redovna pripreme i posredovanja
Mjera 4.3.3.	Povećanje zapošljavanja pripadnika/ca romske i egipćanske populacije u javnom i privatnom sektoru kroz zapošljavanje pripravnika, tj. prvog zaposlenja nakon srednje škole i fakulteta
Aktivnosti	1. Intenzivno informisanje učenika/ca i studenata/kinja završnih godina srednje škole i fakulteta o raspoloživim mogućnostima zapošljavanja u javnom i privatnom sektoru. 2. Posredovanje u zapošljavanju aktivnim tražiocima zaposlenja romske i egipćanske populacije iz evidencije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Partneri u realizaciji	Uprava za kadrove, romske i egipćanske nevladine organizacije, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
Vremenski okvir	2018.
Indikatori	1. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su zaposleni kao pripravnici/ce u javnom i privatnom sektoru, (polna struktura, pregled po instituciji/organizaciji/preduzeću i regionalna struktura) 2. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su nakon završenog pripravničkog staža zaposleni u javnom i privatnom sektoru
Sredstva	Budžet ZZZCG - redovna aktivnost informisanja i posredovanja
Mjera 4.3.4.	Programi samozapošljavanja
Aktivnosti	1. Kreiranje posebnih finansijskih instrumenata za održivo zapošljavanje teže zapošljivih lica i ostalih osjetljivih kategorija, sa posebnim akcentom na pripadnike/ce romske i egipćanske populacije 2. Informisanje romske i egipćanske populacije o mogućnostima korišćenja instrumenata 3. Primjena instrumenata

Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo rada i socijalnog staranja
Partneri u realizaciji	Investiciono-razvojni fond, romske i egipćanske nevladine organizacije
Vremenski okvir	2018.
Indikatori	1. Kreirani instrumenti 2. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije obuhvaćen informisanjem o instrumentima (polna, obrazovna i regionalna struktura) 3. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji koriste nove instrumente (polna, obrazovna i regionalna struktura i prikaz po djelatnostima)
Sredstva	Budžet ZZZCG - kreditiranje samozapošljavanja / sredstva iz donacija
Cilj 4.4.	<i>Jačanje kapaciteta institucija za sprovođenje politika socijalne inkluzije</i>
Mjera 4.4.1.	Saradnja Zavoda za zapošljavanje i centara za socijalni rad na aktivaciji radno sposobnih korisnika/ca materijalnog obezbjeđenja porodice
Aktivnost 4.4.1.1.	Uspostavljanje elektronske razmjene podataka između Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i centara za socijalni rad koji se odnose na sprovođenje mjera aktivacije radno sposobnih korisnika/ca materijalnog obezbjeđenja porodice
Nosioci	Ministarstvo rada i socijalnog staranja; Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Centri za socijalni rad
Partneri u realizaciji	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu
Vremenski okvir	2018.
Indikator	Stvorene tehničke pretpostavke za elektronsku razmjenu podataka između Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i centara za socijalni rad i omogućena razmjena podataka
Sredstva	Sredstva iz donacija / Budžet ZZZCG
Aktivnost 4.4.1.2.	Aktivacija radno sposobnih korisnika/ca materijalnog obezbjeđenja porodice kroz uključivanje u programe aktivne politike zapošljavanja i/ili posredovanje u zapošljavanju
Nosioci	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Centri za socijalni rad

Partneri u realizaciji	Ministarstvo rada i socijalnog staranja; Zavod za socijalnu i dječju zaštitu
Vremenski okvir	2018.
Indikatori	1. Broj aktiviranih korisnika/ca materijalnog obezbjeđenja porodice (polna i regionalna struktura) 2. Broj aktiviranih korisnika/ca materijalnog obezbjeđenja porodice pripadnika RE populacije (polna i regionalna struktura)
Sredstva	Budžet ZZZCG

Akcioni plan za oblast *Pravni status*, za 2018. godinu:

Oblast 5:	Pravni status			
Cilj 5.1.	<i>Nastavak rješavanja zahtjeva stanovništva romske i egipćanske populacije za dobijanje statusa u Crnoj Gori</i>			
Mjera 5.1.1.	Nastavak rada mobilnih timova u 2018.			
Aktivnosti	1. Pripremne aktivnosti na terenu, 2. Realizacija 1 (jedne) posjete mobilnih timova			
Nosioci	Ministarstvo unutrašnjih poslova			
Partneri u realizaciji	Nevladine organizacije, Crveni krst Crne Gore, UNHCR, OSCE			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Broj lica koji je identifikovan i za koje je izvršena priprema za dolazak mobilnih timova, 2. Broj lica za koje su obrađeni podaci, po polu i mjestu, 3. Broj lica čiji su zahtjevi još uvijek u proceduri			
Sredstva/euri	Ukupno		Donacije	
	€ 12.000,00		€ 12.000,00	
Mjera 5.1.2.	Informisanja Roma i Egipćana o mogućnostima rješavanja statusa domicilnog stanovništva			
Aktivnosti	1. Organizacija i realizacija kampanja o informisanju			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Romski savjet, Nevladine organizacije			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Broj, datum i mjesto održavanja kampanja 2. Broj lica koja su obuhvaćena kampanjom			
Sredstva	Redovna aktivnost			
Mjera 5.1.3	Informisanje roditelja o upisu djece u matični registar rođenih			
Aktivnosti	1. Identifikacija djece koja nisu upisana, a koja su rođena u naseljima u kojima živi romska i egipćanska populacija, 2. Informisanje roditeljima oko upisa djece			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			

Partneri u realizaciji	Romski savjet, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Nevladine organizacije, Crveni krst Crne Gore			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Broj roditelja kojima su pružene informacije, 2. Broj, datum i mjesto održavanja informativnih kampanja			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 2.000,00	€ 2.000,00		

Akциони plan za oblast *Socijalni status i porodična zaštita*, za 2018. godinu:

Oblast 6:	Socijalni status i porodična zaštita			
Cilj 6.1:	<i>Borba protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama</i>			
Mjera 6.1.1.	Edukacija roditelja, djece, romskih i egipćanskih aktivistkinja, službenika/ca državne uprave o zaštiti od nasilja u porodici, nasilju nad ženama i maloljetničkim prisilnim brakovima među romskom populacijom			
Aktivnost	Priprema i izvođenje obuka			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	MUP - Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, Uprava policije, Romski savjet, Crveni krst Crne Gore, Crveni krst Crne Gore, Romske i egipćanske NVO			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Broj održanih obuka po mjestu održavanja, 2. Broj polaznika/ca obuka, po polu i mjestu			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 10.000,00	€ 10.000,00		
Mjera 6.1.2.	Kampanje u romskim naseljima o problemu nasilja u porodici i nasilja nad ženama i maloljetničkim prisilnim brakovima među romskom populacijom			
Aktivnosti	Priprema i organizacija kampanja			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	MUP- Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, Uprava policije, Crveni krst Crne Gore, Romski savjet, romske i egipćanske NVO			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Broj održanih kampanja, sa temom, i mjestom održavanja, 2. Broj osoba obuhvaćenih kampanjom, po polu i mjestu			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi

	€ 5.000,00	€ 5.000,00		
Mjera 6.1.3.	Primjena postojeće legislative u oblasti zaštite od nasilja u porodici i nasilja nad ženama kroz jačanje sistema integrativnog multidisciplinarnog pristupa			
Aktivnosti	1. Održavanje redovnih i ad-hoc sastanaka multisektorskih operativnih timova (MOT)			
Nosioci	Ministarstvo rada i socijalnog staranja			
Partneri u realizaciji	Uprava policije, Zavod za dječju i socijalnu zaštitu, centri za socijalni rad, romske i egipćanske nevladine organizacije koje se bave sprječavanjem nasilja, Crveni krst Crne Gore			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Pratiti broj procesuiranih slučajeva od strane policije ili broj događaja prijavljenih policiji, 2. Broj održanih sastanaka			
Sredstva	Redovna aktivnost			

Cilj 6.2.	<i>Prevenција i suzbijanje prosjačenja</i>			
Mjera 6.2.1.	Striktnija primjena postojeće legislative kroz jačanje sistema integrativnog multidisciplinarnog pristupa			
Aktivnosti	1. Održavanje redovnih i ad-hoc sastanaka multisektorskih operativnih timova (MOT), 2. Direktna komunikacija sa policije sa MOT radi razmjene informacija o slučajevima, 2. Izrada planova individualne zaštite			
Nosioci	Ministarstvo rada i socijalnog staranja			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava; Uprava policije, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, centri za socijalni rad, Crveni krst Crne Gore			
Vremenski okvir	2017.			
Indikator	1. Pratiti broj procesuiranih slučajeva od strane policije, 2. Broj obrađenih slučajeva na sastancima MOT, sa depersonalizovanim opisom slučaja, procjenom rizika i planom individualne zaštite			
Sredstva	Redovna aktivnost			

Mjera 6.2.2.	Obezbijediti pretpostavke za uspostavljanje multidisciplinarnog pristupa na rješavanju i suzbijanju prosjačenja kroz uspostavljanje regionalne saradnje sa organima iz susjednih država radi razmjene informacija, iskustava i početka rada na praćenju djece koja se bave prosjačenjem
Aktivnosti	1. Potpisivanje regionalnih sporazuma o saradnji sa susjednim državama radi razmjene informacija, iskustava i početka rada na praćenju djece koja se bave prosjačenjem. 2. Praćenje implementacije potpisanih protokola o jačanju saradnje u borbi protiv trgovine ljudima i poboljšanoj identifikaciji, prijavljivanju, upućivanju i dobrovoljnom asistiranom povratku žrtava/potencijalnih žrtava trgovine ljudima
Nosioci	MUP Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima
Partneri u realizaciji	Ministarstvo unutrašnjih poslova - Uprava policije, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo zdravlja,

	Uprava za inspekcijske poslove; Vrhovno državno tuzilastvo; Ministarstvo vanjskih poslova,			
Vremenski okvir	2018.			
Indikatori	Potpisan protokol sa R. Makedonijom I sa R. Srbijom			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 6.000,00	€ 6.000,00		
Cilj 6.3.	<i>Borba protiv trgovine ljudima</i>			
Mjera 6.3.1.	Osnaživanje institucija za multidisciplinarni pristup u oblasti borbe protiv trgovine ljudima			
Aktivnosti	Obuka za predstavnike svih onih institucija koje bi mogle doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima o metodama identifikacije I upućivanja žrtava trgovine ljudima			
Nosioci	MUP-Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima			
Partneri u realizaciji	Uprava za kadrove, Zavod za školstvo, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, centri za socijalni rad, nevladine organizacije, Lokalna uprava, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo za ljudska I manjinska prava;			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj obučanih predstavnika institucija po mjestu i datumu obuke			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi

	€9.000,00	€9.000,00		
Mjera 6.3.2.	Jačanje kapaciteta granične policije			
Aktivnosti	Realizacija kampanje za promociju SOS telefona za žrtve trgovine ljudima			
Nosioci	MUP-Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima			
Partneri u realizaciji	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo prosvjete, Uprava policije;			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj i vrsta kampanja u toku 2018. godine			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 4.000,00	€ 4.000,00		
Cilj 6.4.	<i>Integrisanje mjera iz Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016 - 2020 u lokalne akcione planove opština u kojima živi romska i egipćanska populacija</i>			
Mjera 6.4.1.	Izrada lokalnih akcionih planova			
Aktivnosti	1. Formiranje radnih grupa za analizu potreba LAP-a u opštinama, 2. Izrada prijedloga dopune LAP-a ili predloga izrade novog LAP-a usklađenog sa Strategijom			
Nosioci	Lokalne samouprave			
Indikator	Broj donesenih lokalnih strategija/AP			
Partneri u realizaciji	Ministartvo za ljudska i manjinska prava, Romski savjet, romske i egipćanske nevladine organizacije			
Vremenski okvir	IV kvartal 2017.			
Indikator	1. Broj formiranih radnih grupa, 2. Broj predstavnika/ca romskih i egipćanskih nevladinih organizacija uključenih u rad radnih grupa, 3. Broj izrađenih predloga dopune/izrade novog LAP-a, po opštinama			
Sredstva	U skladu sa mogućnostima Lokalnih budžeta			
Mjera 6.4.2.	Informisanje o mjerama iz Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016 - 2020 i pratećeg AP na lokalnom nivou			

Aktivnosti	Organizacija Okrugli stolova u cilju prezentacije mjera iz Strategije i AP na lokalnom nivou, sa naglaskom na stanovnike romske i egipćanske populacije			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	Zajednica opština, Crveni krst Crne Gore, Romski savjet, romske i egipćanske NVO			
Vremenski okvir	IV kvartal 2018.			
Indikator	1. Izvještaj o broju organizovanih okruglih stolova na lokalnom nivou, 2. Broj učesnika/ca okruglog stola, polu i mjestu			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 1.200,00	€ 1.200,00		
Cilj 6.5.	<i>Podizanje svijesti romske i egipćanske zajednice o ljudskim pravima i antidiskriminaciji</i>			
Mjera 6.5.1.	Organizovati edukacije za romsku i egipćansku zajednicu o antidiskriminaciji, sa posebnim akcentom na mlade i žene			
Aktivnosti	1. Organizovati seminare na temu ljudskih prava i antidiskriminacije			
Nosioci	Ministarsvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Crveni krst Crne Gore, Romski savjet, Romske i egipćanske nevladine organizacije			
Vremenski okvir	IV kvartal 2018.			
Indikator	1. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske zajednice koji su pohađali seminare, po polu, uzrastu/starosnoj kategoriji i mjestu stanovanja, 2. Broj održanih seminara, po datumu, mjestu i broju učesnika/ca			
Sredstva	Redovna aktivnost			
Mjera 6.5.2.	Organizovati edukacije za mlade pripadnike/ce romske i egipćanske populacije za osnaživanje za participaciju u političkom životu, sa posebnim akcentom na žene			
Aktivnosti	Organizovati seminare/radionice za osnaživanje u oblasti političke participacije			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Partneri u realizaciji	Skupština Crne Gore, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Romski savjet, romske i egipćanske nevladine organizacije			

Vremenski okvir	2018.			
Indikator	1. Broj pripadnika/ca romske i egipćanske zajednice koji su pohađali seminare, po polu 2. Broj održanih seminara, po datumu, mjestu i broju učesnika/ca			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 4.000,00	€ 4.000,00		

Akcioni plan za oblast *Kultura, identitet i informisanje*, za 2018. godinu

Oblast 1:	Kultura, identitet i informisanje			
Cilj 7.1:	<i>Izgradnja i jačanje romske kulture i romskog identiteta</i>			
Mjera 7.1.1.	Manifestacije posvećene romskoj kulturi i identitetu			
Nosioci	Romski savjet			
Partneri u realizaciji	Romske i egipćanske NVO			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Izveštaj o sadržaju manifestacija, koji uključuje broj manifestacija, posjetilaca i broj učesnika			
Sredstva	Ukupno	Državni budžet	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 3.500,00			€3.500,00
Mjera 7.1.2.	Snimanje i emitovanje serijala na nacionalnom servisu o Romima i njihovoj kulturi i identitetu			
Aktivnosti	Snimanje i emitovanje serijala			
Nosioci	Javni servis			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj emisija, tema emisija i podaci o gledanosti			
Sredstva	Redovna aktivnost			
Mjera 7.1.3.	Manifestacija posvećena romskoj kulturi, afirmacija romske populacije u oblasti kulture			
Aktivnosti	Đurđevdanski dani kulture, zanatstva i tradicije Roma			
Nosioci	Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore			
Partneri u realizaciji	Romske i egipćanske nevladine organizacije, pojedinci			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Izveštaj o sadržaju manifestacija, koji uključuje broj manifestacija, posjetilaca i broj učesnika			
Sredstva	Ukupno:	Budžet CG	Lokalni budžeti	Javni fondovi

	€1.000,00	€1.000,00		
Mjera 7.1.4.	Ukazivanje na romsku kulturu i identitet			
Aktivnosti	Obilježavanje 8.aprila, Međunarodnog dana Roma			
Nosioci	Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore			
Partneri u realizaciji	Romski savjet, Romske i egipćanske nevladine organizacije, pojedinci, Crveni krst Crne Gore			
Vremenski okvir	April 2018.			
Indikator	Izvještaj o obilježavanju dana Roma, koji uključuje broj posjetilaca i učesnika			
Sredstva	Ukupno:	Budžet CG	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 2.000,00	€ 2.000,00		

Mjera 7.1.5.	Očuvanje kulturne baštine, multikulturalizma			
Aktivnosti	1.Romski KUD, prezentacija i karakteristike nošnji u Crnoj Gori;			
Nosioci	Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore			
Partneri u realizaciji	Romski savjet, Romske i egipćanske nevladine organizacije, KUD "Ljepota Roma"			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj organizovanih događaja, kao i Izvještaj			
Sredstva	Ukupno:	Budžet CG	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 1.000,00	€ 1.000,00		
Cilj 7.2.	<i>Posebne mjere unapređivanja izdavaštva i mjere usmjerene na značaj romskog jezika</i>			
Mjera 7.2.1.	Prevođenje literature na romski jezik			
Aktivnosti	Priprema i izdavanje literature			
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava			
Vremenski okvir	2018.			

Indikator	Broj prevedenih i izdatih naslova			
Sredstva	Ukupno	Budžet države	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 6.000,00	€ 6.000,00		
Mjera 7.2.2.	Proizvodnja i emitovanje radio emisija na romskom jeziku			
Aktivnosti	Priprema i emitovanje emisije			
Nosioci	Javni servis, Romski radio			
Partneri u realizaciji	Romski savjet, Romske i egipćanske nevladine organizacije, Agencija za radio-difuziju			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj emisija i broj emitovanja			
Sredstva	Redovna aktivnost			
Mjera 7.2.3.	Izdavanje/prevodjenje literature na romski jezik			
Aktivnosti	1. Priprema i izdavanje knjige romskog autora 2. Priprema i izdavanje časopisa KOD, 2 broja			
Nosioci	Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina CG			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj izdatih knjiga, broj prevedene literature; Broj štampanih primjeraka časopisa KOD			
Sredstva	Ukupno:	Budžet CG	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 4.000,00	€ 4.000,00		

Cilj 7.3.	<i>Prevenција diskriminacije</i>
Mjera 7.3.1.	Edukacije o zabrani diskriminacije
Aktivnosti	Organizacija i realizacija obuka za predstavnike institucija o zabrani diskriminacije
Nosioci	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
Vremenski okvir	2018.

Indikator	Izveštaj o realizovanim kampanjama			
Sredstva	Ukupno:	Budžet CG	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 6.000,00	€ 6.000,00		
Mjera 7.3.2.	Afirmisanje istraživačkog izvještavanja u medijima o procesu socijalne integracije romske i egipćanske populacije u crnogorsko društvo			
Aktivnosti	Konkurs za najbolji istraživački prilog objavljen u medijima, na temu "Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori" i uručenje nagrade			
Nosioci	Ministarstvo kulture			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj prijavljenih priloga; nagrađeni prilog			
Sredstva	Ukupno:	Budžet CG	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 2.000,00	€ 2.000,00		
Mjera 7.3.3.	Sufinansiranje proizvodnje programskih sadržaja			
Aktivnosti	Konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima			
Nosioci	Ministarstvo kulture			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Izveštaj o realizaciji proizvodnje programskih sadržaja			
Sredstva	Ukupno:	Budžet CG	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 3.000,00	€ 3.000,00		
Mjera 7.3.4.	Medijsko predstavljanje ključnih pitanja inkluzije romske i egipćanske populacije u društvo			
Aktivnosti	Finansiranje izrade audio-vizuelnih spotova i radio-džinglova, Emitovanje			
Nosioci	Ministarstvo kulture			
Vremenski okvir	2018.			
Indikator	Broj finansiranih audiovizuelnih spotova i radio-džinglova; Broj emitovanih TV spotova i medijskih džinglova			

Sredstva	Ukupno:	Budžet CG	Lokalni budžeti	Javni fondovi
	€ 5.000,00	€ 5.000,00		

Crna Gora

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

IZVJEŠTAJ

***o sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju
Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 – 2020
za 2017. godinu***

Podgorica, mart 2018. godine

SADRŽAJ

UVOD-----	38
STANOVANJE-----	39
OBRAZOVANJE-----	43
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA-----	50
ZAPOSŁJAVANJE-----	53
PRAVNI STATUS -----	67
SOCIJALNI STATUS I PORODIČNA ZAŠTITA -----	70
KULTURA, IDENTITET I INFORMISANJE -----	82
PROJEKAT „PROMOCIJA I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA ROMA/ROMKINJA, EGIPĆANA/EGIPĆANKI I OSTALIH RANJIVIH GRUPA” -----	87
REZIME-----	94

UVOD

Prema postojećim i dostupnim podacima iz Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori iz 2011. godine, 6251 lice se izjasnilo da pripada romskoj nacionalnosti ili 1,01 % od ukupnog stanovništva. Populacija Egipćana broji 2054 lica, odnosno 0,33 % od ukupnog stanovništva, dok romskim kao maternjim jezikom govori 5169 lica. Najveći broj Roma živi na teritoriji Podgorice (3988), zatim Berana (531), Nikšića (483).

U martu 2016. godine Vlada Crne Gore je donijela „*Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020*“ i usvojila Akcioni plan za sprovođenje Strategije za 2016. godinu, a u martu 2017. godine i Akcioni plan za 2017. godinu. Strategijom je predviđeno da će ista biti realizovana kroz jednogodišnje akcione planove kojima se preciziraju prioritetne mjere i aktivnosti koje treba sprovesti u toj godini.

Strategija se temelji na odredbama međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima i pravima nacionalnih manjina koje je Crna Gora ratifikovala i nacionalnim pravnim okvirom. Bitno je istaći da je Strategija u potpunosti usklađana sa „*Evropskim okvirom za nacionalne strategije za inkluziju Roma*“ i zasniva se na principima ravnopravnosti i jednakosti šansi, nediskriminacije, desegregacije, te principu afirmativne akcije ili pozitivne diskriminacije, kao dodatnom mehanizmu za obezbjeđenje faktičke jednakosti manjine sa većinom.

Ključni cilj Strategije je postizanje pune socijalne inkluzije Roma i Egipćana poboljšanjem njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori.

Strategijom su obuhvaćene sve oblasti za koje se smatra da su važne za rješavanje problema romske i egipćanske populacije, i to: pravni status, socijalni status i porodična zaštita (u okviru kog su definisane četiri podoblasti i to: borba protiv nasilja u porodici i nasilje nad ženama; prevencija i suzbijanje prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima i sprečavanje sklapanja dječijih nedozvoljenih brakova), i oblast kulture, identiteta i informisanja.

U cilju praćenja realizovanih aktivnosti Vlada je formirala Komisiju i imenovala Nacionalnog koordinatora za praćenje sprovođenja Strategije. Radom Komisije koordinira Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. Komisiju sačinjavaju predstavnici institucija koje su prepoznate Strategijom i Akcionim planom kao nosioci pojedinih aktivnosti, kao i predstavnici Romskog savjeta u Crnoj Gori i romskih i egipćanskih nevladinih organizacija.

STANOVANJE

Kroz Regionalni stambeni program za Crnu Goru, predviđeno je obezbjeđenje sredstava za rješavanje stambenog pitanja za 6.063 lica (1.177 domaćinstava) koja spadaju u najranjivije kategorije (lica smještena u neformalnim kolektivnim centrima i ugrožena lica u privatnom smještaju, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik).

Regionalni stambeni projekat se sprovodi u više od 13 (trinaest) crnogorskih opština: Berane, Andrijevica, Podgorica, Ulcinj, Nikšić, Budva, Rožaje, Plav, Herceg Novi, Bar, Danilovgrad, Tivat i Pljevlja. Ovaj program će značajno doprinijeti zatvaranju kampa Konik (najveći kolektivni kamp za raseljena lica u Crnoj Gori) kao i ostalih kolektivnih centara za smještaj raseljenih i interno raseljenih lica.

Kroz navedeni program predviđena je: gradnja 907 (devet stotina sedam) stambenih jedinica; isporuka građevinskog materijala za 120 (sto dvadeset) stambenih jedinica, gradnja 50 (pedeset) gotovih kuća, 62 (šezdeset dvije) smještajne jedinice u Domu starih, u Pljevljima, kupovina stanova u Opštini Herceg Novi sa mogućnošću proširenja projekta i na druge primorske opštine, Rekonstrukcija postojećih Vojnih objekata – Vojni kompleks Trebjesa za potrebe izgradnje doma za stara i odrasla lica sa invaliditetom u opštini Nikšić. Ukupna vrijednost projekta je 27.696 miliona eura, kontribucija države 15%, odnosno 4.154 miliona eura, potrebna sredstva 23. 542 miliona eura.

Cjelokupan program implementira Direkcija javnih radova, a pripremu projektno planske dokumentacije priprema Agencija za planiranje i projektovanje Opštine Nikšić.

Četiri partnerske zemlje (Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska) su uspostavile veliki broj bilateralnih i regionalnih radnih grupa, uz značajnu podršku UNHCR¹-a, OEBS²-a i drugih međunarodnih organizacija, koje djeluju u skladu sa dogovorenim okvirom. Implementacijom Regionalnog stambenog programa zatvoriće se poglavlje raseljeništva na prostoru bivših jugoslovenskih republika.

Značajan doprinos ovog programa ogleda se u uspostavljanju i unapređenju saradnje između partnerskih država iz oblasti penzijsko invalidskog osiguranja, prava po osnovu radnih odnosa te regulisanja pravnog statusa.

Status odobrenih pod-projekata

- **Prvi pod-projekat MNE1 „Izgradnja 62 stambene jedinice u Nikšiću“**, čija je ukupna vrijednost iznosila € 2.557.801,21, sredstva granta € 1.980.000,00, kontribucija lokalne jedinice € 577.801,21. Projekat je realizovan u potpunosti u planiranom roku bez naknadnih radova sa uštedom od € 180.000,00. Selekcija korisnika sprovedena u skladu sa Zakonom o socijalnom stanovanju uz podršku UNHCR-a i OEBS-a.

¹ Visoki komesarijat UN za izbjeglice

² Organizacija za Evropsku bezbjednost i saradnju

- **Drugi Pod-projekat MNE2 „Izgradnja 171 stambenih jedinica za stanovnike Kampa Konik u Podgorici“** čija ukupna vrijednost iznosi € 7.430.215,61, od čega su sredstva granta € 6.226.662,00. Potpisan je Grant sporazum sa Razvojnou bankom Savjeta Evrope. Radovi na prvoj fazi - 120 (sto dvadeset) stambenih jedinica je završeno u planiranom roku bez naknadnih radova sa uštedom od € 1.950.977,11. U toku su radovi na uređenju terena putne i druge infrastrukture od strane Glavnog Grada Podgorice. Trenutno u Kampu Konik I boravi 180 (sto osamdeset) porodica sa oko 900 (devet stotina) lica od čega su 162 (sto šezdeset dvije) porodice aplicirale za rješavanje stambenog pitanja kroz Regionalni stambeni program. Kroz ovaj pod projekat stambeno pitanje je riješilo 120 (sto dvadeset) porodica sa oko 680 (šest stotina osamdeset) lica.

Glavni grad je za potrebe izgradnje objekta za raseljena lica ustupio oko 13,87 ha približne vrijednosti **4,5 miliona eura**, na području DUP-a “Konik-Vrela Ribnička 2” i **naknadu za komunalno opremanje zemljišta**.

- Na pod-projektu MNE 2 se, iz razloga dobre prakse projektovanja, došlo do uštede €1.950.977,11 - pa je Skupština donatora odobrila proširenje projekta stambene gradnje na Koniku za dodatnu **51 (pedeset jednu)** stambenu jedinicu - Nastavak IPA³ Projekta (druga faza). Radovi na drugoj fazi su zvanično počeli 18. maja 2017. godine, a rok za završetak radova je deset mjeseci.
- Četvrti projekat koji se realizuje u okviru Regionalnog stambenog programa je Pod projekat MNE 4: **“Izgradnja 94 stambene jedinice u opštini Berane”** čija je ukupna vrijednost projekta € 3.990.647,48, od čega su donatorska sredstva € 3.575.779. Izgradnja objekata u toku.

Na posljednjoj Skupštini donatora koja je održana 1. decembra 2016. godine u Parizu odobrena su još dva projekta za Crnu Goru, i to:

- **MNE 7 “Kupovina stanova u Herceg Novom za 36 socijalno ugroženih porodica”**, čija ukupna vrijednost iznosi € 953.470,41, od čega sredstva granta € 918.007,46, a kontribucija države u iznosu od € 147.297,56.
- **MNE 8 “Izgradnja 50 kuća širom Crne Gore za lica koja posjeduju zemljište i dozvole za gradnju”** vrijednost donatorskih sredstava iznosi € 1.254.000, a kontribucija države € 120.000,00, izrada projektno planske dokumentacije, revizija i nadzor.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je za potrebe implementacije otvorilo posebne budžetske linije nakon čega su potpisani Ugovori o grantu sa CEB⁴-om.

Postupak selekcije i odabira korisnika Ministarstvo rada i socijalnog staranja sprovodi uz podršku UNHCR⁵-a i OSCE⁶-a. Objavljeni su javni pozivi za utvrđivanje liste korisnika kako bi se

³ eng. *Instrument for Pre-Accession Assistance*

⁴ Razvojna banka Savjeta Evrope

⁵ Visoki komesarijat UN za izbjeglice

utvrdila struktura budućih kuća odnosno stanova. Javni poziv za pod projekat MNE 8 "Izgradnja 50 kućica širom Crne Gore za lica koja posjeduju zemljište i dozvole za gradnju" je završen, a apliciralo je 107 porodica iz 17 (sedamnaest) opština.

Javni poziv za Pod projekat MNE 7 "Kupovina stanova u Herceg Novom za 36 (trideset šest) socijalno ugroženih porodica" je okončan 15. septembra 2017. godine, a apliciralo je 89 (osamdeset devet) porodica, nakon čega se pristupilo selekciji korisnika.

Javne pozive je finansirala Evropska komisija posredstvom konsultantske kuće EPTISA. Nakon okončanja postupka selekcije korisnika potrebno je da Direkcija za javne radove sprovede postupak javnih nabavki za najpovoljnijeg izvođača radova za izgradnju kuća odnosno postupak kupovine stanova.

Projekat koji je kandidovan za finansiranje - **MNE 6 "Rekonstrukcija postojećih Vojnih objekata – Vojni kompleks Trebjesa za potrebe izgradnje doma za stara i odrasla invalidna lica u opštini Nikšić"**, čija ukupna vrijednost iznosi € 5.178.743,7, od čega su donatorska sredstva: € 2.317.274,7. Projekat je pozitivno ocijenjen od strane CEB⁷-a i Tehničkog komiteta, a planirano je da se do kraja godine potpiše Ugovor o Grantu sa CEB-om. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u toku 2017. godine, izvršilo procjenu budućih korisnika, obezbijedilo Glavni građevinski projekat sa revizijom. U toku je procedura izdavanja dozvole za gradnju od strane nadležnih organa lokalne uprave.

U toku 2018. godine, Regionalni stambeni program će se implementirati u Podgorici, Pljevljima, Beranama i Herceg Novom. Shodno planiranoj dinamici radova potrebno je obezbijediti uslove za implementaciju prije svega kroz primarnu infrastrukturu, izradu planske i projektne dokumentacije kao i sprovođenje postupaka javnih nabavki.

Komisija za rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe Glavnog grada Podgorica 10. maja 2016. godine, raspisala je Oglas za raspodjelu 15 (petnaest) stambenih jedinica licima u stanju socijalne potrebe. Na Oglas su pristigle 154 (sto pedeset četiri) prijave. Pravo učešća na Oglas imala su lica koja su, shodno *Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti*, korisnici prava na materijalno obezbjeđenje porodice kod Centra za socijalni rad. Gradonačelnik (Glavni grad Podgorica) je krajem maja 2017. godine uručio ključeve od pomenutih stanova za 15 (petnaest) porodica. **Stanove je, pored ostalih, dobio i značajan broj pripadnika romske i egipćanske populacije, na različitim gradskim lokacijama.** Takođe, Komisija za rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe Glavnog grada Podgorica u julu 2017. godine raspisala je Oglas za dodjelu još 15 (petnaest) stanova licima u stanju socijalne potrebe.

⁶ Organizacija za Evropsku bezbjednost i saradnju

⁷ Razvojna banka Savjeta Evrope

Vlada Crne Gore je, na sjednici od 14. septembra 2017. godine, razmotrila i donijela *Program socijalnog stanovanja* za period 2017 - 2020 godine i s tim u vezi Vlada je donijela određene preporuke koje su proslijeđene opštinama u zadnjem kvartalu 2017. godine i očekuje se da se iste uvrste u Plan i program rada lokalnih uprava u 2018. godini, a što bi značilo i određivanje bužetskog iznosa za izradu baze podataka o socijalnim stanovima, a koju prije svega moraju pratiti Zakonske norme. Dakle, mora prethoditi donošenje Lokalnih programa socijalnog stanovanja, a zatim *Odluke o raspodjeli i kontroli dodijeljenih stanova licima u stanju socijalne potrebe*. Lokalni programi socijalnih stanova podrazumijevaju i pravljenje baze podataka svih gore navedenih stanova. Izrada baze stanova lica u stanju socijalne potrebe i revizija pravnih osnova za korišćenje tih stanova je redovna aktivnost nadležnih službi Glavnog grada Podgorica.

Osnovno obrazovanje

Školske 2017/18 u predškolsko vaspitanje i obrazovanje je upisano 190 (sto devedeset) djece romske i egipćanske zajednice. Broj učenika romske i egipćanske zajednice u redovnom osnovnom obrazovanju, školske 2017/2018. godine, je 1860 (hiljadu osamsto šezdeset) učenika/učenica, što čini 2,74% od ukupnog broja upisane djece u osnovne škole u Crnoj Gori. Od navedenog broja, 263 (dvjesta šezdeset tri) učenika je upisano u prvi razred osnovne škole. Kada su u pitanju resursni centri podaci su sljedeći: u osnovnom obrazovanju je uključeno 6 (šest) učenika/ca, a u srednjem obrazovanju 10 učenika/ca.

Oslobađanje od plaćanja troškova predškolskog obrazovanja u punom obimu za djecu romske i egipćanske populacije je realizovano kako je i predviđeno Akcionim planom za 2017.godinu, a što predviđa član 35 *Zakona o predškolskom obrazovanju*. Zakonom je predviđeno da djeci iz najosjetljivijih grupa stanovništva (objašnjenje pojma: „najosjetljivija grupa stanovništva“, član 11, Zakona o predškolskom obrazovanju, između ostalog kaže: djeca koja imaju teškoće uzrokovane socijalnim, jezičkim i kulturološkim preprekama) plaća Centar za socijalni rad na čijoj je teritoriji prebivalište djeteta, odnosno roditelja.⁸

Za svu djecu za koju roditelji nemaju potrebnu dokumentaciju ili riješen pravni status omogućen je upis u osnovnu školu, s tim što se stavlja roditeljima u obavezu da istu dostave u toku školske godine.

Razvijen je program za četvorosedmično trajanje pripremnog vrtića, umjesto dvosedmičnog koji je realizovan prethodnih godina. Za ovu aktivnost je u organizaciji Zavoda za školstvo, obučeno 23 (dvadeset tri) nastavnika/ce. Broj djece uključene u ovaj program na nivou Države je 87 (osamdeset sedam).

Kampanje u cilju podizanja svijesti o značaju ranog razvoja djeteta i uključivanje ove zajednice u rano (predškolsko) obrazovanje se sprovode, kao i kampanje na terenu da se motivišu romski roditelji da ulažu više napora da njihova djeca učestvuju u ranom (predškolskom) obrazovanju. Takođe, redovno se sprovode kampanje za upis u osnovnu školu. Tokom navedene kampanje roditelji su informisani o mogućnostima pohađanja nastave na albanskom jeziku za one učenike koji to žele.

⁸ „Službeni list RCG“, br.64/2002, 49/2007, br. 80/2010, 40/2011,40/2016 i 47/2017.

Ministarstvo prosvjete u saradnji sa Zavodom za školstvo, Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i NVO⁹ koje se bave pitanjima romske i egipćanske zajednice je uspješno sproveo kampanju za upis u osnovnu školu, a dokaz je brojno prisustvo roditelja.

Pored važnosti upisa djece u prvi razred, roditeljima je skrenuta pažnja da je veoma važno da njihova djeca redovno pohađaju osnovnu školu, upisuju srednju školu i fakultete. Takođe, tokom sprovođenja kampanje podijeljeni su i flajeri na romskom, crnogorskom i albanskom jeziku.

Ministarstvo prosvjete je obezbijedilo prevoz za više od 370 (trista sedamdeset) učenika romske i egipćanske zajednice koji pohađaju nastavu u sedam osnovnih škola u Opštini Podgorica, i to: OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“, OŠ "21. maj", OŠ "Marko Miljanov", OŠ "Savo Peajanović", OŠ "Vuk Kardžić", OŠ "Vladimir Nazor" i OŠ "Oktoih". To je veoma značajan vid podrške učenicima romske i egipćanske zajednice.

Donošenjem Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020. propisana je obaveza izrade ***Protokola o postupanju i prevenciji ranog napuštanja školovanja*** (u daljem tekstu: Protokol). S tim u vezi, na početku 2017. godine formirana je Radna grupa za izradu *Protokola*, koja je isti izradila i biće objavljen do početka drugog polugodišta školske 2017/18. godine. Cilj Protokola je da se podstakne i uspostavi multidisciplinarna saradnja s jasno razrađenim postupanjima svih subjekata. Isti je sačinjen tako da poštuje osnovne principe proizišle iz zakona u oblasti obrazovanja navedenih u *Strategiji za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020.* i odnosi se na sveobuhvatno postupanje i prevenciju ranog napuštanja školovanja.

Protokolom je uređen zajednički rad svih sistema u toku sprovođenja zakona i Strategije, te obaveza preduzimanja potrebnih mjera za prevenciju ranog napuštanja školovanja.

Akcionim planom Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020. za 2017. godinu, predviđene su posebne mjere usmjerene na smanjenje ranog napuštanja školovanja. Sve mjere koje su određene u ovom dijelu Strategije su u funkciji smanjenja napuštanja škole na svim nivoima, i odnose se na svu djecu koja su u riziku od napuštanja školovanja. Fokus je na podizanju svijesti svih roditelja, a posebno roditelja one djece koja su u riziku usljed raznih okolnosti. Pod tim se podrazumijeva rad sa roditeljima i djecom kroz razne programe osnaživanja i prepoznavanja značaja obrazovanja, kao i uključivanje djece u sve segmente društvene zajednice. Protokol predviđa precizno određene korake koje treba preduzeti u postupanju i prevenciji ranog napuštanja školovanja.

Kada je u pitanju sistematizacija radnog mjesta „*Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja*“ (u daljem tekstu Saradnik) trenutno je urađen standard zanimanja. Očekuje se da se do kraja školske 2017/18. godine, kroz podzakonske akte i sistematizuje to

⁹ Nevladine organizacije

radno mjesto i da se izvrši prijem u radni odnos (na budžetu države) određenog broja Saradnika do kraja 2018. godine, u skladu sa finansijskim mogućnostima.

U toku aprila 2017. godine Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sproveli su kampanju upisa u prvi razred. Tim koji je vodio kampanju obišao je naselja u kojima žive Romi i Egipćani u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Herceg Novom. Razgovarano je sa roditeljima o značaju obrazovanja za njihovu djecu, podijeljeni su flajeri u kojima se nalazi detaljno objašnjenje o postupku upisa u prvi razred. Flajeri su štampani na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku.

Kao i ranijih godina tako su i na početku školske 2017/18. godine obezbijeđeni kompleti udžbenika za djecu romske i egipćanske populacije I, II i III razreda osnovne škole od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava, dok za starije razrede udžbenike obezbjeđuje Ministarstvo prosvjete.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u izvještajnom periodu, a u cilju motivisanja romskih i egipćanskih učenika/ca za redovnim pohađanjem nastave i nastavkom školovanja organizovalo sedmodnevno zimovanje/ljetovanje u dječijem odmaralištu JU „*Lovćen-Bečići*“ na Ivanovim koritima, na Cetinju, za učenike/učenice VII, VIII i IX razreda iz nekoliko osnovnih škola. Zimovanje je upriličeno za 22 (dvadeset dva) učenika/učenice (15 M, 7 Ž) iz Herceg Novog, Tivta, Podgorice i Nikšića, dok je na ljetovanju boravilo 17 (sedamnaest) učenika/učenica iz Berana, Petnjice, Podgorice i Nikšića. Učenici/učenice su imali/imale priliku da tokom sedmodnevnog boravka na Ivanovim koritima pohađaju neformalne časove romskog jezika, a pored toga i da nauče nešto više o istoriji i kulturi Roma. Takođe, za učenike/učenice su organizovane i radionice o borbi protiv dječijih ugovorenih brakova i nasilja u porodici, a osim toga imali/imale su priliku i da uživaju u planinskim zimskim i ljetnjim sporovima. Navedena aktivnost je sprovedena u partnerstvu sa Romskim savjetom, NVO „Koračajte sa nama“ i NVO „Centar za romske inicijative“.

U domu Crvenoga Krsta Crne Gore u Sutomoru je 32 (tridesetdvoje) djece boravilo sedam dana, a u dječijem odmaralištu na Veruši je u saradnji sa dječijim savezom za 10 (deset) pripadnika romske populacije obezbijeđen sedmodnevni boravak.

Takođe, u cilju motivacije roditelja učenika/ca romske i egipćanske populacije da njihova djeca redovno pohađaju nastavu predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava su, u saradnji sa Osnovnim školama, realizovali motivacione časove/edukacije istih u OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“, OŠ „Oktoih“, OŠ „Vladimir Nazor“, OŠ „Marko Miljanov“, OŠ „21 Maj“, OŠ „Savo Pejanović“, OŠ „Vuk Karadžić“, OŠ „Branko Božović“ u Podgorici. Osim u Podgorici, motivacioni časovi su održani i u OŠ Pavle Žižić u „Bijelom Polju“ i OŠ „Vuk Karadžić“ u Beranama.

Zavod za školstvo crne Gore u okviru svojih redovnih aktivnosti prati rad i uspjeh učenika romske i egipćanske populacije tokom cijele školske godine. U okviru programa „Case

menargament“, timovi za praćenje djece u riziku od napuštanja školovanja u Podgorici, Nikšiću i Beranama su se u izvještajnom periodu bavili monitoringom i prevencijom napuštanja školovanja. Inače, timovi se sastaju mjesečno i okupljaju relevantne aktere s ciljem identifikacije problema i prevencije napuštanja školovanja djece koja su u riziku. U Nikšiću su uključene dvije osnovne škole OŠ " Mileva Lajović Lalatović" i OŠ " Olga Golović", dok su u Beranama uključene OŠ „Radomir Mitrović i OŠ „Vuk Karadžić“. Navedena aktivnost će se, u narednom periodu, proširiti i na ostale Opštine sa značajnim brojem učenika romske i egipćanske populacije.

Takođe, sprovode se i različiti dodatni akreditovani programi obuka stručnog usavršavanja za nastavnike/nastavnice, kao i ostale programi/aktivnosti, pažljivo razvijeni sa istim ciljem, a kojim se omogućava ostvarenje prava na obrazovanje djece romske i egipćanske populacije koja žive u Kampu Konik.

Centar za stručno obrazovanje je u cilju stvaranja održivog sistema edukacije roditelja organizovao radionicu „*Priprema i realizacija edukativnih radionica sa roditeljima romske i egipćanske populacije*“ 28. novembra 2017. godine za predstavnike dvanaest osnovnih škola. Škole su imenovalе svoje predstavnike, uglavnom iz pedagoško-psiholoških službi i nastavnike koji imaju iskustva u radu sa učenicima/učenicama romske i egipćanske populacije iz Podgorice, Bijelog Polja, Berana, Nikšića, Kotora, Tivta, Budve, Bara, Ulcinja i Cetinja.

Radionicu za pripremu i realizaciju uvodnih radionica sa roditeljima romske i egipćanske populacije je pohađao/la 21 (dvadeset jedan) učesnik/učesnica. U toku 2018. godine Centar za stručno obrazovanje će iste angažovati za realizaciju radionica sa roditeljima romske i egipćanske populacije u svojim školama.

Program opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih realizovan je od strane Centra za stručno obrazovanje u:

- JU za srednje i više stručno obrazovanje „Sergije Stanić“ - Školi za osnovno obrazovanje odraslih Podgorica, gdje je pohađalo 213 (dvjesta trinaest) polaznika/ca i
- JU osnovnoj školi „Radoje Čizmović“ Nikšić, gdje je pohađalo 79 (sedamdeset devet) polaznika/ca.

Za djecu raseljenih roma i egipćana koji pohađaju nastavu u sedam gradskih škola (Glavni grad Podgorica) podijeljeno je od strane Crvenog Krsta Crne Gore 416 (četiri stotine šesnaest) setova školskog pribora i 373 (trista sedamdeset tri) kompeta higijene. Takođe, za djecu koja pohađaju dječije igraonice u Kampu podijeljeno je 88 (osamdeset osam) sredstava za higijenu.

Srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje

Kao i u prethodnom periodu, Ministarstvo prosvjete, afirmacijom važnosti obrazovanja, kampanjama za upis, podrškom pri upisu na nivou svakog zainteresovanog pojedinca, radi na

povećanju broja upisa u srednje škole pripadnika romske i egipćanske populacije. Školske 2017/18. godine nastavu redovno pohađa 142 (sto četrdeset dva) učenika/učenica romske i egipćanske populacije (30 učenika/ca više nego što je to bilo školske 2016/17. godine), što u procentima čini 0,51% od ukupnog broja upisane djece u srednje škole u Crnoj Gori. Od tog broja je 66 (šezdeset šest) učenika/učenica upisano u prvi razred srednje škole.

Prema ovim pokazateljima možemo zaključiti da je postignut vidan napredak u broju upisanih srednjoškolaca/srednjoškolki. Međutim, cilj kome težimo - da se svi učenici romske i egipćanske zajednice, koji završe osnovnu školu upisuju u srednje škole, još nije postignut.

Tokom kampanje za upis u osnovnu školu, pored važnosti upisa djece u prvi razred, roditeljima je skrenuta pažnja da je veoma važno da njihova djeca pohađaju srednju školu i fakultet. U svim osnovnim školama u Crnoj Gori u kojima nastavu pohađaju, između ostalih, i učenici romske i egipćanske populacije, u devetom razredu se posvećuje pažnja da isti u što većem broju nastave svoje obrazovanje, odnosno upišu srednju školu. Takođe, škole kontaktiraju roditelje djece iz romske i egipćanske zajednice i informišu ih o važnosti nastavka školovanja.

Svim srednjoškolcima i studentima romske i egipćanske populacije, koji podnesu zahtjev, isplaćuju se od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava stipendije (srednjoškolcima € 60 mjesečno, a studentima € 150), a što je izuzetno značajan doprinos povećanju broja srednjoškolaca i studenata, s obzirom na izuzetno nisku finansijsku moć većine pripadnika navedene populacije. S tim u vezi, u ranijem periodu je potpisan Memorandum o saradnji (Mos) koji reguliše odnose između Fonda za obrazovanje Roma (REF), Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Zavoda za školstvo u okviru sprovođenja i finansiranja stipendija i plana mentorske prakse za romske i egipćanske učenike, a u skladu sa prihvaćenim prijedlogom projekta i njegovim pripadajućim aneksima.

Osnovni cilj projekta je da se unaprijedi akademski učinak i stepen prelaska romskih i egipćanskih učenika i studenata na srednjoškolsko, odnosno akademsko obrazovanje i da se održi stopa uspješnog završetka školovanja romskih i egipćanskih učenika koji pohađaju srednje škole i fakultete putem obezbjeđivanja stipendija, mentorskih i tutorskih usluga u okviru škole i uspostavljanjem efikasnog sistema informisanja i monitoringa.

Takođe, omogućeno je učenicima/cama romske i egipćanske zajednice, koji/koje to žele, da upišu ili polažu IV razred srednje škole.

Do početka školske 2018/19. godine se očekuje da se izradi „*Pravilnik o kriterijumima i uslovima za dodjelu stipendija za učenike i studente romske i egipćanske populacije*“ i da se stipendije dodjeljuju na osnovu istog.

Na Fakultetima u Crnoj Gori, školske 2017/18. godine, studira 27 (dvadeset sedam) pripadnika romske i egipćanske zajednice, a od tog broja na početku akademske godine je upisano 7 (sedam) studenata.

Zakonom o visokom obrazovanju, predviđeno je besplatno školovanje za studente romske i egipćanske populacije koji su na I godini studija, određena je kvota za upis, omogućen je besplatan boravak i ishrana u studentskim domovima, a zadnjih godina su i studenti II, III i IV godine bili oslobođeni plaćanja školarine.

U cilju ostvarivanja boljeg kontakta i razumijevanja između učenika i nastavnika uspostavljena je mreža mentora/ki u svim srednjim školama koja podrazumijeva da jedan ili više nastavnika/ca budu zaduženi da prate grupu učenika/ca romske i egipćanske zajednice i brinu se o njihovoj redovnosti i uspjehu u pohađanju nastave. Ova komponenta projekta treba da doprinese tome da učenici/e iz ove dvije grupe budu pod jačim nadzorom nastavnika/ca i da im se pruži dodatna podrška u obrazovanju i razvije bolje saradnja i odnos učenika/ca i nastavnika/ca. U ranijem periodu nije bilo ove vrste podrške nastavnika prema učenicima/ama Romima i Egipćanima što je uticalo na slabija postignuća u njihovom obrazovanju.

Dakle u komunikaciji Zavoda za školstvo i REF¹⁰-a sa upravama škole predstavljeni su ciljevi projekta i upoznate uprave škola i nastavni kadar sa programom mentorske podrške. U svakoj školi je predstavljen konkurs za poziciju mentora/ki na koji su se javili zainteresovani nastavnici. Nakon objavljivanja konkursa, izvršen je i odabir onih nastavnika koji će biti mentori romskim i egipćanskim učenicima u ovoj školskoj godini.

U školskoj 2016/17 godini ukupno je određeno **27** (dvadeset sedam) mentora u **21** (dvadeset jednoj) srednjoj školi u kojima ima učenika koji se izjašnjavaju kao pripadnici romske i egipćanske zajednice. Svi mentori su upoznati sa svojim zadacima i sa svakim od njih potpisan je ugovor kojim su detaljno propisane njihove obaveze.

U školskoj 2017/18 u prvom polugodištu angažovano je **25** (dvadeset pet) mentora, a od januara 2018. godine biće angažovano još 9 (devet) novih mentora u školama gdje do sada nije bilo romskih učenika/ca kao i u nekoliko škola u kojima se povećao broj učenika. Dakle, do kraja 2017. godine sa učenicima je radilo **25** (dvadeset pet) mentora, a od početka drugog polugodišta njima će se pridružiti još **9** (devet) novih mentora.

U okviru mentorske podrške realizovana je i tutorska podrška učenicima koja podrazumijeva podršku učenicima iz konkretnih nastavnih predmeta sa čijim sadržajem i savladanjem učenici imaju najviše problema. Tutori mogu biti profesori koji već predaju učenicima ili neki drugi profesor iz iste škole. Selekcija tutora je rezultat konsultacija mentora sa učenicima i upravom škole. Tutorska podrška je organizovana za ukupno **16** (šesnaest) učenika/ca.

¹⁰ Roma education fund / Romski obrazovni fond

U okviru ove komponente programa angažovano je u školskoj 2016/17. godini ukupno **11** (jedanaest) tutora/profesora koji su tokom drugog polugodišta 2016/17. godine pružali podršku učenicima. Svi izabrani tutori/ke su u dogovoru sa učenicima/ama i u skladu sa rasporedom svojih drugih školskih obaveza napravili plan rada i raspored tutorskih časova. Broj časova razlikuje se od učenika do učenika, a u zavisnosti od nivoa znanja i potrebne podrške kao i broja učenika/ca koje jedan tutor/ka podučava. Učenici/ce su se najviše obraćali sa zahtjevom za tutorskom podrškom iz matematike i to njih **14** , iz engleskog jezika **8**, crnogorskog jezika **6** učenika/ce.

Takođe, od strane Crvenog krsta Crne Gore, za djecu koja pokazuju slabije rezultate u usvajanju školskog gradiva, organizuju se u Kampu Konik četiri puta nedjeljno dopunska nastava . Djeca su podijeljena u dvije grupe od po prosječno **20** (dvadeset) učenika i nastava traje jedan sat. Osim toga, Crveni krst Crne Gore organizuje za mlade koji nijesu završili osnovnu školu, dva puta godišnje, u Januarskom i Junskom ispitnom roku, pripreme i vanredno polaganje razreda.

Zakonodavstvo u Sektoru zdravstva predviđa besplatnu zdravstvenu i socijalnu zaštitu socijalno ugroženih osoba, nezaposlenih, djece, učenika, trudnica, osoba starijih od 65 godina. Prema monitoringu Dekade inkluzije Roma 2005-2015 za 2014. godinu pripadnici romske i egipćanske populacije koji imaju status raseljenih osoba, izbjeglica i tražitelja azila dobijaju iste usluge koje dobijaju i drugi korisnici zdravstvene zaštite. Ambulanta za odrasle i djecu, koja radi po dva sata dnevno je otvorena u kampu Konik u Podgorici 1999. godine.

U pogledu ostvarivanja zdravstvene zaštite radi povećanja stepena korišćenja dostupnosti zdravstvene zaštite, predviđena je mjera uvođenja i jačanje uloge „Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u zdravstvu“.

U realizaciji naprijed navedene mjere standardizovano je zanimanje „Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u zdravstvu“, te je u saradnji sa međunarodnom organizacijom „Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V.“ preko obrazovne institucije, izvršena njihova obuka radi polaganja ispita.

Akcionim planom je predviđeno njihovo radno angažovanje u zdravstvenoj ustanovi tj. Domu zdravlja u Podgorici, počev od 01. januara 2017. godine. Tačnije, zaposlena su 3 saradnika¹¹. Ovoj proceduri je prethodila izmjena i dopuna akta o sistematizaciji Doma zdravlja Podgorica, kao i obezbjeđenje odgovarajućih saglasnosti od Ministarstva zdravlja, Ministarstva finansija i Fonda za zdravstveno osiguranje u pogledu sredstava za njihov redovan rad.

Ostale mjere iz Akcionog plana su realizovane te se obuhvati imunizacijama sve djece u Crnoj Gori prate kroz sprovođenje programa obaveznih imunizacija preko izabranih pedijatara, pa i terenske vakcinacije romske i egipćanske djece u naseljima. Prema sumarnim rezultatima imunizacionih aktivnosti u romskoj i egipćanskoj populaciji epidemiološki najznačajnije vakcine su: MMR i vakcine protiv dječije paralize.

U toku 2017. godine realizovano je **32** (trideset dvije) radionice za pripadnice romske i egipćanske populacije na određene teme o prevenciji zdravlja i zdravstvenog vaspitanja. Takođe, za pripadnice romske i egipćanske populacije održane su radionice na temu „Prevencija ranih brakova“ i na temu „Značaj održavanja lične higijene za zdravlje“. Osim ovih radionica izrađeni su i lifleti kao pomoć u realizaciji zdravstveno-vaspitnih aktivnosti.

U saradnji sa NVO sektorom organizovani su i realizovani preventivni zdravstveni pregledi trudnica.

Ministarstvo zdravlja u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava u cilju jačanja svijesti o značaju prevencije i čuvanja zdravlja, organizovalo je u toku 2017. godine, preventivne preglede romkinja u domovima zdravlja u Danilogradu, Bijelom Polju, Nikšiću i

¹¹ Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva

Beranama. Ukupno je pregledano **80** (osamdeset) romkinja, a prevencija se odnosila na kardiovaskularna oboljenja, dijabetes, ultrazvučni ginekološki pregledi, rentgen pluća i druge vrste pregeda, a na zahtjev pripadnica romske populacije. U znaku uspješne saradnje, različiti pregledi imaju za cilj da žene iz marginalizovanih grupa svjesnije razmišljaju o svom zdravlju. Ultrazvučni pregledi rađeni su za štitastu žlijezdu, grudi, pluća, rađena je mamografija kod žena iznad 40 godina starosti, a naredna akcija obuhvatiće ultrazvuk abdomena.

U skladu sa strateškim opredjeljenjima i akcionim planom za 2017.godinu, za integraciju Roma, u sektoru zdravlja obavljene su sljedeće aktivnosti:

- juna mjeseca 2017. godine, obavljen je preventivni pregled žena romske populacije u Domu zdravlja Berane, izvršene su analize krvi, ultrazvuk abdomena, izmjeren krvni pritisak i analiza šećera u krvi. Preventivni pregled obavljen je za **25** (dvadeset pet) pacijentkinja. Aktivnost je odrađena u saradnju sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava.
- septembra mjeseca 2017. godine, obavljen je preventivni pregled žena romske populacije u Domu zdravlja Bijelo Polje, izvršene su analize krvi, rentgen pluća, izmjeren krvni pritisak i analiza šećera u krvi. Preventivni pregled obavljen je za **26** (dvadeset šest) pacijentkinja. Aktivnost je odrađena u saradnju sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava.
- oktobra mjeseca 2017. godine, obavljen je preventivni pregled žena romske populacije u Domu zdravlja Nikšić, izvršene su analize krvi, rentgen pluća, izmjeren krvni pritisak, analiza šećera u krvi i ultrazvučni ginekološki pregled. Preventivni pregled obavljen je za **22** (dvadeset dvije) pacijentkinje. Aktivnost je odrađena u saradnju sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava.

U Domu zdravlja Podgorica, zaposlena su tri medijatora¹² za posredovanje i rad sa romskom populacijom i to u stalnom random odnosu. U Domu zdravlja Nikšić i Berane angažovan je po jedan medijator, koje za jednu godinu finansira međunarodna nevladina organizacija „*Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V.*”.

Redovna aktivnost – kampanje su sprovedene u opštinama u kojima boravi, odnosno stanuje romska populacija, a kampanja se uglavnom sprovode od strane javnih zdravstvenih ustanova na primarnom nivou zdravstvene zaštite, tako da se može konstatovati da je kampanjama po svim osnovama od značaja za prevenciju zdravlja obuhvat ove populacije skoro potpun, samim tim što u naseljima u kojima stanuju ove porodice zdravstvene ustanove održavaju predavanja ili obuku na temu “*Preventivni pregledi*”, “*Higijena i zdravlje*” i sl.

U okviru saradnje sa javnim zdravstvenim sektorom i Opštinom Nikšić, angažovano je **15** (petnaest) pripadnika romske populacije na usavršavanje u zdravstvenim ustanovama u Nikšiću i upućivanju u funkcionisanje zdravstvenog sistema, kako na primarnom tako i na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite koji se smatra jednim vidom stručne obuke, koja traje

¹² Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva

9 (devet) mjeseci, a završiće se aprila mjeseca 2018. godine. Projekat je finansiran od strane Opštine Nikšić, što znači da svaki pripadnik romske populacije koji je na usavršavanju iz budžeta pomenute Opštine ima primanje od € 250,00 mjesečno.

Kroz rad porodičnog centra u Kampu Konik 1 organizovana su predavanja na različite teme. Kamp su posjetili i sa ženama razgovarale tri grupe studenata 4-5 godine medicinskog fakulteta. Organizovana su i tri grupna pregleda žena iz kampa i to abdomena, štitne žlijezde i mamografija dojke. Ove preglede obavilo je ukupno 73 (sedamdeset tri) žene.

ZAPOŠLJAVANJE

U periodu od 01.01.2017 – 20.12.2017. godine u evidenciju Zavoda za zapošljavanje prijavilo se 177 lica romske i egipćanske populacije (45,19 % žena).

Najveći broj novoprijavljenih je sa teritorija opštine Podgorica – 69% (40,67% žena), Nikšić 13,45% (52,17% žena) i Herceg Novi – 8,18% (64,28% žena).

Od ukupnog broja novoprijavljenih, 162 (sto šezdeset dva) lica su bez zanimanja i stručne spreme (75 žena), ostalo su lica sa završenim III i IV stepenom stručne spreme.

Na evidenciji Zavoda se na dan 20.12.2017. godine nalazi 928 pripadnika Roma i Egipćana, koji su se tako izjasnili (508 žena ili 54,74%) i koji aktivno traže zaposlenje.

U ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti ova populacija, na isti dan, učestvuje sa 1,78%.

Napomena: izmjenom Zakona o zdravstvenom osiguranju stekli su se uslovi da građani Crne Gore, koji nijesu u radnom odnosu, ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu kod Fonda zdravstva, što više nije uslovljeno statusom nezaposlenosti koji bi se vodio kod Zavoda. Tim propisom data je mogućnost da se uredi evidencija nezaposlenih lica, na kojoj treba da ostanu lica koja imaju potrebu za uslugama službe Zavoda za zapošljavanje, odnosno samo ona lica koja aktivno traže zaposlenje.

Shodno Zakonu o zapošljavanju i osvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti, evidencija o licu koje traži zaposlenje prestaje da se vodi ukoliko odbije uključivanje u programme APZ¹³, odbije odgovarajuće zaposlenje, nije na raspolaganju za zaposlenje ili radi suprotno propisima o radu.

Obrazovna struktura – stanje na dan 20.12.2017. godine:

- Nema nezaposlenih Roma i Egipćana sa VII stepenom stručne spreme
- Učešće lica sa III i IV stepenom SSS iznosi 1,40 %
- 95,36% čine lica bez zanimanja (I i II sss)
- Od ukupnog broja lica sa I i II stepenom SSS (900), 504 (petsto četiri) lica su bez škole (54,31% svih aktivnih tražilaca zaposlenja romske i egipćanske populacije); 201 lice je sa završenom osnovnom školom (21,65% svih aktivnih tražilaca zaposlenja romske i egipćanske populacije).

Posmatrano po opštinama, najveći broj prijavljenih lica, pripadnika Roma i Egipćana, nalazi se u evidenciji Područne jedinice Podgorica, za opštine Podgorica, Danilovgrad, Kolašin i Cetinje i gradske opštine Golubovci i Tuzi – 582 (petsto osamdeset dva) lica (53,60% žena), zatim u evidenciji Područne jedinice Herceg Novi, za opštine Herceg Novi, Kotor i Tivat – 94 lica

¹³ Aktivna politika zapošljavanja

(60,63% žena), Područne jedinice Nikšić, za opštine Nikšić, Šavnik i Plužine 92 lica (54,34% žena), Područne jedinice Bar, za opštine Bar, Budva i Ulcinj – 63 (šezdeset tri) lica (60,31% žena), Područne jedinice Bijelo Polje, za opštine Bijelo Polje i Mojkovac – 38 (trideset osam) lica (60,524% žena), Područne jedinice Berane, za opštine Berane, Andrijevica, Plav, Rožaje, Gusinje i Petnjica – 53 (pedeset tri) lica (45,28 % žena), i Područne jedinice Pljevlja, za opštine Pljevlja i Žabljak – šest lica (četiri žene).

Tokom 2017. godine, kroz svoje redovne aktivnosti, savjetnici za posredovanje u zapošljavanju su nezaposlene pripadnike romske i egipćanske zajednice informisali o pravima i obavezama koje imaju dok se nalaze na evidenciji, motivisali ih za uključivanje u programe aktivne politike zapošljavanja i posredovali u njihovom zapošljavanju, po principima afirmativne akcije.

Sva novoprijavljena lica romske i egipćanske populacije (177) obuhvaćena su mjerom aktivne politike zapošljavanja *“Informisanje o mogućnostima i uslovima zapošljavanja”*, koja je realizovana kroz informativne razgovore, intervju, dok su informativno–motivacioni seminari (radionice) održavani po potrebi za sve pripadnike romske i egipćanske zajednice koji su u evidenciji nezaposlenih i koji aktivno traže zaposlenje.

Nakon obavljenih intervju sa svim novoprijavljenim licima koja su se izjasnila kao pripadnici romske i egipćanske zajednice, ista su svrstana u određenu kategoriju zapošljivosti i sa njima su urađeni individualni planovi zapošljavanja, kojim su opredijeljeni dalji tretmani i uključivanje u odgovarajuće programe aktivne politike zapošljavanja. Planom su precizno definisane aktivnosti nezaposlenog lica u smislu njegovog aktivnog uključivanja u programe Zavoda i aktivnog traženja zaposlenja, kao i prihvatanja zaposlenja u odogovarajućem nivou obrazovanja i njegova obaveza da te aktivnosti realizuje u dogovorenim rokovima. Neispunjavanje obaveza iz plana povlači sankcije u vidu brisanja iz evidencije nezaposlenih lica.

Na *informativno–motivacionim seminarima/radionicama*, nezaposlena lica se motivišu za aktivniji pristup zaposlenju, savladavanju vještina traženja zaposlenja, i sl.

U okviru projekta *“Korak bliže ka tržištu rada”*¹⁴, u toku maja i juna 2017. godine, kroz informativno-motivacione seminare prošlo je 171 (sto sedamdeset jedno) lice romske i

¹⁴ Zavod za zapošljavanje je u 2017. godini korisnik sredstava iz Operativnog programa „Razvoj ljudskih resursa 2012-2013“ koji se finansira iz IPA IV komponente, kroz realizaciju projekta *“Korak bliže ka tržištu rada”*, namijenjenog jačanju socijalne inkluzije i zapošljivosti Roma i Egipćana, kroz uspostavljanje uslova za sticanje kvalifikacije za prvo zanimanje.

Tokom 2017. godine, realizuju se projekti finansirani iz sredstava EU u okviru OP „Razvoj ljudskih resursa“ 2012-2013, IPA IV komponenta kroz implementaciju grant šeme »Implementacija obuka i projekata za zapošljavanje osoba sa invaliditetom i pripadnika romske i egipćanske populacije« gdje je preko 300 pripadnika romske i
--

egipćanske populacije (od preko 220 kontaktiranih), koji su motivisani za uključivanje u programe obrazovanja i osposobljavanja kroz projektne aktivnosti. Od tog broja, njih 106 je pokazalo zainteresovanost za obučavanjem.

U novembru 2017. godine, predstavnici Zavoda za zapošljavanje Crne Gore su održali **info sesiju** za učesnike projekta "Socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz zapošljavanje", koji realizuje NVO "Help" iz Podgorice. Učesnici (kojima je kroz projektne aktivnosti plaćeno stažiranje kod poslodavaca), su informisani o načinu prijavljivanja, o pravima i obavezama nezaposlenog lica, o važnosti aktivnog traženja posla, mjerama aktivne politike zapošljavanja, subvencijama koje može ostvariti poslodavac u slučaju zapošljavanja pripadnika romske i egipćanske populacije.

Osim navedenog, predstavnik Zavoda za zapošljavanje je učestvovao na **panelu** u okviru konferencije za najavu projekta Waste no chance! - Unapređenje zapošljivosti i radnih prava Roma sakupljača sekundarnih sirovina, koji realizuje NVO "Mladi Romi" - informisao prisutne o pravima i obavezama nezaposlenih pripadnika romske i egipćanske zajednice, fokus na licima koja se bave sakupljanjem sekundarnih sirovina.

U martu 2017. godine usvojen je program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije "*Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana*", od strane Nacionalnog savjeta za obrazovanje. Navedeno znači da je to zanimanje postalo dio sistema neformalnog obrazovanja.

Zavod za zapošljavanje je dodijelio šifru za stručnu kvalifikaciju "*Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja*", što znači da se u evidenciju Zavoda za zapošljavanje Crne Gore može prijaviti lice sa navedenom stručnom kvalifikacijom.

NVO »Help« u toku 2017. godine realizuje projekat "*Promocija i zaštita ljudskih prava Roma/kinja, Egipćana/ki i ostalih ranjivih grupa*", koji je podržan od EU i realizuje se u opštinama Podgorica, Berane i Nikšić.

Jedna od projektnih aktivnosti odnosi se na uključivanje saradnika za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja (medijatori) i njihov rad na terenu. NVO "Help"¹⁵ je zaposlio 6 (šest) Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih lica (po dvoje u tri opštine) na poslovima medijatora na terenu i, iz sredstava projekta, finansira njihove zarade, u periodu 01.08.2017. do 19.06.2018. godine..

egipćanske populacije prošlo obuke i radionice s ciljem profesionalnog usavršavanja, dok je 72 pripadnika romske i egipćanske populacije zaposleno na određeno vrijeme u oblastima medija (četiri), zanata (13), zdravstvene medijacije (13) i kod 13 poslodavaca – 42 (četrdeset dva) pripadnika romske i egipćanske populacije.

¹⁵ Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V

Početkom decembra 2017. godine, NVO »Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V.« i Zavod za zapošljavanje Crne Gore održali su sastanak na temu uključivanja Saradnika za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana (medijatori) u oblasti zapošljavanja u sistem i njihovog povezivanja sa biroima rada.

Zavod za zapošljavanje će omogućiti medijatorima pristup biroima rada i organizovati informativno-motivacioni seminar za njih, na kojem će ih upoznati sa procedurama prijave na evidenciju i svim pravima i obavezama nezaposlenog lica.

Glavni grad Podgorica je partner u realizaciji projekta „*Socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz zapošljavanje*“, u okviru grant šeme “Sprovođenje obuka i projekata za zapošljavanje osoba sa invaliditetom i pripadnika romske i egipćanske populacije“, za koji je Glavni grad Podgorica aplicirao u partnerstvu sa međunarodnom organizacijom „HELP“ – Hilfe zur Selbsthilfe e.V., a čija je realizacija odobrena od strane Evropske unije.

Projekat je počeo 03.02.2017. godine i trajaće 12 mjeseci, a vrijednost istog je 106.887,00 eura.

Cilj ovog projekta je podrška socijalnoj inkluziji romske i egipćanske populacije u crnogorsko društvo, obezbjeđivanjem lakšeg pristupa tržištu rada i boljem ostvarivanju socijalnih prava.

Stażista je ukupno bilo 42 (četrdeset dva). Ukupno 13 (trinaest) poslodavaca učestvovalo je u programu obuke na radu kroz projekat "*Socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz zapošljavanje*" a to su: „Služba zaštite Glavnog grada“, "Čistoća" d.o.o., "Deponija" d.o.o., "Zelenilo" d.o.o, "Lakovic" d.o.o, d.o.o. "Velma", „Udruženje Roma Crne Gore“ (Romski radio), „Romski kulturni centar“, „Romski savjet u Crnoj Gori“, NVO „FIAT“, NVO „Mladi Romi“, „Sibila“ d.o.o. i Fudbalski klub „Ribnica“).

Što se tiče službi u sklopu Glavnog grada i samostalnih privrednih društava, 16 (šesnaest) stažista uspješno završava obuku.

Stażisti kroz program obuke stižu znanja i vještine u radnim jedinicama u kojima su angažovani. Naknada za stažiranje je 200 eura, bez plaćenih poreza i doprinosa.

Stručno obrazovanje odraslih

U toku 2017. godine, objavljen je konkurs i donešena odluka o izboru izvođača **programa za osposobljavanje za rad kod poslodavca**.

Zavod za zapošljavanje je prilikom raspisivanja, u tekstu konkursa, naveo da je u program osposobljavanja za rad kod poslodavca predviđeno prioritarno uključivanje Roma i Egipćana, čime se poštuje princip „afirmativne akcije“.

Kada je u pitanju navedeni program, uključivanje Roma i Egipćana zavisi prije svega od iskazanog interesovanja poslodavaca.

Kroz navedeni program, pružena je mogućnost poslodavcima da, kroz iniciranje razvoja novih programa obuke, koje bi izvodio direktno poslodavac, nakon čega bi se stvorila mogućnost zapošljavanja lica na konkretnom radnom mjestu, uključe pripadnike romske i egipćanske populacije i osposobe ih za konkretno zanimanje.

Nije bilo zainteresovanih poslodavaca, koji bi, kroz realizaciju ovog programa, obučili i zaposlili pripadnika romske i egipćanske populacije.

KOMENTAR ZZZCG¹⁶:

Predstavnik Zavoda za zapošljavanje je u septembru 2017. godine učestvovao na panelu u okviru konferencije za najavu projekta *Waste no chance!* - Unapređenje zapošljivosti i radnih prava Roma sakupljača sekundarnih sirovina, koji realizuje NVO "Mladi Romi".

Tom prilikom je naveo da, iako u standardnoj klasifikaciji zanimanja (SKZ), u okviru grupe jednostavnih zanimanja, postoji zanimanje „*Sakupljač sekundarnih sirovina*“, prilikom prijavljivanja na evidenciju Zavoda takvo zanimanje, odnosno iskustvo nezaposlenih lica u toj oblasti se ne može šifrirati.

Ukoliko nezaposleno lice izjavi da posjeduje prethodno radno iskustvo na prikupljanju sekundarnih sirovina, takvi podaci se unose u njegov individualni plan zapošljavanja.

U skladu sa procedurama izrade programa za sticanje stručnih kvalifikacija potrebno je da se pripremi inicijativa za razvoj stručne kvalifikacije Sakupljač sekundarnih sirovina, uz konsultacije sa relevantnim institucijama i organizacijama koje će koristiti ove usluge, i da se ista dostavi Centru za stručno obrazovanje što se očekuje tokom 2018. godine

Po dobijanju inicijative Centar će pokrenuti postupke i formirati radne grupe za izradu standarda zanimanja, standarda kvalifikacije, programa obrazovanja i ispitnog kataloga za Sakupljača/icu sekundarnih sirovina.

U skladu sa godišnjim Akcionim planom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu i Akcionim planom za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016 - 2020. godine za 2017. godinu, Zavod za zapošljavanje Crne Gore je planirao realizaciju aktivnosti koje se odnose na uključivanje Roma i Egipćana u mjere aktivne politike zapošljavanja,

Finansijskim okvirom za realizaciju Programa rada Zavoda za 2017. godinu sredstva za realizaciju programa obrazovanja i osposobljavanja za populaciju Roma i Egipćana planirana su u iznosu od € 10.000,00.¹⁷

¹⁶ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Konkurs za izbor izvođača programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih objavljen je 02.03.2017. godine, dok je odluka o izboru donijeta 19.05.2017. godine.

U izvještajnom periodu, u programe obrazovanja i osposobljavanja, uključeno je **66** (šezdeset šest) pripadnika romske i egipćanske populacije (**35 žena**).

Kroz redovne programske aktivnosti, uključeno je **9** (devet) lica (šest žena), u dva programa obrazovanja, i to:

- U program obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje „*Frizer za žene*“, koji se realizovao u Podgorici, uključeno je osam lica (pet žena).
- U program obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje „*Sobarica*“ koji se realizovao u Tivtu, uključena je jedna žena.

Kroz aktivnosti u okviru projekta „*Korak bliže ka tržištu rada*“ u programe obrazovanja i osposobljavanja za zanimanja baštovan, sobarica, rukovalac građevinskim mašinama, pomoćni kuvar, frizer uključeno je **57** (pedeset sedam) lica (29 žena), i to u:

- Podgorici – **28** (dvadeset osam) lica (14 žena) (programi obrazovanja za zanimanja baštovan – **13** (trinaest) lica muškog pola, sobarica – **10** (deset) žena, frizer/ka – pet lica (četiri žene).
- Beranama (program obrazovanja za zanimanje rukovalac građevinskim mašinama – šest lica muškog pola.
- Bijelom Polju **9** (devet) lica (osam žena) (program obrazovanja za zanimanje sobar/ice – šest žena; pomoćni kuvar/ica – troje (dvije žene)).
- Tivtu **14** (sedam žena) (programi obrazovanja za zanimanja baštovan – pet lica muškog pola, sobar/ica – **9** (devet) lica (sedam žena)).

Programi obrazovanja i osposobljavanja odraslih, u skladu sa zakonskom regulativom, obuhvataju programe koji se odnose na programe za **sticanje stručne kvalifikacije** i programe koji se odnose na **sticanje ključnih vještina**.

U toku 2017. godine nije bilo lica romske i egipćanske populacije uključenih u programe obrazovanja za sticanje ključnih vještina.

¹⁷ U Akcionom planu za sprovođenje *Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana* za 2017. godinu, ukupno planirana sredstva za sve programe obrazovanja su na nivou od 48.000€, uključujući i program osposobljavanja za rad kod poslodavca, koji se kao mjera 4.3.3 nalazi u okviru cilja 4.3. Direktne mjere za zapošljavanje romske i egipćanske populacije, a predstavlja program obrazovanja, koji nakon završetka podrazumijeva zapošljavanje.

Javni radovi i sezonsko zapošljavanje

Finansijskim okvirom za realizaciju Programa rada Zavoda za 2017. godinu sredstva za realizaciju programa javnih radova za populaciju Roma i Egipćana planirana su u iznosu od € 40.000,00.

Konkursi za izbor izvođača javnih radova u oblasti zaštite životne sredine, obrazovnih, kulturnih i drugih programa od javnog interesa objavljeni su 02.03.2017. godine (odluka o izboru donijeta 19.05.2017. godine) i 25.08.2017. godine (odluka o izboru donijeta 06.10.2017. godine).

U izvještajnom periodu, u programe javnih radova ukupno je uključeno **39** (trideset devet) pripadnika romske i egipćanske populacije (pet žena), i to:

- U 12 (dvanaest) lokalnih javnih radova u Baru, Beranama, Bijelom Polju, Mojkovcu, Nikšiću, Podgorici, Herceg Novom i Tivtu uključeno je 26 (dvadeset šest) lica romske i egipćanske populacije (pet žena);
- U državni javni rad „Neka bude čisto“ uključeno je 13 (trinaest) lica u opštinama Nikšić, Podgorica, Cetinje, Herceg Novi i Tivat.

Na sezonskim poslovima, u izvještajnom periodu, zaposleno je **49** (četrdeset devet) lica romske i egipćanske populacije (**26 žena** ili 53,06%).

Starosna struktura:

- 15-25 godina starosti: 11 (jedanaest) lica (četiri žene);
- 26-35 godina starosti: 19 (devetnaest) lica (10 žena);
- 36-45 godina starosti: 9 (devet) lica (sedam žena);
- 46-55 godina starosti: 7 (sedam) lica (pet žena)
- Preko 55 – 3 (tri) lica muškog pola.

Regionalni pregled:

- iz evidencije Područne jedinice Herceg Novi za opštine Herceg Novi, Tivat i Kotor – 15 (petnaest) lica, (devet žena);
- iz evidencije Područne jedinice Bar za opštine Bar, Budva i Ulcinj - 13 (trinaest) lica (osam žena);
- iz evidencije Područne jedinice Nikšić za opštine Nikšić, Plužine i Šavnik – 12 (dvanaest) lica (šest žena);
- iz evidencije Područne jedinice Podgorica za opštine Podgorica, Danilovgrad, Kolašin i Cetinje – 6 (šest) lica (jedna žena);

- iz evidencije Područne jedinice Bijelo Polje za opštine Bijelo Polje i Mojkovac – 2 (dva) lica (žena);
- iz evidencije Područne jedinice Berane za opštine Berane, Andrijevića, Plav, Rožaje Gusinje i Petnjica – jedno lice muškog pola.

Saradnja sa poslodavcima

Posredovanje u zapošljavanju je jedan od osnovnih poslova Zavoda za zapošljavanje i ta usluga je besplatna i dostupna svim aktivnim tražiocima zaposlenja.

Poslodavcima koji zaposle lice koje pripada populaciji Roma i Egipćana na raspolaganju su subvencije propisane Uredbom o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore realizuje brojne aktivnosti i projekte koji omogućavaju uspostavljanje bolje saradnje i partnerstva sa poslodavcima, kao što su: saradnja sa udruženjima poslodavaca, organizovanje posjeta poslodavcima, tematskih sastanaka, prezentacija, okruglih stolova, sajмова zapošljavanja i aktivnosti informisanja o promjenama i novim zakonskim rješenjima, procedurama iz oblasti rada i zapošljavanja.

U cilju što veće informisanosti i animacije poslodavaca radi zapošljavanja svih kategorija nezaposlenih lica, uključujući i one najranjivije, koje su često predmet diskriminacije, kroz aktivnosti posredovanja u zapošljavanju, poslodavcima se u područnim jedinicama i biroima rada pružaju razne vrste usluga (oglašavanje slobodnih radnih mjesta, predselekcija i selekcija kandidata; informisanje i posredovanje kod sezonskog zapošljavanja; organizovanje programa obuke; učešće u finansiranju programa javnih radova, subvencije za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, itd).

Osim toga, u svim službama za rad sa poslodavcima, mogu se dobiti informacije o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica (lica sa invaliditetom, pripadnici romske i egipćanske populacije, dugoročno nezaposlenih lica...).

Kroz nekoliko sajмова u toku 2017. godine, na kojima je Zavod za zapošljavanje Crne Gore bio učesnik i/ili organizator, putem svojih štandova, predstavnici Zavoda su, kroz razgovore, informisali poslodavce o stanju na tržištu rada, animirali ih da zapošljavaju domaću radnu snagu i upoznali sa benefitima koje imaju ukoliko zaposle istu.

Kroz istraživačku djelatnost *Anketu poslodavaca*, Zavod za zapošljavanje, osim toga što stiče uvid u aktuelnu i očekivanu zaposlenost i zapošljavanje i mapira potrebe poslodavaca za zapošljavanjem (između ostalog i pripadnika romske i egipćanske populacije, jer postoji set

pitanja koji se odnosi na zapošljavanje istih), istovremeno informiše poslodavce o subvencijama i pokušava uticati na smanjenje predrasuda prema pripadnicima romske i egipćanske populaciji kao radnicima.

Kroz aktivnosti na projektu "*Korak bliže ka tržištu rada*", dodatno su intezivirani kontakti sa poslodavcima, radi istraživanja potreba za zapošljavanjem pripadnika romske i egipćanske populacije nakon završetka programa obrazovanja i osposobljavanja. Kroz neposredne kontakte, poslodavci su informisani i o subvencijama za zapošljavanje Roma i Egipćana.

Posredovanje u zapošljavanju kao glavna aktivnost Zavoda za zapošljavanje, podrazumijeva povezivanje poslodavaca i nezaposlenih lica, a kada je u pitanju posredovanje za ovu kategoriju nezaposlenih lica potrebno je dodatno animirati poslodavce na ravnopravno uključivanje pripadnika Roma i Egipćana u proces rada, čime se pokušava uticati na smanjenje diskriminacije na tržištu rada.

Jedan od načina motivisanja poslodavaca da u većem broju zapošljavaju pripadnike romske i egipćanske populacije je donošenje ***Uredbe o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, kao šire mjere aktivne politike zapošljavanja*** (u kontinuitetu, uz određene korekcije u primjeni je već duži vremenski period). Kao uredba o subvencijama, stupila na snagu 31.12.2015. godine, a primjenjuje se od 1.1.2016 – 31.12.2017. godine). Cilj donošenja iste je doprinos većem zapošljavanju teže zapošljivih lica sa evidencije nezaposlenih, kroz mogućnost korišćenja, u početku fiskalnih olakšica a kasnije subvencija, poslodavcima koji zaposle ta lica.

Uredba predviđa subvencije za pravna lica i preduzetnike koji zaposle određene kategorije nezaposlenih lica, među kojima su i pripadnici romske i egipćanske populacije, a nalaze se na evidenciji Zavoda za zapošljavanje.

Poslodavac, shodno Uredbi, ne plaća doprinos za obavezno socijalno osiguranje na zarade (doprinos za PIO, doprinos za zdravstveno osiguranje i doprinos za osiguranje od nezaposlenosti) i doprinos za Fond rada i porez na dohodak fizičkih lica.

Poslodavac iz zarade zaposlenog obračunava, obustavlja i uplaćuje: doprinos za PIO¹⁸ po stopi od 15%, doprinos za zdravstveno osiguranje po stopi od 8,5% i doprinos za osiguranje od nezaposlenosti po stopi od 0,5%, prilikom isplate zarade. Poslodavac plaća obračunati prirez poreza na dohodak. Osnovicu za obračunavanje navedenih doprinosa čini bruto zarada zaposlenog.

Na sjednici Vlade od 30.11.2017. godine, donešen je prijedlog Uredbe o izmjeni ***Uredbe o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica*** kojim se predlaže da se primjena Uredbe produži do 31.12.2018. godine.

¹⁸ Fond penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore

Oblik zapošljavanja kroz koji, kada je u pitanju romska i egipćanska populacija, poslodavci najčešće koriste benefite navedene Uredbe je zapošljavanje kroz formu javnog rada.

Prepoznajući važnost inteziviranja saradnje poslodavaca, nevladinog sektora i drugih partnera kako bi se poboljšao položaj pripadnika romske i egipćanske populacije na tržištu rada – Zavod je tokom 2017. godine, kroz realizaciju projekta *“Korak bliže ka tržištu rada”*, organizovao okrugli sto, koji je, osim predstavljanja glavnih rezultata projekta, imao za cilj upravo okupljanje glavnih aktera u procesu inkluzije i razmjenu stavova i ideja o mogućnostima prevazilaženja problema koje Romi i Egipćani imaju prilikom ulaska na tržište rada.

Zapošljavanje pripadnika romske i egipćanske populacije u javnom i privatnom sektoru

Na dan 01.01.2017. godine, na evidenciji Zavoda za zapošljavanje nije se nalazilo nijedno lice sa završenim VII stepenom stručne spreme. U toku 2017. godine nije bilo novoprijavljenih lica pripadnika populacije Roma i Egipćana sa završenim VII stepenom stručne spreme.

Na dan 01.01.2017. godine u evidenciji Zavoda se nalazilo sedam lica sa završenim IV stepenom stručne spreme i tokom 2017. godine, jedno lice muškog pola iz evidencije Područne jedinice Berane je zaposleno u nivou obrazovanja.

programi samozapošljavanja

Zavod za zapošljavanje u kontinuitetu realizuje program samozapošljavanja, koji je u funkciji razvoja malog, porodičnog biznisa i podrške nezaposlenim licima da ostvare svoje poslovne ideje.

Procedura uključivanja nezaposlenog lica u programe samozapošljavanja počinje sa iskazivanjem zainteresovanosti nezaposlenog lica savjetniku za posredovanje u zapošljavanju. Ukoliko savjetnik procijeni da je u pitanju lice koje ima stvarnu želju za bavljenje biznisom, posjeduje znanje, ima mogućnost opstanka na tržištu i ispunjava preduslove za uključivanje u program samozapošljavanja, upućuje ga na praćenje seminara namijenjenih edukaciji preduzetnika.

Edukacija preduzetnika se obavlja kroz realizaciju dva seminara.

Prvi seminar je namijenjen podsticanju samozapošljavanja i traje dva dana, a drugi ima za cilj da pruži osnovna znanja iz oblasti preduzetništva i traje jedan dan.

Po završetku seminara, savjetnici za kredite, profesionalnu orijentaciju i posredovanje, timski razmatraju sve kandidate u skladu sa definisanim kriterijumima.

Kao rezultat seminara i ocjene stručnog tima, lica za koja se smatra da imaju predispozicije za uspješno bavljenje biznisom, upućuju se kod savjetnika za kreditiranje, u cilju konsultacija i dobijanja potrebnih formulara za podnošenje zahtjeva za kredit.

Podnosilac zahtjeva, pored ostalog, mora raspolagati garancijom za povraćaj sredstava.

Navedena procedura i neraspologanje garancijom za povraćaj sredstava u velikoj mjeri organiziraju Roma i Egipćane da na ovaj način pokrenu sopstveni biznis.

U izvještajnom periodu nije koreirana posebna linija za samozapošljavanje Roma i Egipćana.

Unapređenje kapaciteta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore

U cilju efikasnijeg uključivanja Roma i Egipćana u programe namijenjene njihovoj inkluziji u društvo, potrebno je da se zaposleni u institucijama dodatno senzibilizuju i konstantno stiču dodatne vještine za rad sa ovom ranjivom kategorijom stanovništva. Na taj način se podstiče proces socijalne inkluzije Roma i Egipćana i povećavaju se ukupni kapaciteti institucija.

U okviru projekta *“Saradnja između Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i Centara za socijalni rad”*, koji se realizovao u okviru Operativnog programa *“Razvoj ljudskih resursa 2012-2013”*, u prvom kvartalu 2017. godine su, u sve tri crnogorske regije, održane obuke za zaposlene iz biroa rada i centara za socijalni rad.

Obuke su bile fokusirane na poboljšanje praktičnih vještina u radu sa licima sa invaliditetom i pripadnicima romske i egipćanske populacije i na poboljšanje kapaciteta upravljanja i saradnje zaposlenih u Zavodu za zapošljavanje (područnim jedinicama i biroima rada) i centrima za socijalni rad, u pružanju relevantne pomoći licima sa invaliditetom i pripadnicima Roma i Egipćana, kako bi se poboljšala njihova zapošljivost i socijalna uključenost.

Posebna pažnja je posvećena obuci polaznika u sljedećim oblastima: razvoj i implementacija individualnog plana aktivacije, praktični elementi efektivnosti individualnog planiranja aktivacije, rješavanje problema, multidisciplinarni timski rad, međuinstitucionalna saradnja, vještine komunikacije i timskog rada i mapiranje resursa i usluga u lokalnoj zajednici.

Na obukama je ukazano na značaj uvođenja novih metoda rada, jer je jedan od najboljih odgovora na socijalnu isključenost osoba koje pripadaju osjetljivim grupama, upravo njihova socijalna aktivacija, s ciljem da im se omogući da riješe probleme, osnaže se i razviju sposobnosti za društvenu integraciju i zapošljivost.

Socijalna aktivacija je nov pristup pomoći socijalno isključenim osobama koji ih usmjerava da prihvate programe podrške i na taj način povećaju pristup tržištu rada.

Pri tom, veoma je bitna uvezanost institucija, koja će službenicima olakšati rad, a korisnicima pružiti kvalitetnije usluge. U buduću će se zajednički raditi u cilju pružanja podrške nezaposlenim licima koji koriste socijalnu zaštitu, kako bi prevazišli to stanje i izašli na tržište rada.

U svim područnim jedinicama formirani su timovi sastavljeni od stručnih radnika Zavoda i centara za socijalni rad, koji su prošli edukaciju. Imalo se u vidu da savjetnici iz Zavoda raspolažu radnom anamnezom, dok centri za socijalni rad raspolažu podacima iz socijalne anamneze pojedinca – korisnika socijalnog davanja. Uvezivanjem raspoloživih podataka, jednostavnije će se pronaći način za izlazak iz stanja socijalne potrebe korisnika socijalnih davanja.

Radi lakše implementacije novih metoda rada obuka je organizovana u tri regiona Crne Gore i uključeno je ukupno **40** (četrdeset) zaposlenih iz Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, centara za socijalni rad i predstavnika socijalnih partnera.

Nakon edukacije, realizovan je pilot projekat. Iako Zavod radi individualne planove zapošljavanja za svako nezaposleno lice, u saradnji sa centrima za socijalni rad, kroz ovaj projekat, pripremljena su **173** (sto sedamdeset tri) plana aktivacije korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice (Podgorica 131, Herceg Novi 36, Bar 4, Pljevlja i Bijelo Polje po jedan). Od tog broja, 12 lica je zaposleno ili uključeno u neki program aktivne politike zapošljavanja. Iako nije riječ o velikim brojkama, jeste o značaju početka primjene ovog pristupa aktivacije, posebno imajući u vidu činjenicu da korisnici MOP-a nijesu bili aktivni u traženju zaposlenja, već su se oslanjali na davanja od strane države.

Kao rezultat unapređenja saradnje, potpisan je **sporazum** između Zavoda za zapošljavanje i centara za socijalni rad, koji definiše načine pružanja bolje podrške osobama sa invaliditetom i pripadnicima romske i egipćanske populacije za ulazak na tržište rada. Opšti cilj Sporazuma je unapređenje položaja ranjivih ciljnih grupa nezaposlenih lica na temelju poboljšane saradnje Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i centara za socijalni rad u pružanju mjera socijalne aktivacije, te sprovođenju mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice.

I nakon pilot programa, nastavlja se sa pružanjem kvalitetnih i efikasnih usluga na osnovu individualnih potreba korisnika, u svrhu njihovog zapošljavanja i socijalnog uključivanja.

U prilog unapređenju saradnje Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i centara za socijalni rad, u narednom periodu će se raditi na stvaranju mogućnosti za elektronsku razmjenu podataka centara za socijalni rad i Zavoda za zapošljavanje.

Zavod za zapošljavanje je u toku 2017. godine bio korisnik projekta EU „*Aktivne mjere tržišta rada za zapošljivost*“, čija je misija bila da svojim preporukama i treninzima pomogne Zavodu za zapošljavanje da poboljša kvalitet svog rada, prije svega da unaprijedi sistem pružanja usluga, kako nezaposlenim licima tako i poslodavcima, kao i da unaprijedi sprovođenje aktivnih mjera zapošljavanja, što za rezultat treba da ima poboljšanje prilika na tržištu rada.

Više od 230 zaposlenih u Zavodu za zapošljavanje iz svih područnih jedinica i Ministarstva rada i socijalnog staranja unaprijedilo je znanja kroz 12 (dvanaest) modula obuka (aktivne mjere tržišta rada,

rad sa poslodavcima, psihosocijalna rehabilitacija, radno zakonodavstvo, socijalna ekonomija na lokalnom nivou, priprema projekata za aktivne mjere na tržištu rada u skladu sa pravilima EU).

Međunarodna organizacija rada i UNDP¹⁹ realizuju regionalni projekat “Promocija inkluzivnih rešenja na tržištu rada u državama Zapadnog Balkana”, koji pomaže privredama Zapadnog Balkana u njihovom naporu da poboljšaju inkluzivnost tržišta rada. Centralni element projekta je poboljšanje upravljanja tržišta rada putem jačanja institucionalnih kapaciteta javnih službi za zapošljavanje i centara za socijalni rad, u cilju razvijanja sveobuhvatne podrške i rada na terenu sa pojedincima koji pripadaju ranjivim grupama. U kontekstu projekta razvijena je metodologija participativne procjene inkluzivnosti.

Participativna procjena omogućava službama za zapošljavanje da prepoznaju nedostatke i probleme u pružanju usluga ranjivim grupama. Jedan od ciljeva participativne procene je i podizanje svijesti zaposlenih u službama zapošljavanja o značaju stvaranja prihvatljivog okruženja za osobe iz ranjivih grupa.

U okviru navedenog projekta, u novembru 2017. godine, stručni tim iz Zavoda, na osnovu preporučene metodologije, započeo je rad na **procjeni inkluzivnosti Zavoda za zapošljavanje Crne Gore**.

Metodologija participativne procene fokusirana je na inkluzivnost usluga koje Zavod za zapošljavanje pruža sledećim grupama nezaposlenih lica koja aktivno traže posao: pripadnicima romske i egipćanske populacije, licima sa invaliditetom, ženama koje se vraćaju na tržište rada i mlade bez obrazovanja.

Proces procjene će obuhvatiti analizu strateškog pristupa zapošljavanju u Crnoj Gori, radne procese i dokumente Zavoda, ali i konkretan savjetodavni rad sa ranjivim kategorijama na terenu.

Kako bi se rad na terenu mogao analizirati, tim za procjenu se, kroz direktne kontakte sa nezaposlenim licima kroz fokus grupe, konsultovao o njihovim iskustvima sa pružanjem inkluzivnih usluga. Njihovo viđenje, stavovi i iskustva direktno utiču na zaključke i planiranje daljih aktivnosti. Na dvije fokus grupe sa ukupno **20** (dvadeset) učesnika, prisustvovalo je troje mladih pripadnika romske populacije (dvije žene).

Prva participativna procjena inkluzivnosti Zavoda služiće za analizu početne situacije, a kasnije će se, kroz naredne procjene, pratiti napredak.

Ishod participativne procjene inkluzivnosti je **izvještaj o procjeni**, kao i akcioni plan koji sadrži preporuke za poboljšanje pružanja inkluzivnih usluga. Izveštaj o procjeni će imati zaključke do

¹⁹ Program Ujedinjenih Nacija za razvoj / United Nations Development Programme

kojih je došao tim za procenu, navešće se primjeri dobre prakse koje se već primjenjuju u pružanju inkluzivnih usluga ranjivim grupama, a u isto vrijeme služiće za identifikovanje mogućnosti za njihovo poboljšanje.

Privredna komora Crne Gore, Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje Glavnog grada Podgorica i NVO *"Demokratski romski centar"* iz Podgorice, dana 20. marta 2017. godine organizovali su konferenciju: *"Stari zanati kao mogućnost zapošljavanja, odnosno samozapošljavanja Roma u Crnoj Gori"*.

Konferencija je imala za cilj promociju i očuvanje znanja i vještina starih zaboravljenih zanata, koji su interesantni za romsku i egipćansku populaciju kao jedna od mogućnosti kojom bi se njihovo ekonomsko stanje moglo popraviti.

Seminar pod nazivom *„Tinski rad u cilju profesionalne i društvene adaptacije žena iz teže zapošljivih kategorija i lica sa invaliditetom"* organizovan je dana 09. maja 2017. godine, od strane Udruženja preduzetnica Crne Gore i Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje Glavnog grada, uz podršku Službe Gradonačelnika, Biroa za ekonomsku saradnju i podršku biznis zajednici, kao i Ministarstva za ljudska i manjinska prava Crne Gore.

Biro za ekonomsku saradnju i podršku biznis zajednici Glavnog grada Podgorica je sa Asocijacijom poslovnih žena realizovao biznis savjetovalište za žene i mlade gdje svakog četvrtka imaju priliku da sa uspješnim preduzeticama održe konsultacije na temu finansija i poreskog savjetovanja, motivacije, liderstva i marketinga, brendiranja i javnog nastupa. Organizovane su i besplatne obuke za pisanje biznis planova.

PRAVNI STATUS

Jedna od prioritarnih oblasti, koje su u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, a tiču se prava sve djece rođene u Crnoj Gori, je pravo univerzalne registracije prijave rođenja, za svu djecu bez izuzetka, tako i djecu Roma i Egipćana, djecu rođenu izbjeglicama i raseljenim i interno raseljenim licima i djecu napuštenu od strane majki, kako djece rođene u zdravstvenoj ustanovi tako i djece rođene van zdravstvene ustanove.

Shodno odredbama Zakona o matičnim registrima rođenje djeteta u porodilištu ili drugoj zdravstvenoj ustanovi obavezna je da prijavi zdravstvena ustanova, bez izuzetka, pa i kada su u pitanju djeca Roma, Aškalija i Egipćana, kao i djeca rođena od strane porodilja sa statusom izbjeglice, raseljeno ili interno raseljenog lica, kao i djece koja su napuštena od strane majke.

Naknadni upis rođenja djeteta izvršiće se nakon isteka roka od 30 dana od dana kad je dijete rođeno, a nije upisano u registar rođenih, nakon sprovedenog postupka utvrđivanja činjenica u vezi rođenja. Ukoliko se u sprovedenom postupku utvrdi da nema osnova za upis donijeće rješenje o odbijanju prijave za upis. U skladu sa Zakonom o vanparničnom postupku, pred nadležnim Sudom može se pokrenuti vanparnični postupak za utvrđivanje vremena i mjesta rođenja djeteta.

Vanparnični postupak pokreće se prijedlogom lica koje nije upisano u matični registar rođenih, ili prijedlogom svakog lica koje ima neposredni pravni interes, odnosno organa starateljstva. U cilju lakšeg ostvarivanja prava predviđeno je da je mjesno nadležan svaki stvarno nadležni sud. Nadležni sud dostavlja pravosnažno rješenje o vremenu i mjestu rođenja Ministarstvu unutrašnjih poslova - Područnoj jedinici ili filijali za građanska stanja i lične isprave u roku od 8 dana od dana pravosnažnosti, radi upisa činjenice rođenja u matični registar rođenih.

Ministarstvo unutrašnjih poslova u saradnji sa udruženjem Roditelji, prepoznatim u crnogorskoj javnosti po brizi o pravima roditelja i djece, realizovalo je inicijativu za izradu brošure prijava novorođenčeta u 4 koraka. Inicijativu je podržao i UHNCR²⁰ koji je obezbjedio sredstva za prevod brošure na albanski i romski jezik, a potom i za štampanje. Podaci u ovoj brošuri su opšteg karaktera, i upućuje roditelje na proceduru i korake koje trebaju preduzeti kako bi njihovo dijete bilo registrovano odmah nakon rođenja. Ovaj vodič za roditelje realizovan je shodno nastojanjima MUP²¹-a da bude dobar i efikasan servis građanima, da pojednostavi procedure i učini sve relevantne informacije lako dostupnim. Za djecu koja su napuštena od strane majki Porodični zakon propisuje zaštitu istih.

Sa ciljem uspostavljanja mehanizama saradnje u rješavanju statusnih pitanja interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori, u dijelu naknadnog upisa u osnovne registre

²⁰ Visoki komesarijat UN za izbjeglice / eng. *United Nations High Commissioner for Refugees*

²¹ Ministarstvo unutrašnjih poslova

(rođenih, vjenčanih i umrlih) i registar državljana Republike Kosova, 2013. godine potpisan je **Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Kosova o naknadnom upisu interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori u osnovne registre i registar državljana Republike Kosova.**

S tim u vezi, mobilni biometrijski timovi MUP-a Kosovo i MUP-a Crne Gore, uz svestranu podršku UNHCR²², OEBS²³-a i NVO *“Pravni centar”*, intenzivno su radili na podršci i pomoći raseljenim i interno raseljenim licima u Crnoj Gori. Timovi su vršili intervjue i verifikacije i zapimali zahtjeve za izdavanje osnovnih dokumenata sa Kosova (lične karte i pasoše), nakon čega su ovim licima uručivana ova dokumenta, dok su službenici MUP-a Crne Gore vršili dopune podnijetih zahtjeva za regulisanje statusa, i nakon toga rješavali zahtjeve. Uz podršku UNHCR-a i OEBS-a, organizovano je 15 (petnaest) posjeta mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je pružena pomoć za **1.143** lica da dobiju dokumenta Republike Kosova. Preostalo je 158 komplikovanih/složenih slučajeva na kojima će raditi službenici dvije države tokom 2018. godine.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) Predstavništvo u Crnoj Gori, su tokom novembra 2017. godine **izvršili verifikaciju svih lica koja se nalaze u Crnoj Gori, a koja nijesu riješila svoj status ili su u postupku rješavanja.** Tokom Verifikacione kampanje identifikovano je oko 200 (dvjesto) djece koja su rođena u Crnoj Gori kojima su jedan ili oba roditelja državljani Republike Kosovo. Kako bi ova lica – djeca dobila ID dokumenta Kosova, i nakon toga riješila status u Crnoj Gori, Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore je nadležnim organima Kosova **dostavilo 131 (sto trideset jedan) Izvod iz registra rođenih na međunarodnom obrascu za djecu, kao i dokaz o državljanstvu Kosova za njihove roditelje.**

Takođe, treba istaći da službenici Pravnog Centra rade na podizanju svijesti roditeljima o bitnosti porođaja u zdravstvenim ustanovama i neophodnosti obezbjeđivanja lične dokumentacije. U najvećem broju slučajeva službenici Pravnog Centra učestvuju kao ovlašćeni zastupnici u postupcima koji se vode pred sudovima, a takođe lično prisustvujemo ukoliko se radi naknadi upis pred MUP²⁴-om, jer se najčešće radi o neukim i nepismenim licima, koji teško mogu objasniti kakva im je pomoć potrebna.

Što se tiče Crne Gore najveći izazov je predstavljao upis djece u MRR²⁵ koja su rođena van zdravstvene ustanove. Što se tiče upisa u matične registre rođenih, značajan progres je napravljen u 2015. godini usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o vanpraničnom postupku, kroz utvrđivanje vremena i mjesta rođenja za ona lica koja nijesu

²² Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice / eng. *United Nations High Commissioner for Refugees*

²³ Organizacija za Evropsku bezbjednost i saradnju / eng. *Organization for Security and Co-operation in Europe*

²⁴ Ministarstvo unutrašnjih poslova

²⁵ Matični registar rođenih

upisana u matični registar rođenih a koja vrijeme i mjesto vlastitog rođenja ne mogu da dokažu na način predviđen propisima kojima se uređuje vođenje matičnih registara.

NVO „*Pravni Centar*“ je od primjene **Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku** (4. maja 2015. godine) do danas pred Osnovnim sudovima u Crnoj Gori ukupno pokrenuo 124 (sto dvadeset četiri) predmeta za utvrđivanje vremena i mjesta rođenja, od čega je 95 (devedeset pet) predmeta okončano pozitivnim rješenjem.

Predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava su tokom edukacija/kampanja²⁶, koje su organizovane u **12** (dvanaest) crnogorskih gradova na temu Borbe protiv nasilja u porodici i dječijih prisilnih/ugovorenih brakova, informisali pripadnike romske i egipćanske populacije o mogućnostima rješavanja pravnog statusa domicilnog stanovništva i informisali iste o proceduri upisa djece u matični registar rođenih. Takođe, od strane predstavnika Ministarstva za ljudska i manjinska prava je 2017. godine organizovan sastanak sa predstavnicima romskog savjeta kako bi se isti informisali o naprijed navedenim mogućnostima. Na pomenutom sastanku su prisustvovali i predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Osnovnog Suda u Podgorici i Kancelarije za besplatnu pravnu pomoć. Cilj sastanka je bio da se predstavnici romskog savjeta u Crnoj Gori upoznaju sa navedenim procedurama i da o tome informišu pripadnike romske zajednice kako bi svi oni koji imaju mogućnost to pravo i ostvarili.

²⁶ Navedene edukacije/kampanje su detaljnije opisane u oblasti „*Socijalni status i porodična zaštita*“

SOCIJALNI STATUS I PORODIČNA ZAŠTITA

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u skladu sa Akcionim planom za implementaciju „Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020“, za 2017.godinu, a u saradnji sa Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, Upravom policije, Opštinama, članovima Romskog savjeta, Centrom za romske inicijative i drugim NVO, 2017. godine organizovalo 12 (dvanaest) jednodnevnih edukacija roditelja, djece, romskih i egipćanskih aktivistkinja, službenika/službenica državne uprave o zaštiti od nasilja u porodici i maloljetničkih prisilnih brakova među romskom populacijom. Navedene jednodnevne edukacije su realizovane u Herceg Novom, Pljevljima, Budvi, Cetinju, Ulcinju, Baru, Tivtu, Kotoru, Beranama, Bijelom Polju, Nikšiću i Podgorici. Tokom realizacije pomenute mjere edukovano je oko 250 (dvjesta pedeset) osoba.

Službenici Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima uzeli su učešće u realizaciji naprijed pomenutih edukacija – kroz pripremu i prezentaciju sadržaja koji se odnose na borbu protiv trgovine ljudima – sa posebnim osvrtom na rane prisilne/ugovorene brakove.

Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u skladu sa Akcionim planom za implementaciju „Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020“, za 2017.godinu, a u saradnji sa naprijed navedenim partnerima, realizovalo u izvještajnom periodu 12 (dvanaest) kampanja u romskim naseljima o problemu nasilja nad ženama i prisilnim/ugovorenim brakovima romskih i egipćanskih djevojčica. Navedene kampanje su realizovane u Herceg Novom, Pljevljima, Budvi, Cetinju, Ulcinju, Baru, Tivtu, Kotoru, Beranama, Bijelom Polju, Nikšiću i Podgorici. Tokom pomenutih kampanja pripadnicima romske populacije su dijeljene i tematske informativne brošure o svim vidovima trgovine ljudima sa fokusom na ugovorene brakove, načinima samoidentifikacije osoba kojima se trguje, kao i postojećim mehanizmima pomoći i zaštite za žrtve trgovine ljudima/djecom, a koje su štampane na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku.

U skladu sa članom 10 Istanbulske konvencije Crna Gora je osnovala Koordinacioni odbor za koordinaciju, sprovođenje, praćenje i procjenu politika i mjera za sprječavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih Konvencijom Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Ovo tijelo osnovano je u maju 2017. godine, te je do sada izradilo državni izvještaj o implementaciji navedene Konvencije. Naime, GREVIO²⁷ Komitet Savjeta Evrope prosljedio je Upitnik o zakonodavnim i drugim mjerama,

²⁷ Ekspertska grupa za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (eng. *Council of Europe's Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence*). GREVIO je nezavisno stručno tijelo odgovorno za praćenje implementacije Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)

imajući u vidu odredbe Istanbulske konvencije. Crna Gora je u julu mjesecu izradila državni izvještaj na osnovu ovog Upitnika. Ovim izvještajem obuhvaćeni su svi oblici nasilja nad ženama inkriminirani (ili, gdje je primjenjivo, pak sankcionisani) u skladu s Poglavljem V Konvencije, gdje se ubrajaju psihičko nasilje, proganjanje, fizičko nasilje, seksualno nasilje, uključujući i silovanje, prisilni brak, sakaćenje ženskih genitalija, prinudni abortus, prisilnu sterilizaciju i seksualno uznemiravanje. To se takođe odnosi i na nasilje u porodici nad ženama, koje se definiše kao fizičko, seksualno, psihološko ili ekonomsko nasilje koje se dešava u porodici ili domaćinstvu ili između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira da li ili ne počinitelj dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom.

Nacrt Izvjetaja Crna Gora će dobiti nakon 23. februara kada će imati 8 (osam) nedjelja za dopunu Izvještaja.

Tokom 2017. godine multidisciplinarni operativni timovi (u daljem tekstu MOT) su obrađivali slučajeve nasilja u porodici i nasilja nad ženama. MOT su obradili ukupno 150 (sto pedeset) slučajeva nasilja nad djecom i to:

- Fizičko nasilje nad djecom - 23 slučaja (m 15, ž 8);
- Seksualno nasilje nad djecom – 6 slučajeva (m 2, ž 4);
- Emocionalno nasilje nad djecom – 37 slučajeva (m 14, ž 23);
- Zanimanje djece – 45 slučajeva (m 23, ž 22);
- Dijete svjedok nasilja – 39 slučajeva (m 21, ž 18).

Takođe, multidisciplinarni timovi su obradili 107 (sto sedam) slučajeva proodičnog nasilja (m 52, ž 57).

Među slučajevima koji su obrađeni na sastancima multidisciplinarnih operativnih timova obrađivani su i slučajevi nasilja u porodici i nasilja nad ženama koji su pripadnici romske i egipćanske populacije, iako se tačan broj ne zna budući da deklarisanje nije obavezno.

Uprava policije je tokom 2017. godine podnijela **12** (dvanaest) krivičnih prijava za izvršeno krivično djelo iz čl. 216 KZ CG²⁸ – »*Vanbračna zajednica sa maloljetnikom*« i jednu krivičnu prijavu za izvršeno krivično djelo iz čl. 216/20 KZ CG – »*Vanbračna zajednica sa maloljetnikom u pokušaju*«.

Što se tiče nasilja u porodici, tokom 2017. godijene izvršeno je **200** (dvije stotine) **krivičnih djela** iz člana 220 Krivičnog zakonika CG i **6** (šest) krivičnih djela koja se dovode u vezu sa nasiljem u porodici, a kvalifikovana su drugačije (2x čl.144; 1x čl.166; 1x čl.168; 1x čl.173 i 1x čl.403). Za navedena krivična djela podnijeto je **203** (dvjesto tri) **krivične prijave**.

²⁸ ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 070/03 od 25.12.2003, 013/04 od 26.02.2004, 047/06 od 25.07.2006, Službeni list Crne Gore", br. 040/08 od 27.06.2008, 025/10 od 05.05.2010, 073/10 od 10.12.2010, 032/11 od 01.07.2011, 064/11 od 29.12.2011, 040/13 od 13.08.2013, 056/13 od 06.12.2013, 014/15 od 26.03.2015, 042/15 od 29.07.2015, 058/15 od 09.10.2015)

Uprava policije je, takođe, tokom 2017. godine podnijela i **1272** (hiljadu dvjesto sedamdeset dvije) prekršajne prijave zbog izvršenih **1392** (hiljadu trista devedeset dva) prekršaja iz *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici*.

Kada je u pitanju **unapređenje legislative u oblasti zaštite od nasilja u porodici i nasilja nad ženama** u toku je formiranje radne grupe iz svih institucija koje su bile ukućene u izradu prvobitnog *Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici*, a očekuje se da isti bude završen u III kvartalu 2018. godine.

U sklopu izmjena *Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici* biće definisan i način funkcionisanja jedinstvene baze podataka. Izrada Protokola počela je u sklopu programa Podrška anti-diskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti, koje sprovodi UNDP²⁹ u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. Jedinstvena baza podataka povezaće sve relevantne institucije koje se bave nasiljem nad ženama i nasiljem u porodici. Između ostalih, biće uvezani Centri za socijalni rad, Uprava policije, Sudovi i Tužilaštvo. Na taj način, svi prijavljeni slučajevi će biti na jednom mjestu, zajednički će se pratiti svaki predmet od prijave nasilja do eventualne sudske odluke. Ovakav način funkcionisanja će olakšati svim navedenim institucijama da prate kako žrtvu, tako i počinioca nasilja i sve institucije će biti jednako uključene u predmete nasilja. Ova Baza podataka će biti usposavljena u IV kvartalu 2018. godine.

Takođe, u II kvartalu 2018. godine planirano je da se uradi analiza potrebe uspostavljanja najhitnijih servisa za žrtve nasilja u porodici predviđenih Istanbulsom konvencijom, nakon čega će, po osnovu pomenute analize, početi i izrada dva nacionalna plana. U skladu sa *Strategijom zaštite od nasilja u porodici 2016-2020* i članovima 20 i 22 Istanbulske konvencije, Ministarstvo rada i socijalnog staranja će izraditi nacionalni plan unapređenja servisa opšte podrške u skladu sa Istanbulsom konvencijom, kao i plan unapređenja specijalizovanih usluga podrške žrtvama nasilja u skladu sa Istanbulsom konvencijom i preporukama studije Savjeta Evrope o minimalnim standardima za specijalizovane servise, a sve u saradnji sa drugim relevantnim ministarstvima. Ova aktivnost je planirana za IV kvartal 2018. godine.

Prvi krizni centar za žrtve nasilja u porodici pri Centru za socijalni rad za opštinu Herceg Novi počeo je sa radom 9. februara 2018. godine.

U cilju inteziviranja bilateralne saradnje sa zemljama regiona na planu prevencije, identifikacije žrtava trgovine ljudima i krivičnog gonjenja izvršilaca, MUP³⁰ Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je inicirala potpisivanje *Protokola o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima sa zemljama regiona*, tj. sa onim zemljama čiji državljani se u

²⁹ Program Ujedinjenih nacija za razvoj / eng. *United Nations Development Programme*

³⁰ Ministarstvo unutrašnjih poslova

najvećem broju slučajeva pojavljuju kao (potencijalne) žrtve ili izvršioci krivičnog djela „Trgovina ljudima“ na teritoriji Crne Gore. Shodno navedenom, u proteklom periodu potpisani su bilateralni protokoli sa Republikom Kosovo i Republikom Albanijom.

U istom cilju kroz dva sastanka delegacija dvije strane, Crne Gore i Makedonije, finalizovan je tekst Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Makedonije o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, čije potpisivanje se očekuje odmah nakon završetka unutrašnjih pravnih procedura dvije zemlje.

Oснаživanje institucija za multidisciplinarni pristup u oblasti borbe protiv trgovine ljudima - U saradnji sa Upravom za kadrove Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima realizovala je sljedeće programe obuka:

- Program 1: *„Uloga i mogućnosti djelovanja Ministarstva vanjskih poslova i DKP³¹ u borbi protiv trgovine ljudima“*. U okviru ovog programa 10. marta 2017. godine održan je seminar na kome je prisustvovalo **9** (devet) predstavnika Ministarstva vanjskih poslova - iz sektora multilateralne poslova i konzularnog sektora;
- Program 2: *„Jačanje nivoa svijesti o fenomenu trgovine ljudima na lokalnom nivou“*, namijenjenog odbornicima iz lokalnih parlamenata i predstavnicima lokalne samouprave. Realizovane su tri planirane obuke - za sjeverni, centralni i južni region na kojima je prisustvovalo ukupno **32** (trideset dva) odbornika i to: u Podgorici za centralnu regiju **9** (devet), u Baru za južnu regiju **15** (petnaest), u Bijelom Polju za sjevernu regiju **8** (osam);
- Program 3: *„Uloga zdravstvenih radnika u borbi protiv trgovine ljudima“*. Realizovane su tri planirane obuke za sjeverni centralni i južni region kojima je prisustvovalo **62** (šezdeset dva) zdravstvena radnika, i to: u Podgorici za centralni region **11** (jedanaest) učesnika, u Bijelom Polju za sjeverni region **13** (trinaest), u Baru za južni region **13** (trinaest);
- Program 4: *„Jačanje vještina rane identifikacije i upućivanja potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na multiagencijsku saradnju“*. Obuka je realizovana u Podgorici, i istoj je prisustvovalo ukupno **14** (četnaest) službenika i to: **2** (dva) predstavnika uprave policije, **5** (pet) predstavnika MUP-a CG – direkcija za azil, **3** (tri) inspektora za oblast radnih odnosa, **1** (jedan) predstavnik Ministarstva sporta –direktorat za mlade, **2** (dva) predstavnika zavoda za zapošljavanje;
- Program 5. *„Uloga Centara za socijalni rad i inspeksijskih službi u borbi protiv trgovine ljudima“* planirana je realizacija tri dvodnevne obuke godišnje za predstavnike inspeksijskih službi i zaposlene u Centrima za socijalni rad na teritoriji Crne Gore. U izvještajnom periodu realizovane su dvije obuke po ovom programu kojima je prisustvovalo ukupno **22** (dvadeset dva) službenika (devet predstavnika inspeksijskih

³¹ Diplomatsko-konzularna predstavništva

službi i četrnajest predstavnika centara za socijalni rad. Navedene obuke su organizovane u Bijelom Polju za sjeverni region i u Baru – za južni region;

2017. godine, tužioci u Crnoj Gori su prisustvovali sljedećim seminarima/obukama:

- Centar za obuku u državnom tužilaštvu i sudstvu organizovao je seminar aprila mjeseca 2017. godine u Podgorici na temu „*Mjere tajnog nadzora sa aspekta zaštite ljudskih prava prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima*“, na kojem je prisustvovao jedan državni tužilac;
- Obuka na temu „*Trgovina ljudima*“, Budimpešta, od 10-14 aprila 2017. godine; Učestvovala državna tužiteljka ODT³² Kotor;
- „Jačanje krivično-pravnih instanci i vladavine prava u Centralnoj i istočnoj Evropi u organizaciji Ministarstva pravde SAD³³; Zagreb, 31. maj – 02. jun 2017. godine, na kojem je učestvovao osnovni državni tužilac ODT Pljevlja;
- *International Cooperation in Criminal Justice*³⁴ organizovao je seminar 21/22 juna 2017.godine u Podgorici na temu „*Finansijske istrage u vezi sa pranjem novca*“, na navedenom seminaru su prisustvovali tri državna tužioca;
- Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima organizovala je sastanke u periodu od 15 juna do 22 juna 2017. godine, povodom posjete eksperata iz SAD-a. Program posjete je u vezi procesuiranja krivičnih djela trgovina ljudima, na navedenim sastancima su prisustvovali devet državnih tužilaca;
- Konferencija u Skoplju na temu „*Prisluškivanje –praksa i iskustva i uloga javnog tužioca*“. Učesnici su bili predstavnici Vrhovnog državnog tužilaštva;
- Borba protiv finansijskih prihoda i kriminalnih mreža na temu „*Kriminal ne bi trebalo finansirati, nelegalni finansijski tokovi i oduzimanje sredstava stečenih kriminalom*“, Beč, 26-27 septembar 2017. godine;
- Međunarodna organizacija za migracije organizovala je Regionalni sastanak nacionalnih kordinatora za borbu protiv trgovine ljudima iz regije Zapadnog Balkana, 6. oktobar 2017. godine u Budvi, na kojem je prisustovala jedna državna tužiteljka;
- Regionalni skup u Splitu od 18-20 oktobra 2017. godine na temu „*Krijumčarenje migranata i praćenje tokova novca proisteklog iz ove kriminalne aktivnosti*“ Učesnik je bio državni tužilac u Osnovnom državnom tužilaštvu Podgorica;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova i TAIEX³⁵ organizovao je seminar na temu „*Unapređenje znanja na polju internacionalne saradnje u borbi protiv organizovanog kriminala sa fokusom na finansijske istrage*“, 11-12. septembar 2017. godine na kojem su prisustovala dva državna tužioca;

³² Osnovno državno tužilaštvo

³³ Sjedinjene američke države

³⁴ Međunarodna saradnja u kaznenom pravosuđu

³⁵ eng. *Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission*

- Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je organizovala seminare od 25-27 septembra, 4 oktobra, 9 oktobra i 16 oktobra 2017. godine, na temu „*Izrada standardnih operativnih procedura za postupanje sa djecom koja su odvojena od roditelja ili bez pratnje, sa posebnim akcentom na proaktivnu identifikaciju potencijalnih žrtava i žrtava trgovine ljudima*“, na kojima je prisustvovala stručna saradnica koja daje stručno mišljenje o maloljetnim žrtvama trgovine ljudima;
- Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je organizovala seminar na temu „*Identifikacija, istraga i dokazivanje krivičnog djela trgovine ljudima i poštovanja prava žrtava u krivičnom postupku*“, od 25-29 septembra 2017. godine u Bijeloj, na kojem je prisustovalo sedam državnih tužilaca;
- Centar za obuku u državnom tužilaštvu i sudstvu organizovao je seminar 26 i 27 septembra 2017. godine u Danilovgradu na temu „*Mjere tajnog nadzora u skladu sa Zakonom o ličnim podacima*“;
- Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije Crne Gore organizovao je seminar na temu „*Mjere tajnog nadzora u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka*“ 30. novembra 2017. godine u Danilovgradu, na kojem su prisustovala četiri državna tužioca;
- Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije Crne Gore organizovao je seminar na temu „*Mjere tajnog nadzora – tajni podaci*“ 1. decembra 2017. godine, na kojem su prisustovala tri državna tužioca.

Predstavnici sudstva su pohađali sljedeće obuke:

25 – 29. septembra 2017. godine, u Bijeloj, u organizaciji UNODC³⁶-a i Nacionalne Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori, a uz finansijsku podršku Ambasade SAD³⁷, održana je obuka na temu: „*Napredna obuka o identifikacija, istraga i dokazivanje krivičnog djela trgovine ljudima i poštovanje prava žrtava u krivičnom postupku*“. Ukupno 5 (pet) sudija iz Osnovnih sudova u Podgorici, Nikšiću i Baru, kao i iz dva Viša suda u Podgorici i Bijelom Polju prisustvovalo je navedenoj obuci. Na obuci je, između ostalog, bilo govora o zakonodavnom i institucionalnom okviru Crne Gore za borbu protiv trgovine ljudima, Mandatu J/TIP³⁸ i globalnom programiranju, pristupu SAD u borbi protiv trgovine ljudima i upoznavanje sa radom u istražnim radnjama Državne bezbjednosti SAD, indikatorima za prepoznavanje trgovine ljudima iz crnogorske perspektive, psihološkoj reakciji žrtava, finansijske i prekogranične istrage u slučajevima trafikinga, uzimanje iskaza od žrtava tokom istraga u slučajevima trafikinga, izbjegavanju sekundarne viktimizacije, istrage žrtava trgovine ljudima i njihovim pravima, posebno u pogledu pokretanja postupka na naknadu štete.

³⁶ Kancelarija UN za pitanja droge i kriminala / eng. *United Nations office on Drugs and Crime*

³⁷ Sjedinjene američke države

³⁸ Ured za praćenje i borbu protiv trgovine ljudima / eng. *The Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons*

U organizaciji Nacionalne kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, uz stručnu i finansijsku podršku Misije OEBS³⁹-a u Crnoj Gori, održane su ukupno 4 (četiri) obuke na temu *"Upoznavanje predstavnika pravosuđa sa Sporazumom o međuinstitucionalnoj saradnji na planu borbe protiv trgovine ljudima"*, na kojima je prisustvovalo 17 (sedamnaest) predstavnika sudstva.

Jedna sutkinja Apelacionog suda Crne Gore, pohađala je seminar na temu *"Podrška žrtvama i svjedocima"*, u organizaciji Winpro III od 12. do 14.09.2017. godine, u Podgorici.

Jedan sudija Višeg suda u Podgorici, učestvovao je u radionici na temu *"Cilj unapređenja kapaciteta i učinkovitosti u istragama i procesuiranja slučajeva krijumčaranja migranata"* od 08.-09.05.2017. godine koja je održana u Budvi.

Takođe, Vrhovni sud Crne Gore u saradnji sa NVO „Centar za ženska prava“ i u partnerstvu sa NVO „ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima“, realizovao je dvodnevni seminar *„Jačanje kapaciteta službi za podršku žrtvama u pravosuđu“*, u cilju obuke i podrške službama za podršku oštećenima i svjedocima pri sudovima u Crnoj Gori kako bi obezbeđivale kvalitetnu podršku žrtvama porodičnog nasilja, trgovine ljudima i krivičnih djela protiv polnih sloboda. Projekat se realizuje zahvaljujući finansijskoj podršci Ambasade Kraljevine Holandije u Srbiji.

Na ovom seminaru, osobe zadužene za podršku oštećenima i svjedocima iz crnogorskih sudova imali su priliku da prošire svoje znanje i praktično vježbaju vještine koje su neophodne za rad sa žrtvama i svjedocima porodičnog nasilja, trgovine ljudima i krivičnih djela protiv polnih sloboda, da razmijene iskustva sa kolegama kao i da se upoznaju sa organizacijama koje žrtvama ovih oblika kriminaliteta pružaju dugoročnu podršku. Na seminaru su takođe imali priliku da se upoznaju sa vještinama koje su potrebne kako bi spriječili sagorijevanje⁴⁰ u obavljanju ove kompleksne dužnosti.

Predstavnici Nacionalne kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima su učestvovali u radu sljedećih skupova, koji su navedeni u tekstu ispod.

U dijelu intenziviranja regionalne i međunarodne saradnje Rukovodilac Nacionalne kancelarije za borbu protiv trgovine i predstavnici nacionalne kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima učestvovali su u radu značajnijih međunarodnih skupova sa ciljem predstavljanja državne politike borbe protiv trgovine ljudima, razmjene iskustava i primjera dobre prakse uborbi protiv ovog fenomena:

- Regionalnog skupa *“Neregularne migracije i trgovina ljudima-međunarodni standardi za zaštitu migranata od trgovine ljudima sa posebnim fokusom na ženu i djecu duž migracione rute”*, koji je u organizaciji Regionalnog centra MARRI⁴¹ održan u Beogradu, 27-28. februara 2017. god;

³⁹ Organizacija za Evropsku bezbjednost i saradnju

⁴⁰ tzv. Burn out

⁴¹ eng. *Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative*

- 17. OEBS-ovoj Konferenciji Alijanse protiv trgovine ljudima u Beču 3-4. Aprila o.g.;
- Seminaru o trgovini ljudima, koji je organizovan u ILEA⁴² centru u Budimpešti, 9-15. aprila o.g.;
- sastanku Nacionalnih koordinatora za borbu protiv trgovine država članica OEBS⁴³-a u Beču 30. juna o.g.
- Konferencije „*Privatno javno partnerstvo u borbi protiv trgovine ljudima*“, koja je u organizaciji OEBS-a održana 21.07.2017. u Moskvi;
- Radne grupe UN Konvencije za borbu protiv organizovanog kriminala, koja je u organizaciji UNODC⁴⁴-ja održana u Beču 6-8. septembra 2017;
- Regionalnom seminaru na temu: „*Dalji koraci u rješavanju krivičnih djela u vezi sa migracijom na prostoru jugoistočne Evrope*“, u organizaciji Odjeljenja za borbu protiv transnacionalnih prijetnji u okviru OEBS-a, (IOM⁴⁵-a) i Kancelarije Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal (UNODC) , 19 i 20.septembra 2017. godine u Sarajevu, Bosna i Hercegovina;
- Sastanku Nacionalnih koordinatora sa prostora jugoistočne Evrope, koji je održan u Skoplju, 13-15. novembra 2017. godine;
- Konferencije „*Prevenција trgovine ljudima u lancima snabdijevanja putem vladinih mjera i aktivnosti*“, koja je u organizaciji OEBS-a održana u Ženevi, 23-24. novembra 2017;
- Konferencije „*Položaj žrtava trgovine ljudima u svijetlu prava žrtve na refleksiju*“, koja je održana u organizaciji Misije OEBS-a u Srbii i Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, 07. decembra o.g. u Beogradu;

Za predstavnike Uprave policije tokom izvještajnog perioda organizovane su sledeće obuke:

Policijska akademija je u junu 2017. godine organizovala dvodnevni seminar o svim aspektima suzbijanja trgovine ljudima/djece u odnosu na sve pojavne oblike trgovine ljudima/djece za 25 polaznika Uprave policije. Policijska akademija je realizovala 24 časa za 96 studenata na temu trgovine ljudima.

U periodu od 03-04. jula 2017. godine u Tirani, 5 (pet) službenika Uprave policije - Sektora granične policije pohađali su pedagoški regionalni kurs na temu „*Suprostavljanje trgovini ljudima*“ po FRONTEX⁴⁶-ovom programu.

U drugom polugodistu 2017. godine Policijska akademija je realizovala 24 časa za 96 (devedeset šest) studenata na temu trgovine ljudima.

Na Policijskoj akademiji u okviru seminara „*Trgovina ljudima*“ koji je realizovan 26. i 27.12.2017. godine održana su tri časa na temu „*Problemi u otkrivanju i procesuiranju*“

⁴² eng. *The International Live Events Association*

⁴³ Organizacija za Evropsku bezbjednost i saradnju

⁴⁴ eng. *United Nations Office on Drugs and Crime*

⁴⁵ eng. *International Organization for Migration*

⁴⁶ eng. *European Border and Coast Guard Agency*

slučajeva trgovine ljudima/djecom”, koji je realizovao predstavnik Osnovnog državnog tužilaštva iz Podgorice za 20 polaznika Uprave policije.

U saradnji Nacionalne kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, UP⁴⁷ - Sektora granične policije i Misije OSCE-a održane su tri regionalne radionice na temu *"Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije"*. Obuke su održane 10.11. u Baru, 17.11. u Podgorici i 22.11. 2017. godine u Plavu. Obuku je pohađalo ukupno 44 (četrdeset četiri) učesnika, predstavnika granične policije.

Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima uz podršku OEBS-a organizovala je specijalizovanu obuku za predstavnike sudstva, tužilaštva i Uprave policije pod nazivom *"Jačanje kapaciteta predstavnika istražnih i pravosudnih organa u istraživanju i procesuiranju slučajeva trgovine ljudima"*. Obuku je pohađalo 18 (osamnajest) predstavnika Uprave policije.

25 – 29 septembar 2017. godine održan je napredni seminar na temu *"Identifikacija, istraga, dokazivanje krivičnog dijela trgovine ljudima i poštovanje prava žrtava u krivičnom postupku"*, na kome je prisustvovalo ukupno 5 (pet) predstavnika policije.

Pojedine opštine tek su krenule u realizaciju izrade na način formiranja Radnih grupa, dok je opština Tivat usvojila na lokalnoj SO⁴⁸, Lokalni plan za inkluziju Roma i Egipćana.

Predlozi budžeta lokalnih uprava su tek u Ministarstvu date na saglasnost tako da o iznosu sredstava možemo govoriti akon usvajanja lokalnih budžeta.

Lokalnim planom za unapređenje socijalne inkluzije - razvoj usluga socijalne i dječije zaštite u Glavnom gradu Podgorica 2014-2018. se podrazumijeva da se mjere i aktivnosti, usmjerene na pružanje usluga grupama koje su socijalno ugrožene, odnose i na pripadnike romske i egipćanske zajednice, kao ranjive kategorije stanovništva. To znači da su navedenim planom obuhvaćene i aktivnosti za 2017. godinu, koje se odnose na socijalnu inkluziju Roma i Egipćana.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizovalo je u izvještajnom periodu u Podgorici radionicu na temu: *"Osnaživanje pripadnika/ca nacionalnih manjina prvenstveno Romkinja i Egipćanski za bavljenje politikom"*. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sprovodi aktivnosti u cilju pune integracije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u društveni život, uz dalje očuvanje i razvijanje njihove nacionalne i kulturne posebnosti, te unaprijeđenja njihovih zakonskih prava i sloboda. Crna Gora je prepoznala izazove sa kojima se suočavaju pripadnici/e romske i egipćanske zajednice i aktivno radi na poboljšanju njihovog društvenog i ekonomskog položaja. Radionica je održana 16.11. 2017. godine u Podgorici, a na istoj je prisustvovao/la 21 (dvadeset jedan/jedna) učesnik/ca.

⁴⁷ Uprava policije

⁴⁸ Skupština Opština

U cilju boljeg upoznavanja mladih sa najvažnijim planiranim aktivnostima iz „*Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020.*“, predstavnici/e Ministarstva za ljudska i manjinska prava su u Junu mjesecu 2017. godine razgovarali/e sa učenicima/ama završnih razreda Osnovne škole „Božidar Vuković Podgoričanin“ u Podgorici. Sa učenicima je razgovarano o važnosti obrazovanja, o pozitivnoj diskriminaciji, opasnostima koje nosi prosjačenje, problemu dječijih ugovorenih brakova, o ljetnjim i zimskim kampovima koje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizuje svake godine za učenike romske i egipćanske populacije koji postižu najbolji uspjeh u školi.

Pripadnici/ce romske i egipćanske populacije imaju sva prava pod istim uslovima kao i ostali građani Glavnog grada Podgorica. Poštujući ljudska prava od strane Glavnog grada se ne traži ni od jednog građanina/ke da se izjasni o svojoj pripadnosti osim ukoliko isti/a ne insistira na tome.

Sva dokumenta koja se implementiraju u Glavnom gradu Podgorica ne prave diskriminaciju po osnovu pripadnosti, pa s tim u vezi mjere i aktivnosti koje su navedene u tim dokumentima se primjenjuju na sve građane/ke.

Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje, kao nadležni organ lokalne uprave za poslove socijalne zaštite, u oblasti dječje i socijalne zaštite planira i obezbjeđuje sredstva za više aktivnosti:

- **Pravo na besplatni dnevni obrok** - Glavni grad obezbjeđuje 600 obroka dnevno u Narodnoj kuhinji na Koniku. Za taj projekat izdvaja se 550.000 eura godišnje. (Značajan broj korisnika/ca su pripadnici/ce romske i egipćanske populacije, ali kako je već navedeno, ne vode se posebne statistike o nacionalnoj pripadnosti korisnika.)
- **Pravo na jednokratnu novčanu pomoć** - Pravo na jednokratnu novčanu pomoć za 2017. godinu - planirana sredstva iznose 270. 000 eura. (Veliki broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije je ostvarilo ovo pravo tokom 2017. godine, kao i u ranijem periodu)
- **Pravo na poklon pakete za novorođeno dijete** - Glavni grad obezbjeđuje poklon paket za novorođenče, u kojem se nalaze svi proizvodi neophodni za bebu u prvim danima, nakon izlaska iz porodilišta. Na godišnjem nivou izdvajaju se sredstva u iznosu 100.000 eura. Pravo na ovaj poklon paket ima novorođeno dijete, a uslov je da bar jedan od roditelja ima prebivalište na teritoriji Glavnog grada.
- **Školski pribor za osnovce** - Za djecu iz socijalno ugroženih porodica obezbjeđuju se novčana sredstva za kupovinu školskog pribora. Ove godine je 336 mališana dobilo navedenu pomoć, naravno i pripadnici RE zajednice.
- **Pravo na besplatni odmor i rekreaciju djece (ljetovanje)** - Ovo pravo, u odmaralištu na Veruši, u 2017. godini ostvarilo je 318 djece osnovno-školskog uzrasta iz porodica sa lošim materijalnim stanjem. Ovu aktivnost *Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje* sprovodi u saradnji sa JU „*Dječiji savez*“. Na ovaj način se realizuju, ne samo sportsko-rekreativne, kulturno-zabavne i vaspitno-obrazovne aktivnosti djece do 15

godina starosti, nego se postiže i zbližavanje i druženje djece iz raznih sredina. Sredstva planirana za ovu namijenu iznose 35.000 eura, na godišnjem nivou.

- **Stanovanje uz podršku** - Stanovanje uz podršku, za mlade koji su bili štićenici Dječjeg doma "Mladost" u Bijeloj, je takođe jedna od usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite, koja se realizuje posredstvom *Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje*, u partnerskom odnosu sa JU *Centar za socijalni rad* i NVO „*Centar za prava djeteta*“. Grad ima dvije stambene jedinice u kojima borave štićenici po izlasku iz Dječjeg doma. Realizacijom ove usluge omogućuje se lakša integracija u društvenu zajednicu, za mlade bez roditeljskog staranja.

Za ovu namijenu godišnje se izdvajaju i sredstva u iznosu od 5,000 eura. U izvještajnoj godini obezbijeđen je smještaj za četiri korisnika.

- **Dnevni centar za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju** osnovala je Skupština Glavnog grada Podgorica, 2015. godine. Kroz osnivanje ove ustanove iz oblasti socijalne i dječje zaštite, Glavni grad je nastojao da djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju postanu što manje zavisna od neposredne pomoći i nadzora svoje porodice i društvene zajednice. Dnevni centar je počeo sa prijemom korisnika u aprilu, 2016. godine.
- **Centar za podršku djeci i porodici** je 20.12.2016. godine otvorila NVO "Centar za prava djeteta Crne Gore", u Ulici Vlada Četkovića br. 54, Blok 9, u prostoru koji je dobila od Glavnog grada (168 m²). Centar, koji je sa radom počeo u januaru 2017. godine, predstavlja sigurno mjesto za djecu, gdje se stručno i pravovremeno pruža podrška djeci starosne dobi od 5-18 godina, bez obzira na pol, etničku, rasnu, socijalnu ili bilo koju drugu pripadnost, kao i djeci Romima koja nijesu obuhvaćena ovim vidovima programske podrške od strane drugih socijalnih partnera. Centar je do sada programima podrške obuhvatio 62 djece, od čega je 12-oro mališana romske nacionalnosti. Programom podrške jačanja roditeljskih kompetencija obuhvaćeno je 46 roditelja. U okviru programa podrške porodici i rada na terenu, stručni tim radi sa 12 (dvanaest) porodica, od kojih je 5 (pet) romske nacionalnosti. Aktivnosti sa korisnicima romske nacionalnosti stručni tim realizuje u okviru naselja Konik-Kamp II. Rad na terenu je organizovan sa ciljem da se obuhvati veći broj korisnika i da im se usluga učini dostupnom.
- **Prihvatilište za beskućnike** - Prihvatilište za beskućnike otvoreno je u maju 2017. godine, u Vardarskoj ulici, na Koniku. Prihvatilište se nalazi u neposrednoj blizini Narodne kuhinje Glavnog grada, što je veoma važno, jer korisnici u istoj imaju svakodnevno obezbijeđen ručak. Ostala dva obroka obezbijeđena su zahvaljujući donacijama prijatelja grada. Prihvatilište ima kapacitet za smještaj 12 (dvanaest) osoba, sa mogućnošću povećanja do 15 (petnaest). Objekat je korisne površine 110 m², sa velikom terasom i baštom. Crveni krst Crne Gore koordinira radom navedenog Prihvatilišta.

Brojni partneri su učestvovali u realizaciji projekta, što govori o izuzetno ozbiljnom pristupu toj problematici i predstavlja odličan primjer kako treba pristupiti realizaciji društveno odgovornih projekata. Protokol o saradnji u oblasti zbrinjavanja beskućnika

su potpisali - Sekretarijat za rad, mlade i socijalno straranje, Crveni krst Crne Gore, Centar za socijalni rad Podgorica, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Dom zdravlja Podgorica i Uprava policije. Osim toga, partneri na projektu su i Uprava za imovinu i Zavod za hitnu medicinsku pomoć.

- **Sigurna ženska kuća** - Obnovljen je u novembru 2017. godine Memorandum o saradnji između Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje i NVO „*Sigurna ženska kuća*“. Sigurnu žensku kuću u Zagrebačkoj ulici, Glavni grad je ustupio na korišćenje pomenutoj NVO.

KULTURA, IDENTITET I INFORMISANJE

05. marta, 2017. godine Povodom Svjetskog dana Roma, 8. aprila, Ministarstvo kulture, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava organizovalo je svečanost na kojoj je uručena plaketa za najbolji istraživački prilog objavljen u medijima u 2016.godini na temu "Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori". Nagradu je laureatu, Adriatic radiju iz Bijelog Polja uručio ministar kulture.

Osim toga, ove godine je, u susret 8. aprilu – Međunarodnom danu Roma, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizovalo izvođenje predstave pod nazivom: *"Da sam neko ko vlada planetom"*. Predstava je dva puta izvođena u Centru za kulturu Berane za djecu iz prvih razreda gradskih i prigradskih škola.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je iniciralo pisanje scenarija i izvođenje predstave u cilju učenja o toleranciji, jednakosti, poštovanju ljudskih prava kao jednom od osnovnih stubova sistema vrijednosti Evropske unije.

Medijski sadržaji doprinose očuvanju i razvoju kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta pripadnika svih nacionalnih i etničkih manjina. Mediji imaju moć da podstiču toleranciju i dijalog, ali isto imaju značajnu ulogu u promociji nediskriminatorskog odnosa, njegovanja i uvažavanja različitosti.

Sufinansiranje proizvodnje programskih sadržaja - Ministarstvo kulture kao realizaciju ove mjere sprovodi godišnji konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i medijskim naučnim časopisima, gdje se u okviru zadatih tema nalazi i socijalna inkluzija Roma. U okviru konkursa sufinansirano je više odabranih projekata.

Posebno je sufinasiran projekat-tematski broj medijskog naučnog časopisa Medijska politika-tema *"Slovo o Romima - Romsko slovo"*.

Da bi ključna pitanja inkluzije bila predstavljena javnosti Ministarstvo kulture je u izvještajnom periodu sufinansiralo izradu audiovizuelnih spotova i radio džinglova koji pokazuju napredak i probleme u rješavanju ovog pitanja. Spotove emituje Javni servis i lokalni javni emiteri.

Kao podsticaj istraživačkog izvještavanja Ministarstvo kulture redovno sprovodi godišnji konkurs za najbolji prilog na temu *"Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori"*. Prošlogodišnji laureat je Adriatic radio iz Bijelog Polja, autorka priloga "Emisija o Denisu" (radijski prilog o dječaku sa invaliditetom). Nagrada za najbolji prilog u iznosu od dvije prosječne zarade obračunate u prethodnoj godini uručuje se 8. aprila na Dan Roma.

Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore je 2017. godine dva puta raspisao javni konkurs za raspodjelu sredstava Fonda projektima značajnim za očuvanje i zaštitu manjinskih posebnosti.

U prvoj raspodjeli sredstava u 2017. godini za **123** (sto dvadeset tri) projekta dodijeljeno je € 680.000,00. Tom raspodjelom podržano je **14** (četрнаest) projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu (11,38%), sa iznosom od 68.000,00€ (10%). Od navedenih **14** (četрнаest) projekata **12** (dvanaest) se odnosi na pravna lica, a **2** (dva) na fizička. Pravnim licima je dodijeljeno € 60.650,00, a fizičkim € 7.350,00. Raspodjela po gradovima: Podgorica 9 (devet), Nikšić 4 (četiri), Ulcinj 1 (jedan).

U drugoj raspodjeli sredstava u 2017. godini za **67** (šezdeset sedam) projekta dodijeljeno je € 292.926,00. Tom raspodjelom podržano je **7** (sedam) projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu (10,45%), sa iznosom od € 29.400,00 (10,04%). Od tih **7** (sedam) projekata **4** (četiri) se odnose na pravna, a 3 (tri) na fizička lica. Pravnim licima je dodijeljeno € 19.900,00, a fizičkim € 9.500,00. Raspodjela po gradovima: Podgorica 6 (šest), Ulcinj 1 (jedan).

U obje raspodjele u 2017. godini je podržano ukupno **190** (sto devedeset) projekata sa iznosom od € 972.926,00. Tim raspodjelama obuhvaćen je **21** (dvadeset jedan) projekat koji se odnosi na romsku nacionalnu zajednicu (11,05%), sa € 97.400,00 (10%). Od toga se **16** (šesnaest) projekata odnosi na pravna, a **5** (pet) na fizička lica. Pravnim licima je dodijeljeno € 80.550,00, a fizičkim licima € 16.850,00. Raspodjela po gradovima: Podgorica 15 (petnaest), Ulcinj, Nikšić 4 (četiri), Ulcinj 2 (dva).

Emisija *Savore* je 2017. godine prikazivana dva puta mjesečno u trajanju od 30 minuta i to na romskom jeziku sa titlom (prevodom) na crnogorski jezik. Emisija je informativno-zabavnog karaktera, govori o aktuelnostima i svim segmenatima koji su važni za razvoj romske zajednice:

- Emisija *“Savore”*⁴⁹ od 29.01.2017. godine – sedmodnevno zimovanje najboljih učenika romske i egipćanske populacije VII, VIII i IX razreda osnovne škole iz Herceg Novog, Tivta, Nikšića i Podgorice, u JU “Lovćen – Bečići” na Ivanovim Koritima, a u organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava;
- Emisija *“Savore”* od 12.02.2017. godine - Studija o Romima i Egipćanima u opštini Nikšić, razgovor sa autorom Sokoljem Beganaj o njegovom životu;
- Emisija *“Savore”* od 26.02.2017. godine – NVO „Centar za romske inicijative“, ugovoreni brakovi, ženska prava;
- Emisija *“Savore”* od 12.03.2017. godine - Muzej romske Kulture, Podgorica, razgovor sa direktorom i etnologom o romskoj Kulturi;
- Emisija *“Savore”* od 26.03.2017. godine - život Roma u naselju Budo Tomović, Nikšić;
- Emisija *“Savore”* od 09.04.2017. godine - Svjetski dan Roma, život Roma u Podgorici;
- Emisija *“Savore”* od 23.04.2017. godine - Romi u sportu, prilog o Džudo klubu „Nenad Sinanović“ sa sjedištem na Vrelima Ribničkim u Podgorici;

⁴⁹ U prevodu sa romskog na crnogorski jezik znači „Zajedno“

- Emisija *“Savore”* od 07.05.2017. godine - Ederlezi, običaji kod Roma za navedeni praznik;
- Emisija *“Savore”* od 21.05.2017. godine - život Roma u Bijelom Polju, prva emisija u ciklusu *„Romi u Crnoj Gori“*;
- Emisija *“Savore”* od 04.06.2017. godine - Život Roma u Crnoj Gori, Nikšić;
- Emisija *“Savore”* od 18.06.2017. godine - Život Roma u Crnoj Gori - Budva;
- Emisija *“Savore”* od 02.07.2017. godine - Život Roma u Crnoj Gori – Bar, Sutomore;
- Emisija *“Savore”* od 30.07.2017. godine - Život Roma u Crnoj Gori;
- Emisija *“Savore”* od 10.09.2017. godine – neformalno naselje Palestina, 200 stanovnika u nepodobnim uslovima života;
- Emisija *“Savore”* od 24.09.2017. godine - Izbor za Mis Romkinje Crne Gore;
- Emisija *“Savore”* od 08.10.2017.godine - Romski Savjet u Crnoj Gori;
- Emisija *“Savore”* od 22.10.2017. godine - Prevencija maloljetničkih brakova, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Bijela, Herceg Novi;
- Emisija *“Savore”* od 05.11.2017. godine - Životni put Dejvida Sejdovića iz Doma Mladosti, NVO Fondacija Ruka prijateljstva, prvi dio;
- Emisija *“Savore”* od 19.11.2017. godine - Životni put Dejvida Sejdovića iz Doma Mladosti, NVO „Fondacija Ruka prijateljstva“, drugi dio;
- Emisija *“Savore”* - *Regionalni Savjet za saradnju*⁵⁰, Tirana;

Osim emisije *„Savore“* na Javnom servisu (RTCG) emitovan je određen broj emisija o životu Roma i Egipćana u Crnoj Gori (Putevi Života, Mostovi, Agrosaznanje...).

Od samog osnivanja Centar za očuvanje i razvoja kulture manjina Crne Gore je u svojim projektima nastojao uključiti što više romsku i egipćansku populaciju koliko je to u datim okolnostima bilo moguće. Zbog malobrojnosti i specifičnosti romske i egipćanske populacije CEKUM⁵¹ je sproveo jednu afirmativnu akciju u smislu što je smanjio kriterijume za pripadnike romske i egipćanske populacije. U navedenom periodu CEKUM je podržao projekat Romskog savjeta u Crnoj Gori, odnosno, manifestaciju/proslavu 8. aprila Međunarodnog dana Roma i na taj način je pomogao da se ista realizuje.

Takođe, CEKUM je u izvještajnom periodu podržao i kulturno-zabavnu manifestaciju pod nazivom: *“Đurđevdanski dani kulture, zanatstva i tradicije Roma”* koju je organizovala NVO *“Demokratski romski centar”* u saradnji sa nekoliko romskih nevladinih organizacija.

U toku 2017. godine su štampana dva broja časopisa za kulturu, književnost i nauku *„Kod“*, u izdanju CEKUM-a, a u kojima je posvećena pažnja Romskoj kulturi i identitetu. Putem objava u ovom časopisu prikazuje se kultura manjinskih naroda u pisanoj formi i to na svom

⁵⁰ eng. *Regional Cooperation Council* je nastao odlukom država članica Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP) i Evropske unije (EU) o transformaciji Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu (PSJIE) u mehanizam regionalnog vlasništva. Glavni cilj transformacije je preuzimanje regionalnog vlasništva nad regionalnom saradnjom i odgovornosti za budući napredak Jugoistočne Evrope.

⁵¹ Centar za očuvanje i razvoja kulture manjina Crne Gore

maternjem jeziku, a posebna pažnja je posvećena prevodu istog kako bi i ostali narodi koji žive u Crnoj Gori razumjeli kulturu jedni drugih i na taj način se sa njom bolje upoznali. Pored prezentovanja književnosti, kulture i običaja često se u istima objavljuje i pisanje o Romskoj kulturi iz perspektive drugih. U prvom broju je objavljeno 6 (šest) pjesama koje su pisane na romskom jeziku, a iste su prevedene na crnogorski i albanski jezik, dok su u drugom broju objavljene 3 (tri) narodne romske priče na romskom i crnogorskom jeziku. Oba broja su štampana u tiražu od 300 primjeraka.

CEKUM⁵² je kroz svoje programe intenzivno nastavio da njeguje, promoviše i razvija kulturno stvaralaštvo manjinskih naroda, na njihovom maternjem jeziku i na taj način ukazuje na posebnosti kulturne tradicije. Tako je i sa kulturom romskog naroda i na koncertu *“Biseri narodnog melosa Crne Gore”*, nastupio je izvođač predstavnik Roma za čiji nastup je urađen aranžman za dvije numere. Koncert je izveden 13 (trinajest) puta u 2017. godini.

Smatramo da je učesćem predstavnika Roma na ovom koncertu u velikoj mjeri prezentovana autentična kultura koju su imali priliku da čuju građani Crne Gore, kao i stanovnici dva grada u inostranstvu. Ovo je jedan od načina da se romska kultura promoviše. Koncerti su bili dobro posjećeni, a i medijski dobro propaćeni pa su neke od njih prenosile TV stanice, osim u Crnoj Gori i u Albaniji i Hrvatskoj.

CEKUM je prethodnih godina izdao 3 (tri) knjige na Romskom jeziku, dok tokom 2017. godine, i pored svih nastojanja, nije bilo zainteresovanih Roma koji pišu na romskom ili crnogorskom jeziku. Međutim, CEKUM je u izvještajnom periodu radio na motivaciji određenog broja autora da bude aktivniji po ovom pitanju, tako da se očekuje da se 2018. godine ova aktivnost i realizuje.

Romski Savjet je u cilju promocije identiteta i osnaživanja svijesti kod romske populacije organizovao promociju osmog aprila, održanog istog datuma 2017. godine u promovisanju Svjetskog dana Roma. Manifestacija je dobila podršku od strane Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

U okviru nacionalne Platforme za integraciju Roma 2017. godine, u Podgorici je 05. jula održan Javni dijalog forum u organizaciji Regionalnog savjeta za saradnju i Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Događaj je bio prilika za prezentaciju realizovanih mjera po oblastima iz Izvještaja o sprovođenju Akcionog plana za 2016. godinu, te realizaciji Preporuka sa seminara *“Od riječi do djela ka integracija Roma”*, održanog 2016. godine u Podgorici.

Akcioni tim za integraciju Roma 2020 *Savjeta za regionalnu saradnju*⁵³ radi na jačanju institucionalnih obaveza valada da u glavne politike i nacionalni budžet uvrste i ispune konkretne ciljeve vezane za integraciju Rom, čime će smanjiti društveno-ekonomski jaz između Roma i neromskog stanovništva na Zapadnom Balkanu i Turskoj.

⁵² Centar za očuvanje i razvoja kulture manjina Crne Gore

⁵³ eng. *Regional Cooperation Council*

Na forumu su razmijenjena mišljenja o bržoj realizaciji planiranih aktivnosti, te poboljšanju međusektorske koordinacije i izgradnji institucionalnih kapaciteta za integraciju Roma.

Forum je bio još jedna prilika da se prakse Evropske unije u integraciji Roma preslikaju u ekonomijama proširenja u region, budući da je potvrđena potreba za poboljšanjem budžetskog planiranja, raspodjele i potrošnje sredstava za ove politike.

Povodom 5. novembra, svjetskog dana romskog jezika, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je doniralo didaktički materijal, romske bukvarne za neformano učenje romskog jezika, te pribor za učenje, igru i rad djece u predškolskoj ustanovi „*Dina Vrbica*“, u prigradskom naselju Konik, u Podgorici.

PROJEKAT „PROMOCIJA I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA ROMA/ROMKINJA, EGIPĆANA/EGIPĆANKI I OSTALIH RANJIVIH GRUPA”

2017. godine (februar) prezentovan je novi projekat IPA⁵⁴ 2015 u oblasti integracije romske i egipćanske populacije i ostalih ranjivih grupa. Projekat pod nazivom „*Promocija i zaštita ljudskih prava Roma/kinja, Egipćana/ki i ostalih ranjivih grupa*”, je pripremilo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i sa istim apliciralo za potrebna sredstva, odobren je od strane Evropske komisije. Za realizaciju projekta finansijska sredstva je obezbjedila Evropska komisija u vrijednosti od € 1.000.000, a implementator projekta je međunarodna organizacija „Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V.”. Partneri u implementaciji projekta su Romski obrazovni fond, Crveni krst Crne Gore i Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM). Projekat se odnosi na promociju i zaštitu ljudskih prava romske i egipćanske populacije i ostalih ranjivih grupa, a direktno je usmjeren na poboljšanje njihovog položaja na trajan i održiv način, u skladu sa međunarodnim standardima. Specifični cilj projekta je obezbjeđivanje boljeg pristupa u ostvarivanju socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava pripadnika romske i egipćanske zajednice, ali, u tom cilju, i jačanje kapaciteta državne i lokalne uprave u Nikšiću, Beranama i Podgorici.

Promocija aktivnih mjera zapošljavanja kod poslodavaca u tri opštine

- U februaru 2017. godine objavljen je Javni poziv za poslodavce da se prijave na program plaćenog stažiranja za korisnike romske i egipćanske populacije u okviru kojeg je predviđeno umrežavanje poslodavaca sa korisnicima u tri grada – opštine.
- U cilju motivisanja poslodavaca da se prijave na program, u februaru – martu 2018. godine organizovane su informativne radionice u tri grada koje su okupile 26 (dvadeset šest) poslodavaca;
- Izrađena je i distribuirana brošura o dobrim praksama o zapošljavanju romske i egipćanske populacije koja je promovisana među zainteresovanim poslodavcima,

Trening o antidiskriminaciji za poslodavce - Jednodnevni trening o antidiskriminaciji i prevazilaženju predrasuda o romskoj populaciji u oblasti zapošljavanja organizovan je u tri grada za ukupno 26 (dvadeset šest) poslodavaca.

Motivaciona kampanja za pripadnike romske i egipćanske populacije u tri Opštine o pravima u oblasti zapošljavanja

- U februaru 2017. godine objavljen je Javni poziv za zainteresovane pripadnike romske i egipćanske populacije za aktivne mjere zapošljavanja, uključujući plaćeni staž, stručnu obuku i grantove za samozapošljavanje;

⁵⁴ eng. *Instrument for Pre-Accession Assistance*

- Pripremljeni su i odštampani plakati za promociju mjera za zapošljavanje, uključujući informacije o motivacionim radionicama za korisnike romske i egipćanske populacije, u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje u tri opštine;
- Organizovani su sastanci sa predstavnicima romske i egipćanske zajednice u cilju dodatnog promovisanja mjera zapošljavanja među pripadnicima romske i egipćanske populacije i prijavljivanja na programe zapošljavanja i samozapošljavanja,
- Tri motivacione radionice koje su okupile oko 135 RE zainteresovanih da apliciraju za programe zapošljavanja i samozapošljavanja realizovane su u tri opštine, uz podršku Romskog savjeta, Zavoda za zapošljavanje i centara za socijalni rad.

Podrška u aktivnom traženju posla

U saradnji sa Zavodom za zapošljavanje i *Saradnicima u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja*, u periodu april – novembar 2017. godine organizacija „Help“⁵⁵ je relizovala terensku kampanju podizanja svijesti sa ciljem podsticanja pripadnika romske i egipćanske populacije da se registruju na evidenciji Zavoda za zapošljavanje kako bi mogli/e da učestvuju u aktivnim mjerama zapošljavanja u okviru projekta;

Saradnici⁵⁶ su pružili podršku za 41 (četrdeset jedan) zainteresovanog/e pripadnika/ce romske i egipćanske populacije da se prijave na evidenciju nezaposlenih kako bi se uključili u program plaćenog stažiranja

Plaćeno stažiranje

- U maju mjesecu 2017. godine, oko 80 (osamdeset) zainteresovanih pripadnika romske i egipćanske populacije i 25 (dvadeset pet) poslodavaca se prijavilo na program plaćenog stažiranja u tri opštine;
- Komisija za selekciju stažista i poslodavaca, sastavljena od predstavnika Ministarstva za ljudska i manjinska prava i organizacije „Help“ su 8. maja 2017. donijeli odluku o umrežavanju 12 (dvanaest) poslodavaca i 22 (dvadeset dva) stažista. Komisija se drugi put sastala 10. jula 2017. godine i donijela odluku o umrežavanju novih 15 (petnaest) stažista sa 8 (osam) poslodavaca. Zbog tzv. *drop-out-a*, „Help“ je krajem prošle godine angažovao još 4 (četiri) stažista. Od ukupno 41 (četrdeset jednog) stažiste, 10 (deset) je osoba sa invaliditetom. Od stažiranja je odustalo 10 (deset) osoba, dok je 31 (trideset jedan) stažista uspješno završilo 6-mjesečnu obuku kod 20 (dvadeset) poslodavaca. Troje stažista je produžilo ugovor sa poslodavcima;

Radionice o radnom zakonodavstvu i radnoj etici za stažiste i poslodavce

- U prvom krugu radionica za stažiste i poslodavce organizovane su 3 (tri) jednodnevne radionice u tri opštine, u periodu 15.maja-26.maja 2017. godine. U drugom krugu su

⁵⁵ Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V

⁵⁶ Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja

održane dvije jednodnevne radionice u periodu 28 – 31. jula 2018. godine. Radionicama je obuhvaćeno 41 (četrdeset jedan) stažista i 20 (dvadeset) poslodavaca.

Monitoring i mentoring za stažiste

- Nakon što su potpisani ugovori o stažiranju, sprovedene su pojedinačne info sesije sa poslodavcima i stažistima u cilju njihovog upoznavanja sa projektnim dokumentacijom i pravilima izvještavanja, sa akcentom na mjesečne izvještaje o radu, odnosno tzv. *time-sheet*-ove.
- Sprovedene su 74 (sedamdeset četiri) terenske posjete poslodavcima i 82 (osamdeset dvije) posjete stažistima u cilju uspostavljanja kvalitetnog monitoringa plaćenog stažiranja;
- Troje stažista (2 u Nikšiću, 1 u Podgorici), nastavili su sa radom kod svojih poslodavaca nakon završene 6-mjesečne obuke.

Stručno osposobljavanje pripadnika romske i egipćanske populacije u tri Opštine

- Nakon analize potreba i evaluacije koju je Help-ov tim sproveo na terenu, odlučeno je da se raspiše javni poziv za organizovanje stručne obuke za 20 (dvadeset) korisnika romske i egipćanske populacije (12 kandidata za pomoćnika baštovana u Podgorici, 6 kandidata za pomoćnika vodoinstalatera u Nikšiću i Beranama i 2 za pomoćnika keramičara u Beranama);
- Na osnovu Javnog poziva za organizovanje stručne obuke, organizacija „Help“ je 1. septembra 2017. godine potpisao ugovor sa Centrom za trening i obrazovanje – ZOPT koji je organizovao tromjesečnu obuku za korisnike. Prije obuke, ZOPT je sproveo testiranje pismenosti potencijalnih kandidata za stručnu obuku;
- Obuka za pomoćnika baštovana realizovana je obuka za pomoćnika baštovana i pomoćnika keramičara i vodoinstalatera;

Grantovi za samozapošljavanje pripadnika romske i egipćanske populacije

- Na osnovu Javnog poziva, iz tri grada je aplicirano za dobijanje grantova (u opremi i alatima) prosječne vrijednosti oko € 1100 po grantu. Proces selekcije je išao u tri faze:
 1. U prvoj fazi je Direktorat za razvoj malih i srednji preduzeća (u daljnjem tekstu: DRMSP) sproveo preeliminarnu selekciju mini-projekata gdje je 230 (dvije stotine trideset) aplikacija prihvaćeno, a 50 (pedeset) odbijeno;
 2. U drugoj fazi, službenici za zapošljavanje organizacije „Help“⁵⁷ za zapošljavanje pripadnika romske i egipćanske populacije su sproveli individualne intervjuue sa podnosiocima mini-projekata, nakon čega je ukupno 74 (sedamdeset četiri) odabrano na osnovu prethodno definisanih kriterijuma;

⁵⁷ Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V

3. U trećoj fazi selekcije, Komisija za evaluaciju sastavljena od predstavnika Ministarstva za ljudska i manjinska prava, predstavnika DRMSP i organizacije „Help“ donio je konačnu odluku o odabiru 73 (sedamdeset tri) IGA aplikacije na osnovu definisanih kriterijuma i bodovne liste. U međuvremenu, jedan od kandidata odabranih za IGA grant je emigrirao, tako da je konačni broj odobrenih mini projekata smanjen na 72 (sedamdeset dva). Od 72 IGA granta, 20 (dvadeset) je dodijeljeno pripadnicima romske i egipćanske populacije koji su uspješno završili sa stručnom obukom za pomoćnika baštovana, vodoinstalatera i keramičara.

Za korisnike IGA⁵⁸ grantova, organizovana su tri biznis treninga koja su okupila 72 (sedamdeset dva) pripadnika romske i egipćanske populacije sa ciljem njihovog upoznavanja sa kreiranjem i razvojem biznis planova i politika.

U okviru komponente obuka na radu, 8 (osam) pripadnika romske i egipćanske populacije je započelo tromjesečno stažiranje za pomoćnika frizera i pomoćnika kozmetičara u tri frizerska salona u tri grada, nakon čega će korisnicima biti dodijeljeni mini-grantovi u vidu alatki i materijala za rad.

Obuka Saradnika⁵⁹

Na osnovu usvojenog standarda kvalifikacije za radno mjesto - *Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja*, objavljen je Javni poziv za zapošljavanje 3 (tri) Saradnika u oblasti zapošljavanja i javni poziv za zapošljavanje 3 (tri) Saradnika u oblasti socijalne zaštite.

Postupak selekcije kandidata je sproveden nakon prvog Sektorskog sastanka s predstavnicima nadležnih institucija, a u uskoj saradnji s Zavodom za zapošljavanje Crne Gore i Centrima za socijalni rad u Podgorici, Beranama i Nikšiću. Dva Saradnika⁶⁰ su zaposlena 1. avgusta 2017. godine, dok je treći medijator u Podgorici počeo sa radom 1. oktobra 2018.

Program obuke za *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja* je usvojen, dok se još uvijek čeka na usvajanje Programa obuke za *Saradnika⁶¹ u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti socijalne zaštite*.

⁵⁸ eng. *International Grenfell Association*

⁵⁹ Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana

⁶⁰ Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana

⁶¹ Uloga *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti socijalne zaštite* će biti da:

- Omogućiti dobru komunikaciju pripadnika romske i egipćanske zajednice i socijalnih radnika;
- Informiše korisnike o pravima i obavezama za potrebe uključivanja u sistem socijalne i dječije zaštite;
- Informiše korisnike o propisanim procedurama za ostvarivanje određenih prava;
- Pruža neposrednu pomoć korisnicima prava u pripremi dokumentacije za ostvarivanja prava pristupa programima i pravima na socijalnu pomoć;
- Informiše korisnike o procedurama postupanja u slučaju kašnjenja ili neredovnog dostavljanja potrebne dokumentacije;

Terenski rad *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana s mentorom* - Oko 35 porodica romske i egipćanske populacije, u tri grada, je bilo podržano od strane *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana* u vezi sa ostvarivanjem njihovih prava u oblasti zapošljavanja i socijalne zaštite.

Biblioteka igračaka - Pokretanje aktivnosti vezanih za otvaranja Biblioteka igračaka uspješno je završeno u obje opštine, Nikšić i Berane, uključujući nabavljanje opremeza prostorije i sprovođenje kratke informativne kampanje namijenje potencijalnim korisnicima programa Biblioteke igračaka. Ukupno je bilo 143 (sto četrdeset troje) djece koja su koristila usluge Biblioteke.

Podrška procesu desegregacije u obrazovanju djece romske i egipćanske populacije u Podgorici, Nikšiću i Beranama - U Podgorici je angažovano 5 (pet) *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja*. U Beranama su u izvještajnom periodu angažovana dva *Saradnika*, a svaki od njih je zadužen za jednu osnovnu školu - jedan za OŠ⁶² "Radomir Mitrović", a drugi za OŠ "Vuk Karadžić".

Akreditovan program osposobljavanja nastavnika za inkluzivno obrazovanje u Nikšiću i Beranama (na temelju iskustva Podgorice) - Sprovedena je obuka nastavnika iz četiri škole i dva vrtića u trajanju od 16 (šesnaest) dana (9 dana obuke u Beranama i 7 dana obuke u Nikšiću). 561 (pet stotina šezdeset jedan) nastavnik je učestvovalo na obuci.

Terenski rad *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva*

Dva *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva* rade u Beranama i Nikšiću i kontinuirano pružaju podršku pripadnicima romske i egipćanske populaciji u pogledu dobijanja potrebnih dokumenata kako bi regulisali zdravstvenu zaštitu i prijavili se kod izabranog doktora-pedijatra.

U periodu septembar – decembar 2017. godine, *Saradnici u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva* su u saradnji sa medijatorima za socijalnu zaštitu obezbijedili oko 20 (dvadeset) zdravstvenih knjižica u tri grada.

U februaru/martu 2017. godine održane su dvije radionice u Nikšiću i dvije u Beranama u cilju podizanja svijesti pripadnika romske i egipćanske populacije o zdravlju i prevenciji infektivnih bolesti, zaštiti reproduktivnog zdravlja žena i obaveznoj vakcinaciji djece.

Podfinanisanje projektnih aktivnosti usmjerenih na društvenu uključenost pripadnika romske i egipćanske populacije u zajednicu

Komisja za evaluaciju i odabir projekata je u maju 2017. godine evaluirala osam pristiglih projekata i odobrila sedam projekata romskih i egipćanskih NVO u ukupnom iznosu od € 19.076. Takođe, komisja za evaluaciju i odabir projekata je u februaru 2018. godine evaluirala

⁶² Osnovna škola

19 (devetnaest) pristiglih projekata romskih i egipćanskih NVO i odobrila 9 (devet) u ukupnoj vrijednosti od € 25.941.

Radionice o političkoj participaciji i učešću manjina u 3 (tri) Opštine

Tokom mjeseca maja/juna 2017. godine CEDEM⁶³ je organizovao edukativne treninge za pripadnike romske i egipćanske zajednice, kako bi isti proširili svoja znanja o prednostima njihovog većeg političkog učešća na nacionalnom i lokalnom nivou. U okviru prvog ciklusa, organizovane su tri dvodnevne radionice u tri Opštine na teme: pravo glasa, funkcionisanje izbornog sistema u Crnoj Gori. U okviru drugog ciklusa, organizovane su tri dvodnevne radionice u tri Opštine na temu prava i učešća manjina u procesu odlučivanja.

Podrška akcijama u zajednici u 3 (tri) Opštine

Prva zajednička akcija sastavljena od tri manje lokalne akcije organizovana je u Podgorici povodom Svjetskog dana Roma 6. i 7. aprila 2017. godine od strane Crvenog krsta Crne Gore u saradnji sa organizacijom „Help“⁶⁴, fudbalskim klubom "Ribnica" i osnovnom školom "Božidar Vuković Podgoricanin".

Organizovano je nekoliko kulturnih manifestacija kao i akcija čišćenja kampa Konik sa mladima i ženama Romkinjama, a sa FK⁶⁵ "Ribnica" organizovan je fudbalski turnir na kojem su učestvovala, pored ostalih, i djeca iz romske zajednice.

Uz podršku volontera, akcija "*Baštovanstvo*" sprovodi se u bliskoj saradnji sa OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“ iz Podgorice. Četiri studentske ekipe su se takmičile u baštovanstvu, a najbolji tim je odabran 21. aprila 2017. godine povodom obilježavanja Dana planete Zemlje. Oko 30 (trideset) učenika, predvođeni volonterima i predstavnicima škola nagrađeni su obilaskom Skadarskog jezera brodom.

Kako bi se pomoglo malim nevladinim organizacijama Crveni krst Berane je podržao nevladinu organizaciju „Ruža“ o emitovanju radijske emisije o aktivnostima koje se sprovode u toj Opštini za RE populaciju.

Crveni krst je organizovao i preventivne zdravstvene preglede i mjerenje krvnog pritiska i šećera u krvi za starije osobe povodom Međunarodnog dana starijih ljudi.

U Beranama je adaptiran centar za akcije u zajednici koji će biti prilagođen za realizaciju edukativnih radionica za djecu koja žive u romskim naseljima.

Ojačani kapaciteti nadležnih službi u pružanju podrške pripadnicima romske i egipćanske populacije u pristupu socijalnim uslugama - Organizacija „Help“⁶⁶ je u avgustu 2017. godine

⁶³ Centar za demokratiju i ljudska prava

⁶⁴ Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V

⁶⁵ Fudbalski klub

⁶⁶ Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V

zaposlila tri *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti socijalne zaštite* koji su u periodu septembar – decembar 2017. godine pribavili dokumenta i dali podršku za 35 (trideset pet) pripadnika romske i egipćanske populacije u pogledu regulisanja raznih socijalnih davanja u tri targetirane Opštine.

Trening za trenere u oblasti antidiskriminacije - Trening za trenere je organizovala organizacija „Help“ u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i Upravom za kadrove u periodu 19 - 23. jun 2017. godine u Podgorici, dok je tzv. *Follow-up* trening organizovan u Petrovcu 28-29.novembra 2017. godine.

Poboljšano upravljanje u zgradama i korištenje pravila socijalnog stanovanja u tri Opštine - U saradnji sa NVO „Juventas“, i uz podršku *Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana*, organizovane su edukativne radionice i predavanja za nove korisnike socijalnih stanova u okviru RHP⁶⁷, u Podgorici i Beranama – oko 120 (sto dvadeset) korisnika.

Dječije prosjačenje - CEDEM⁶⁸ je realizovao istraživanje o dječijem prosjačenju. Sprovedeno istraživanje je obuhvatilo 6 (šest) fokus grupa sa predstavnicima relevantnih organizacija i institucija koje se bave problemom dječijeg prosjačenja u 6 (šest) crnogorskih gradova. Dokumentarni film o dječijem prosjačenju je pripremljen i biće premijerno prikazan krajem marta 2018. godine.

⁶⁷ eng. Regional Housing Programme

⁶⁸ Centar za demokratiju i ljudska prava

REZIME

Kroz Regionalni stambeni program za Crnu Goru, predviđeno je obezbeđenje sredstava za rješavanje stambenog pitanja za 6.063 lica (1.177 domaćinstava) koja spadaju u najranjivije kategorije (lica smještena u neformalnim kolektivnim centrima i ugrožena lica u privatnom smještaju, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik). Prvi pod-projekat MNE1 „*Izgradnja 62 stambene jedinice u Nikšiću*“ je realizovan u potpunosti u planiranom roku bez naknadnih radova sa uštedom od € 180.000,00. Prva faza drugog pod-projekta MNE2 „*Izgradnja 171 stambenih jedinica za stanovnike Kampa Konik u Podgorici*“, odnosno izgradnja 120 (sto dvadeset) stambenih jedinica je završena u planiranom roku bez naknadnih radova sa uštedom od € 1.950.977,11. Kroz ovaj pod-projekat stambeno pitanje je riješilo 120 (sto dvadeset) porodica sa oko 680 (šest stotina osamdeset) lica. Iz razloga dobre prakse projektovanja, došlo je do uštede € 1.950.977,11 - pa je Skupština donatora odobrila proširenje projekta stambene gradnje na Koniku za dodatnu 51 (pedeset jednu) stambenu jedinicu - Nastavak IPA Projekta (druga faza). Radovi na drugoj fazi su zvanično počeli 18. maja 2017. godine, a rok za završetak radova je deset mjeseci. Četvrti projekat koji se realizuje u okviru Regionalnog stambenog programa je Pod-projekat MNE 4: „*Izgradnja 94 stambene jedinice u opštini Berane*“ čija je ukupna vrijednost projekta € 3.990.647,48, od čega su donatorska sredstva € 3.575.779. Izgradnja objekata je u toku. Takođe, na posljednjoj Skupštini donatora koja je održana 1. decembra 2016. godine u Parizu odobrena su još dva projekta za Crnu Goru, i to: MNE 7 „*Kupovina stanova u Herceg Novom za 36 socijalno ugroženih porodica*“ i MNE 8 „*Izgradnja 50 kuća širom Crne Gore za lica koja posjeduju zemljište i dozvole za gradnju*“.

Školske 2017/18. godine u predškolsko vaspitanje i obrazovanje je upisano 190 (sto devedeset) djece romske i egipćanske zajednice. Broj učenika romske i egipćanske zajednice u redovnom osnovnom obrazovanju, školske 2017/2018. godine, je 1860 (hiljadu osamsto šezdeset) učenika/učenica, što čini 2,74% od ukupnog broja upisane djece u osnovne škole u Crnoj Gori. Ministarstvo prosvjete je obezbijedilo prevoz za više od 370 (trista sedamdeset) učenika romske i egipćanske zajednice koji pohađaju nastavu sedam osnovnih škola u Opštini Podgorica.

Školske 2017/18. godine nastavu redovno pohađa 142 (sto četrdeset dva) učenika/učenica romske i egipćanske populacije (30 učenika/ca više nego što je to bilo školske 2016/17), što u procentima čini 0,51% od ukupnog broja upisane djece u srednje škole u Crnoj Gori. Od tog broja je 66 učenika/učenica upisano u prvi razred srednje škole. Na Fakultetima u Crnoj Gori, školske 2017/18. godine, studira 27 (dvadeset sedam) pripadnika romske i egipćanske zajednice, a od tog broja na početku akademske godine je upisano 7 (sedam) studenata. Svim srednjoškolcima i studentima romske i egipćanske populacije, koji podnesu zahtjev, isplaćuju se stipendije (srednjoškolcima 60 EUR mjesečno, a studentima 150).

Oslobađanje od plaćanja troškova predškolskog obrazovanja u punom obimu za djecu romske i egipćanske populacije je realizovano kako je i predviđeno Akcionim planom za 2017.godinu, a što predviđa član 35 *Zakona o predškolskom obrazovanju*.

Razvijen je program za četvorosedmično trajanje pripremnog vrtića, umjesto dvosedmičnog koji je realizovan prethodnih godina. Za ovu aktivnost je u organizaciji Zavoda za školstvo, obučeno 23 (dvadeset tri) nastavnika/ce. Broj djece uključene u ovaj program na nivou Države je 87 (osamdeset sedam).

Protokol o postupanju i prevenciji ranog napuštanja školovanja je izrađen, a cilj istog je da se podstakne i uspostavi multidisciplinarna saradnja s jasno razrađenim postupanjima svih uključenih subjekata i odnosi se na sveobuhvatno postupanje i prevenciju ranog napuštanja školovanja.

Urađen je standard zanimanja „*Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja*“ i očekuje se da se do kraja školske 2017/18. godine, kroz podzakonske akte i sistematizuje to radno mjesto i da se izvrši prijem u radni odnos (na budžetu države) određenog broja Saradnika do kraja 2018. godine, u skladu sa finansijskim mogućnostima.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u izvještajnom periodu, a u cilju motivisanja romskih i egipćanskih učenika/ca za redovnim pohađanjem nastave i nastavkom školovanja organizovalo sedmodnevno zimovanje/ljetovanje u dječijem odmaralištu JU „*Lovćen-Bečići*“ na Ivanovim koritima na Cetinju za učenike/učenice VII, VIII i IX razreda iz nekoliko osnovnih škola. Zimovanje je upriličeno za 22 (dvadeset dva) učenika/učenice, dok je na ljetovanju boravilo 17 (sedamnaest) učenika/učenica.

Takođe, u domu Crvenoga Krsta Crne Gore u Sutomoru 32 (trideset dvoje) djece je boravilo sedam dana, a u dječijem odmaralištu na Veruši je u saradnji sa dječijim savezom za 10 (deset) pripadnika romske populacije obezbijeđen sedmodnevni boravak.

Centar za stručno obrazovanje je u cilju stvaranja održivog sistema edukacije roditelja organizovao radionicu „*Priprema i realizacija edukativnih radionica sa roditeljima romske i egipćanske populacije*“ za predstavnike dvanajest osnovnih škola. Takođe, za djecu raseljenih roma i egipćana koji pohađaju nastavu u sedam gradskih škola (Glavni grad Podgorica) podijeljeno je od strane Crvenog Krsta Crne Gore 416 (četiri stotine šesnajest) setova školskog pribora i 373 (trista sedamdeset tri) kometa higijene. Takođe, za djecu koja pohađaju dječije igraonice u Kampu podijeljeno je 88 (osamdeset osam) sredstava za higijenu.

Standardizovano je zanimanje „*Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u zdravstvu*“, te je u saradnji sa međunarodnom organizacijom „*Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V.*“ preko obrazovne institucije, izvršena njihova obuka radi polaganja ispita. U izvještajnom periodu su zaposlena 3 (tri) saradnika u Domu zdravlja Podgorica.

U toku 2017. godine realizovano je 32 (trideset dvije) radionice za pripadnice romske i egipćanske populacije na određene teme o prevenciji zdravlja i zdravstvenog vaspitanja. Takođe, za pripadnice romske i egipćanske populacije održane su radionice na temu „Prevencija ranih brakova“ i na temu „Značaj održavanja lične higijene za zdravlje“.

Ministarstvo zdravlja u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava u cilju jačanja svijesti o značaju prevencije i čuvanja zdravlja, organizovalo je u toku 2017. godine, preventivne preglede za 80 (osamdeset) romkinja u domovima zdravlja u Danilogradu, Bijelom Polju, Nikšiću i Beranama.

U okviru saradnje sa javnim zdravstvenim sektorom i Opštinom Nikšić, angažovano je 15 (petnaest) pripadnika romske populacije na usavršavanje u zdravstvenim ustanovama u Nikšiću i upućivanju u funkcionisanje zdravstvenog sistema, kako na primarnom tako i na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite koji se smatra jednim vidom stručne obuke, koja traje 9 (devet) mjeseci, a završiće se aprila mjeseca 2018. godine. Projekat je finansiran od strane Opštine Nikšić, što znači da svaki pripadnik romske populacije koji je na usavršavanju iz budžeta pomenute Opštine ima primanje od 250,00€ mjesečno.

U periodu od 01.01.2017. – 20.12.2017. godine u evidenciju Zavoda za zapošljavanje prijavilo se **177** (sto sedamdeset sedam) lica romske i egipćanske populacije (45,19 % žena). Od ukupnog broja novoprijavljenih, **162** (sto šezdeset dva) lica su bez zanimanja i stručne spreme (75 žena), ostalo su lica sa završenim III i IV stepenom stručne spreme. Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje se na dan 20.12.2017. godine nalazi **928** (devetsto dvadeset osam) pripadnika/ca Roma i Egipćana, koji su se tako izjasnili (508 žena ili 54,74%) i koji aktivno traže zaposlenje. U ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti ova populacija, na isti dan, učestvuje sa 1,78%. Na dan 20.12.2017. godine nema nezaposlenih Roma i Egipćana sa VII stepenom stručne spreme, učešće lica sa III i IV stepenom SSS iznosi 1,40 %, 95,36% čine lica bez zanimanja (I i II stepen SSS).

Od ukupnog broja lica sa I i II stepenom SSS (900), **504** (petsto četiri) lica su bez škole (54,31% svih aktivnih tražilaca zaposlenja romske i egipćanske populacije); **201** (dvjesta jedno) lice je sa završenom osnovnom školom (21,65% svih aktivnih tražilaca zaposlenja romske i egipćanske populacije).

Zavod za zapošljavanje Crne Gore je dodijelio šifru za stručnu kvalifikaciju *“Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja”*, što znači da se u evidenciju Zavoda za zapošljavanje Crne Gore može prijaviti lice sa navedenom stručnom kvalifikacijom.

NVO " Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V." je zaposlio **6** (šest) Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih lica (po dvije osobe u tri opštine) na poslovima medijatora⁶⁹ na terenu i, iz sredstava projekta, finansira njihove zarade, u periodu 01.08.2017. - 19.06.2018. godine.

⁶⁹ Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana

U izvještajnom periodu, u programe obrazovanja i osposobljavanja, uključeno je **66** (šezdeset šest) pripadnika romske i egipćanske populacije (**35 žena**).

U toku 2017. godine kroz programe javnih radova zaposleno je **39** (trideset devet) lica (5 Ž), a na sezonskim poslovima **49** (četrdeset devet) lica (26 Ž).

Mobilni biometrijski timovi MUP-a Kosovo i MUP-a Crne Gore, uz svestranu podršku UNHCR⁷⁰, OEBS⁷¹-a i NVO „Pravni centar“, intenzivno su radili na podršci i pomoći raseljenim i interno raseljenim licima u Crnoj Gori. Timovi su vršili intervjue i verifikacije i zaprimali zahtjeve za izdavanje osnovnih dokumenata sa Kosova (lične karte i pasoše), nakon čega su ovim licima uručivana ova dokumenta, dok su službenici MUP-a Crne Gore vršili dopune podnijetih zahtjeva za regulisanje statusa, i nakon toga rješavali zahtjeve. Uz podršku UNHCR-a i OEBS-a, organizovano je **15** (petnaest) posjeta mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je pružena je pomoć za **1.143** lica da dobiju dokumenta Republike Kosova. Preostalo je **158** (sto pedeset osam) komplikovanih/složenih slučajeva na kojima će raditi službenici dvije države tokom 2018. godine.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) Predstavništvo u Crnoj Gori, su tokom novembra 2017. godine izvršili verifikaciju svih lica koja se nalaze u Crnu Gora, a koja nijesu riješila svoj status ili su u postupku rješavanja. Tokom Verifikacione kampanje identifikovano je oko 200 (dvjesto) djece koja su rođena u Crnoj Gori kojima su jedan ili oba roditelja državljani Republike Kosovo. Kako bi ova lica – djeca dobila ID dokumenta Kosova, i nakon toga riješila status u Crnoj Gori, Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore je nadležnim organima Kosova dostavilo 131 (sto trideset jedan) Izvod iz registra rođenih na međunarodnom obrascu za djecu, kao i dokaz o državljanstvu Kosova za njihove roditelje.

NVO „Pravni Centar“ je od primjene *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku* (4. maja 2015. godine) do danas pred Osnovnim sudovima u Crnoj Gori ukupno pokrenuo 124 predmeta za utvrđivanje vremena i mjesta rođenja, od čega je 95 (devedeset pet) predmeta okončano pozitivnim rješenjem.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u skladu sa Akcionim planom za implementaciju „Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020“, za 2017. godinu, a u saradnji sa Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, Upravom policije, Opštinama, članovima Romskog savjeta, Centrom za romske inicijative i drugim NVO u 2016. godini organizovalo 12 (dvanaest) jednodnevnih edukacija/kampanja roditelja, djece, romskih i egipćanskih aktivistkinja, službenika/službenica državne uprave o zaštiti od nasilja u porodici i maloljetničkih prisilnih brakova među romskom populacijom.

⁷⁰ Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice

⁷¹ Organizacija za Evropsku bezbjednost i saradnju

U skladu sa članom 10 Istanbulske konvencije Crna Gora je osnovala Koordinacioni odbor za koordinaciju, sprovođenje, praćenje i procjenu politika i mjera za sprječavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih Konvencijom Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

Tokom 2017. godine multidisciplinarni operativni timovi su obrađivali slučajeve nasilja u porodici i nasilja nad ženama. MOT⁷² su obradili ukupno **150** (sto pedeset) slučajeva nasilja nad djecom i to: Fizičko nasilje nad djecom - **23** (dvadeset tri) slučaja (m 15, ž 8); Seksualno nasilje nad djecom – **6** (šest) slučajeva (m 2, ž 4); Emocionalno nasilje nad djecom – **37** (trideset sedam) slučajeva (m 14, ž 23); Zanemarivanje djece – **45** (četrdeset pet) slučajeva (m 23, ž 22); Dijete svjedok nasilja – **39** (trideset devet) slučajeva (m 21, ž 18). Takođe, multidisciplinarni timovi su obradili 107 (sto sedam) slučajeva porodičnog nasilja (m 52, ž 57).

Uprava policije je tokom 2017. godine podnijela **12** (dvanaest) krivičnih prijava za izvršeno krivično djelo iz čl. 216 KZ CG⁷³ – »*Vanbračna zajednica sa maloljetnikom*« i jednu krivičnu prijavu za izvršeno krivično djelo iz čl. 216/20 KZ CG – »*Vanbračna zajednica sa maloljetnikom u pokušaju*«.

Što se tiče nasilja u porodici, tokom 2017. godijene izvršeno je **200** (dvjesta) krivičnih djela iz člana 220 Krivičnog zakonika CG i **6** (šest) krivičnih djela koja se dovode u vezu sa nasiljem u porodici, a kvalifikovana su drugačije (2x čl.144; 1x čl.166; 1x čl.168; 1x čl.173 i 1x čl.403). Za navedena krivična djela podnijeto je **203** (dvjesta tri) krivične prijave.

Uprava policije je, takođe, tokom 2017. godine podnijela i **1272** (hiljadu dvjesta sedamdeset dvije) prekršajne prijave zbog izvršenih **1392** (hiljadu trista devedeset dva) prekršaja iz *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici*.

U cilju osnaživanje institucija za multidisciplinarni pristup u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, a u saradnji sa Upravom za kadrove, MUP - Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je u izvještajnom periodu realizovala veliki broj obuka/seminara.

05. marta, 2017. godine Povodom Svjetskog dana Roma, 8. aprila, Ministarstvo kulture, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjnska prava organizovalo je svečanost na kojoj je uručena plaketa za najbolji istraživački prilog objavljen u medijima u 2016. godini na temu "Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori". Nagradu je laureatu, Adriatic radiju iz Bijelog Polja uručio ministar kulture. Takođe, Od strane Ministarstva kulture sufinasiran je projekat-

⁷² Multidisciplinarni operativni timovi

⁷³ ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 070/03 od 25.12.2003, 013/04 od 26.02.2004, 047/06 od 25.07.2006, Službeni list Crne Gore", br. 040/08 od 27.06.2008, 025/10 od 05.05.2010, 073/10 od 10.12.2010, 032/11 od 01.07.2011, 064/11 od 29.12.2011, 040/13 od 13.08.2013, 056/13 od 06.12.2013, 014/15 od 26.03.2015, 042/15 od 29.07.2015, 058/15 od 09.10.2015)

tematski broj medijskog naučnog časopisa Medijska politika-tema "*Slovo o Romima - Romsko slovo*".

Osim toga, ove godine je, u susret 8. aprilu – Međunarodnom danu Roma, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizovalo izvođenje predstave pod nazivom: "*Da sam neko ko vlada planetom*". Predstava je dva puta izvođena u Centru za kulturu Berane za djecu iz prvih razreda gradskih i prigradskih škola.

Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore je 2017. godine dva puta raspisao javni konkurs za raspodjelu sredstava Fonda projektima značajnim za očuvanje i zaštitu manjinskih posebnosti.

U prvoj raspodjeli sredstava u 2017. godini za 123 (sto dvadeset tri) projekta dodijeljeno je € 680.000,00. Tom raspodjelom podržano je 14 (četnaest) projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu (11,38%), sa iznosom od €68.000,00 (10%). Od tih 14 (četnaest) projekata 12 (dvanaest) se odnosi na pravna lica, a 2 (dva) na fizička. Pravnim licima je dodijeljeno € 60.650,00, a fizičkim € 7.350,00.

U drugoj raspodjeli sredstava u 2017. godini za 67 (šezdeset sedam) projekta dodijeljeno je € 292.926,00. Tom raspodjelom podržano je 7 (sedam) projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu (10,45%), sa iznosom od € 29.400,00 (10,04%). Od tih 7 (sedam) projekata 4 (četiri) se odnose na pravna, a 3 (tri) na fizička lica. Pravnim licima je dodijeljeno € 19.900,00, a fizičkim € 9.500,00.

U obje raspodjele u 2017. godini je podržano ukupno 190 (sto devedeset) projekata sa iznosom od € 972.926,00. Tim raspodjelama obuhvaćen je 21 (dvadeset jedan) projekat koji se odnosi na romsku nacionalnu zajednicu (11,05%), sa € 97.400,00 (10%). Od toga se 16 (šesnaest) projekata odnosi na pravna, a 5 (pet) na fizička lica. Pravnim licima je dodijeljeno € 80.550,00, a fizičkim licima € 16.850,00.

Emisija Savore je 2017. godine prikazivana dva puta mjesečno u trajanju od 30 minuta i to na romskom jeziku sa titlom (prevodom) na crnogorski jezik.

U navedenom periodu CEKUM⁷⁴ je podržao projekat Romskog savjeta u Crnoj Gori, odnosno, manifestaciju/proslavu 8. aprila Međunarodnog dana Roma i na taj način je pomogao da se ista realizuje.

Takođe, CEKUM je u izvještajnom periodu podržao i kulturno-zabavnu manifestaciju pod nazivom: "*Đurđevdanski dani kulture, zanatstva i tradicije Roma*" koju je organizovala NVO "*Demokratski romski centar*" u saradnji sa nekoliko romskih nevladinih organizacija.

⁷⁴ Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore

U toku 2017. godine su štampana dva broja časopisa za kulturu, književnost i nauku „Kod“, u izdanju CEKUM⁷⁵-a, a u kojima je posvećena pažnja Romskoj kulturi i identitetu.

Romski Savjet je u cilju promocije identiteta i osnaživanja svijesti kod romske populacije organizovao promociju osmog aprila, održanog istog datuma 2017. godine u promovisanju Svjetskog dana Roma. Manifestacija je dobila podršku od strane Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

Povodom 5. novembra, svjetskog dana romskog jezika, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je doniralo didaktički materijal, romske bukvaru za neformano učenje romskog jezika, te pribor za učenje, igru i rad djece u predškolskoj ustanovi „Đina Vrbica“, u prigradskom naselju Konik, u Podgorici.

⁷⁵ Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore